

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

რუსუდან გოგისვანიძე

სახელმწიფოთა ურთიერთობის გავლენა ეკონომიკური სანქციების
შედეგზე

(საქართველოსა და თურქეთის შემთხვევების შედარებითი ანალიზი)

დიპლომატია და საერთაშორისო პოლიტიკა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია დიპლომატიისა და საერთაშორისო
პოლიტიკის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

თემის ხელმძღვანელი: ნიკოლოზ სამხარაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი

თბილისი, 2018

სახელმწიფოთა ურთიერთობის გავლენა ეკონომიკური სანქციების შედეგზე

(საქართველოსა და თურქეთის შემთხვევების შედარებითი ანალიზი)

ანოტაცია

წარმოდგენილი ნაშრომი „სახელმწიფოთა ურთიერთობის გავლენა ეკონომიკური სანქციების შედეგზე“, იკვლევს საერთაშორისო ურთიერთობების აქტუალურ საკითხს ეკონომიკური იძულების სახით.

ნაშრომში განხილულია ორი შემთხვევა. რუსეთის მიერ საქართველოსთვის დაწესებული ეკონომიკური სანქციები 2005-2006 წლებში. რუსეთის მიერ თურქეთისთვის დაწესებული ეკონომიკური სანქციები 2015-2016 წლებში.

კვლევის მიზანია შედარებითი ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთოს, სანქციების დაწესებამდე, დამწესებელი ქვეყნის მიმართ, სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულების გავლენა ეკონომიკური სანქციების შედეგზე. შესაბამისად, ნაშრომის მიზანია საკვლევ კითხვას გასცეს პასუხი - ეკონომიკური სანქციების დაწესების შედეგად, რატომ შეიცვალა თურქეთის საგარეო პოლიტიკური ქცევა რუსეთის მოთხოვნის შესაბამისად, მაშინ, როდესაც საქართველოს პოლიტიკური ქცევა დარჩა უცვლელი?

ნაშრომის ჰიპოთეზის მიხედვით, საქართველოს რუსეთის მიმართ გააჩნდა ანტაგონისტური დამოკიდებულება, რის გამოც, სანქციების დაწესების შემდგომ მან არ შეცვალა თავისი პოლიტიკური ქცევა რუსეთის სურვილისამებრ. ხოლო თურქეთს დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ იყო კეთილგანწყობილი, რის გამოც, სანქციების დაწესების შემდგომ, მან შეცვალა თავისი პოლიტიკური ქცევა რუსეთის სურვილისამებრ.

ჰიპოთეზის მართებულობის დასადასტურებლად, თვისებრივ კვლევის მეშვეობით, შესწავლილია სხვადასხვა ავტორთა ნაშრომები, პირველადი წყაროები, სტატისტიკური ინფორმაცია და საკვლევ საკითხთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია. ბოლო ეტაპზე, ნაშრომში წარმოდგენილი ჰიპოთეზა შემოწმებულია დენიელ დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მოდელის მიხედვით.

Influence of Interstate Relations on the Results of Economic Sanctions (Cases of Georgia and Turkey: Comparative Analysis)

Abstract

This paper “Influence of Interstate Relations on the Results of Economic Sanctions” studies the topical question of international relations about the economic coercion.

Paper studies two cases: Russia’s sanctions against Georgia during 2005-2006 and Russia’s sanctions against Turkey during 2015-2016.

Aim of this research is to outline the impact of the intention of sanction’s sender country towards target country on the results of economic sanctions. Hence, the aim of the paper is to answer the following research question – why did Turkey’s foreign political actions change according to Russia’s demands after the imposition of economic sanctions and why did Georgia’s political actions remain unchanged?

According to the hypothesis of the paper Russia had antagonistic attitudes toward Georgia and this is why Georgia did not change its political actions according to Russia’s will, while Turkey had positive relations with Russia and it changed its political actions according to its demands.

For the confirmation of the validity of the hypothesis, with the help of qualitative study methodology, works of various authors, first hand sources, statistical data and relevant documents have been studied. At the last stage of the study, hypothesis is confirmed according to the Daniel Drezner’s conflict expectation model.

შინაარსი

შესავალი	6
თავი 1. ლიტერატურული მიმოხილვა.....	14
თავი 2. სანქციებამდე არსებული სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.....	21
2.1. საქართველოსა და თურქეთის შესაძლებლობების აღწერა.....	21
შედარებითი ანალიზი.....	23
2.2. სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ	25
2.2.1. რუსეთ-საქართველო - საქართველოს ანტაგონისტური დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ.....	27
2.2.2. რუსეთ-თურქეთი - თურქეთის კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ	35
შედარებითი ანალიზი.....	43
თავი 3. ეკონომიკური სანქციები და მიღებული შედეგი	45
3.1. რუსეთის მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციები საქართველოსთვის.....	45
3.1.2. რუსეთის მხრიდან ეკონომიკური სანქციების დაწესება თურქეთისთვის	51
3.2. საქართველო/თურქეთი სანქციებით მიღებული ზარალი	55
3.2.1. სანქციებით მიღებული ზარალი - საქართველო.....	55
3.2.2. სანქციებით მიღებული ზარალი - თურქეთი	57
მიღებული ზარალის შედარებითი ანალიზი	58
3.3. საქართველოს/თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.....	61
3.3.1. სანქციების დაწესებით მიღებული შედეგი საქართველო.....	65
ანალიზი	80
3.3.2. სანქციების დაწესებით მიღებული შედეგი თურქეთი	82
ანალიზი	91
ორი ქვეყნის შედარებითი ანალიზი.....	94
თავი 4. თეორიული ჩარჩო და ფაქტორები/გარემოებები, რომლებმაც შესაძლოა განაპირობონ სანქციით მიღებული შედეგი.....	95
4.1. ფაქტორები/გარემოებები რომლებმაც შესაძლოა განაპირობონ სანქციით მიღებული შედეგი	95
4.2. თეორიული ჩარჩო და ანალიზი	101
დასკვნა	108
გამოყენებული ლიტერატურა.....	110

აბრევიატურები:

BBC - ბრიტანეთის სამაწყუებლო კორპორაცია

FIFA- ფეხბურთის ასოციაციათა საერთაშორისო ფედერაცია

NATO - ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია

PYD - დემოკრატიული გაერთიანების პარტია სირიაში

YPG - სახალხო თვითშეიარაღების დანაყოფები

გაერო - გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

დსთ - დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა

მშპ- მთლიანი შიდა პროდუქტი

შესავალი

სასურველი საგარეო პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად სახელმწიფოები ძირითადად დიპლომატიას, სამხედრო ან ეკონომიკურ ძალას იყენებენ. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალის პრინციპი სამხედრო ძალის გამოყენებას და სხვა ქვეყნის შიდა პოლიტიკურ საკითხებში იძულებით ჩარევას კრძალავს (ალექსიძე, 2010, გვ. 13-14) მაშინ, როდესაც ეკონომიკური ბერკეტების ამოქმედება ცივილურ აქტად მიიჩნევა. შესაბამისად, ეკონომიკური იძულების გამოყენების ეფექტიანობა მზარდ ინტერესს იწვევს საერთაშორისო ურთიერთობების მკვლევართა შორის და განაპირობებს ამ საკითხის აქტუალობას.

თემის აქტუალობას განაპირობებს ისიც, რომ თანამედროვე მსოფლიო ხასიათდება ქვეყნებს შორის მზარდი ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულებით. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ის, თუ რა გარემოებებში იწვევს პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას ეკონომიკური იძულების, როგორც პოლიტიკური ინსტრუმენტის გამოყენება.

ძირითადი პრობლემა, რასაც ვხვდებით ეკონომიკური სანქციების შესწავლისას, არის რადიკალური მოსაზრებები იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად ეფექტიანია, ანუ შედეგის მომტანი ეკონომიკური ინსტრუმენტების გამოყენება.

ავტორთა ერთი ნაწილის მტკიცებით, მაგალითად, როგორცაა რობერტ ფეიფი (Pape, 1997, გვ. 90-136), ეკონომიკური სანქციები სამხედრო ძალისგან დამოუკიდებლად სასურველ შედეგს ვერ აღწევს. მაშინ, როდესაც, დევიდ ბოლდვინი მიიჩნევს, რომ ეკონომიკური იძულების ფორმების გამოყენება მნიშვნელოვანიც არის და ეფექტიანიც (Baldwin, 1985, გვ. 1-28).

ნაშრომში განვითარებულია მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, ეკონომიკური სანქციების ერთმნიშვნელოვნად, როგორც ეფექტიანი ან არაეფექტიანი ინსტრუმენტის შეფასება, ზედაპირული მიდგომაა. შესაბამისად, აუცილებელია გამოიკვეთოს ის გარემოებები/ფაქტორები, რომლებშიც ეკონომიკური სანქციები შესაძლოა

განხილვობდეს, როგორც რელევანტური ინსტრუმენტი ქვეყნების საგარეო პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად.

ნაშრომში არ არის განხილული ის, თუ რამდენად წარმატებული ან წარუმატებელი შედეგის მომტანი შეიძლება იყოს ზოგადად ეკონომიკური სანქციები, არამედ შესწავლილია ის, თუ რა გარემოებებში იზრდება ალბათობა იმისა, რომ ეკონომიკური სანქციების დაწესებას ექნება სასურველი შედეგი, ანუ მოხდება სამიზნე ქვეყნის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.

წარმოდგენილი ნაშრომი საინტერესოა საერთაშორისო ურთიერთობებით დაინტერესებული მკითხველისთვის. ასევე, იმ მკვლევრებისთვისა და სტუდენტებისთვის, ვისაც აინტერესებს საერთაშორისო ურთიერთობებში ეკონომიკური ბერკეტების გამოყენების მნიშვნელობა. ამავდროულად, მათთვის, ვინც იკვლევს ეკონომიკურ სანქციებსა და ეკონომიკური სანქციების შედეგებს.

ძირითადად, მკვლევრები სანქციების შედეგზე მოქმედ დადებით/უარყოფით ფაქტორებად გამოყოფენ: სანქციების საფასურს სამიზნისთვის (Bapat, 2012, გვ. 73-98), სავაჭრო დამოკიდებულებას (Major, 2012, გვ. 79-110), სანქციების ხანგრძლივობას (Hufbauer and others, 2007, გვ. 125-147), სანქციების დამწესებელთა რაოდენობას (Miers, 2002, გვ. 117-136), საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობას (Kaempfer, 2007, გვ. 868-911), მესამე ქვეყნების როლს (Nooruddin, 2002, გვ. 59-75), მმართველობის სტილს (Major, 2012), სამიზნე ქვეყნების შესაძლებლობებს (Burlone, 2002, გვ. 27-46), კონფლიქტის მნიშვნელობას (Bapat, 2012, გვ. 73-98) და საფასურს სანქციის დამწესებელი ქვეყნისთვის. (Hufbauer and others, 2007) თუმცა, არც ერთ ამ ფაქტორში საუბარი არ არის იმაზე, თუ რა გავლენის მომხდენია სანქციების დაწესებამდე სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.

ნაშრომში განვითარებულია მოსაზრება, რომ სანქციების დაწესებამდე სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულება, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სანქციებით მიღებულ შედეგზე. შესაძლოა ყველა ზევით ჩამოთვლილმა ფაქტორმა დაკარგოს მნიშვნელობა, იმ

შემთხვევაში, თუ სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულება სანქციების დაწესებამდე ანტაგონისტური, ან კეთილგანწყობილი იყო. სწორედ ამ საკითხს იკვლევს მოცემული ნაშრომი.

შესაბამისად, კვლევის მიზანია, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთოს, თუ რა გავლენას ახდენს ეკონომიკური სანქციების შედეგზე, სანქციების დაწესებამდე სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ, ანუ რა შემთხვევაში ხდება პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.

იმის საჩვენებლად, რა გავლენას ახდენს სანქციებამდე არსებული დამოკიდებულებები სანქციების შედეგზე, წარმოდგენილია ორი შემთხვევა და მათი შედარებითი ანალიზი. პირველი მათგანი, მოიცავს რუსეთის მიერ დაწესებულ ეკონომიკურ სანქციებს საქართველოსთვის 2005-2008 წლებში. მეორე შემთხვევას წარმოადგენს რუსეთის მიერ თურქეთისთვის დაწესებული ეკონომიკური სანქციები 2015-2016 წლებში.

საქართველოს შემთხვევა განხილულია, როგორც ნიმუში, თუ რა გავლენას ახდენს ეკონომიკური სანქციების შედეგზე სამიზნე ქვეყნის ანტაგონისტური დამოკიდებულება სანქციის დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.

თურქეთის შემთხვევა კი განხილულია, როგორც ნიმუში, თუ რა გავლენას ახდენს ეკონომიკური სანქციების შედეგზე, სამიზნე ქვეყნის კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება სანქციის დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.

ნაშრომში წარმოდგენილი კონკრეტული შემთხვევების განხილვა საინტერესოა, რადგან საქართველო თურქეთთან შედარებით წარმოადგენდა პატარა, სუსტ ქვეყანას. საქართველოსთვის ეკონომიკური სანქციებით მიღებული ზარალი შედარებით მეტი იყო. მიუხედავად ამისა, საქართველოს პოლიტიკური ქცევა დარჩა უცვლელი, მაშინ, როდესაც თურქეთის საგარეო პოლიტიკური ქცევა რუსეთის სურვილისამებრ შეიცვალა. შესაბამისად, ამ ორი შემთხვევის შედარებითი ანალიზი გვიჩვენებს იმ მნიშვნელოვან გარემოებებს/ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენს სანქციის შედეგზე.

საკვლევი კითხვა: ეკონომიკური სანქციების დაწესების შედეგად, რატომ შეიცვალა თურქეთის საგარეო პოლიტიკური ქცევა რუსეთის მოთხოვნის შესაბამისად, მაშინ, როდესაც საქართველოს პოლიტიკური ქცევა დარჩა უცვლელი?

ჰიპოთეზა I: საქართველოს რუსეთის მიმართ გააჩნდა ანტაგონისტური დამოკიდებულება, რის გამოც, სანქციების დაწესების შემდგომ მან არ შეცვალა თავისი პოლიტიკური ქცევა რუსეთის სურვილისამებრ.

ჰიპოთეზა II: თურქეთს დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ იყო კეთილგანწყობილი, რის გამოც, სანქციების დაწესების შემდგომ მან შეცვალა თავისი პოლიტიკური ქცევა რუსეთის სურვილისამებრ.

დამოუკიდებელი ცვლადი I: საქართველოს ანტაგონისტური დამოკიდებულება რუსეთის ფედერაციის მიმართ.

დამოუკიდებელი ცვლადი II: თურქეთის კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება რუსეთის ფედერაციის მიმართ.

შუალედური ცვლადი: სანქციების დაწესების პერიოდში წარმოქმნილი დაპირისპირების საფრთხე.

დამოკიდებული ცვლადი: ეკონომიკური სანქციებით განპირობებული პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.

თეორია

საინტერესო მოსაზრებას ავითარებს მეცნიერი დენიელ დრეზნერი, რომელიც გამოყოფს კონფლიქტის მოლოდინის მოდელს. სადაც აღნიშნულია, რომ თუ სანქციების დაწესებამდე ქვეყნებს შორის არსებობდა მტრული დამოკიდებულება, ეს წარმოქმნიდა სამომავლო კონფლიქტის მოლოდინს, რაც უკავშირდება შედარებით მოგებას და რეპუტაციულ ფაქტორებს. სამიზნე ქვეყანა სანქციების დაწესებისას არ შეიცვლის პოლიტიკურ ქცევას, რადგან რასაც დათმობს ის, დამწესებელი მიიღებს ზუსტად იმავე მოგებას (Drezner, 1999).

შესაბამისად, ნაშრომში მიღებული შედეგი ახსნილი იქნება დენიელ დრეზნერის თეორიაზე დაყრდნობით.

მეთოდოლოგია

წინამდებარე კვლევითი ნაშრომი არის აკადემიური პრობლემის წერილობითი ფორმით გადაჭრა საბიბლიოთეკო გამოკვლევის მეშვეობით, ანუ არსებული ჰიპოთეზის განსავითარებლად შეჯამებული და შეფასებულია არსებული წყაროები. ეს ემსახურება ნაშრომში წამოჭრილი აქტუალური პრობლემის კვლევას (წულაძე, 2006).

ნაშრომში საკვლევად გამოყენებულია თვისებრივი მეთოდი, კერძოდ, შედარებითი მონოგრაფიული გამოკვლევა. (Comparative case study) მისი გამოყენება საკვლევი საკითხის სიღრმისეული და მრავალმხრივი შესწავლის შესაძლებლობას იძლევა.

ჰიპოთეზის დასადასტურებლად მონოგრაფიული კვლევის დროს გამოყენებულია ურთიერთშემავსებელი მეთოდოლოგია და შესაბამისად, ნაშრომში გამოყენებულია სამიზნე ქვეყნების პრეზიდენტების გამოსვლათა ანალიზი, საკვლევ თემასთან დაკავშირებული დოკუმენტების ანალიზი, ამავდროულად, სხვადასხვა მკვლევართა ნაშრომები, რომლებიც, ძირითადად, გამოიყენება ისტორიული ფაქტების გამოსაკვეთად. ნაშრომში წარმოდგენილი მონოგრაფიული გამოკვლევა, თვისებრივი მონაცემების გარდა, რაოდენობრივი მონაცემების სტატისტიკურ ანალიზსაც გულისხმობს (ზურაბიშვილი, 2006, გვ. 61-71).

პირველ რიგში, კვლევის ფარგლებში უნდა დამტკიცდეს, რომ საქართველო წარმოადგენს შედარებით სუსტ ქვეყანას, ვიდრე - თურქეთი. ასევე, ისიც, რომ სანქციებით მიღებული ეკონომიკური ზარალი საქართველოს შემთხვევაში აღემატებოდა იმ ზარალს, რაც მიიღო თურქეთმა. უნდა გამოიკვეთოს, როგორი დამოკიდებულება ჰქონდა, ერთის მხრივ, საქართველოს რუსეთისადმი, ხოლო მეორე მხრივ, თურქეთს რუსეთისადმი - ანტაგონისტური თუ კეთილგანწყობილი. ამისთვის საჭიროა, განვსაზღვროთ, რას გულისხმობს ეს ტერმინები და როგორ ხდება მათი კვლევა. ამასთან ერთად, საჭიროა დავადგინოთ, თუ რა იყო ის პოლიტიკური ქვეყნის ცვლილება, რასაც მოითხოვდა რუსეთი

საქართველოსგან და თურქეთისგან. შემდგომ ეტაპზე უნდა დავადგინოთ მოხდა თუ არა პოლიტიკური ქცევის ცვლილება და რამ განაპირობა დამდგარი შედეგი. ეს ყველაფერი კი უნდა გაანალიზდეს უკვე არსებული თეორიული ჩარჩოს მიხედვით.

ნაშრომში პირველი თავი ემსახურება იმ ძირითადი ლიტერატურის წარმოჩენას, რაც არსებობს საკვლევი საკითხის გარშემო, რის საფუძველზეც გამოიკვეთება სანქციის შედეგზე მოქმედი ძირითად ფაქტორები/გარემოებები, რომლებსაც იკვლევს სხვადასხვა ავტორი. მეორე თავში, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, წარმოდგენილი იქნება სამიზნე ქვეყნების შესაძლებლობებს შორის არსებული სხვაობა. ასევე, ამ თავში მოცემულია სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულებები სანქციების დამწესებელი ქვეყნის მიმართ და გამოკვეთილია ის პოლიტიკური ქცევები, რომელის შეცვლაც სურდა დამწესებელ ქვეყანას ეკონომიკური იძულების მეშვეობით. მესამე თავი ემსახურება დაწესებული ეკონომიკური სანქციების აღწერას, ასევე, იმ ზარალის შედარებით ანალიზს, რომელიც მიიღეს სამიზნე ქვეყნებმა. ამავდროულად, საქართველოს და თურქეთის პირველი პირების გამოსვლების ანალიზის შედეგად, წარმოჩენილია სამიზნე ქვეყნების პოლიტიკური ქცევის ცვლილება (განხორციელდა თუ არა). ამავთვე თავში ახსნილია, რა გავლენა მოახდინა სამიზნე ქვეყნების სანქციებამდე არსებულმა დამოკიდებულებამ სამიზნე ქვეყნის მიმართ, მათ პოლიტიკურ ქცევაზე სანქციების დაწესების ეპიზოდში. მეოთხე თავში განხილულია სხვადასხვა ავტორების ხედვები, თუ რა ფაქტორებმა/გარემოებებმა შეიძლება განაპირობონ ეკონომიკური სანქციების გამოყენების შედეგად ქვეყნების პოლიტიკური ქცევის ცვლილება. ეს მისადაგებულია წარმოდგენილ შემთხვევებთან, რისი მეშვეობითაც გამოიკვეთება, ხსნის თუ არა სხვადასხვა ავტორის მიერ შემოთავაზებული ფაქტორები დამდგარ შედეგს. ასევე, ნაშრომის ამ ნაწილში შემოთავაზებულია დანიელ დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი, რომელიც გამოყენებულია თეორიულ ჩარჩოდ და მისადაგებულია მასთან ის შედეგი, რომელიც გამოიკვეთა კვლევის შედეგად.

ტერმინთა განმარტება

ანტაგონისტური დამოკიდებულება/განწყობა - ნაშრომში ეს ტერმინი ასახავს დამწესებელი ქვეყნის მიმართ დამოკიდებულებას, რომელიც აქვს სანქციის სამიზნე ქვეყანას, რადგან სანქციის დამწესებელი ქვეყანა, სანქციების დაწესებამდე ლახავდა მის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს.

გადაღვრის ეფექტი - როდესაც ერთ სფეროში თანამშრომლობა იწვევს მეორე სფეროში თანამშრომლობას.

დაპირისპირების საფრთხე - ნაშრომში აღნიშნული ტერმინი ასახავს მდგომარეობას, როდესაც ორ ქვეყანას შორის უახლოეს მომავალში არსებობს სამხედრო დაპირისპირების ალბათობა.

დასავლური სტრუქტურები/დასავლეთი - ევროკავშირი და ჩრდილო-ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია.

ეკონომიკური იძულება - ნაშრომში გაიგივებულია ეკონომიკურ სანქციებთან, ანუ ეკონომიკური ბერკეტების ამოქმედება ერთი ქვეყნის მხრიდან მეორე ქვეყნის წინააღმდეგ, რომ მიაღწიოს სასურველი პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას.

ეკონომიკური სანქციები - ნაშრომში აღნიშნავს ეკონომიკური თანამშრომლობის შეწყვეტას, არასრულ შეწყვეტას ან შეწყვეტის მუქარას. გამოიხატება ბლოკადის, ბოიკოტის, ემბარგოს ან ფინანსური სანქციების სახით.

ეკონომიკური სანქციის შედეგი - როდესაც ეკონომიკური იძულების შედეგად, ქვეყანა იცვლის პოლიტიკურ ქცევას ან პოლიტიკური ქცევა რჩება უცვლელი.

კეთილგანწყობილი/მეგობრული ურთიერთობები - ნაშრომში ეს ტერმინი ასახავს დამწესებელი ქვეყნის მიმართ დამოკიდებულებას, რომელიც აქვს სამიზნე ქვეყანას, რადგან სამიზნე ქვეყნის სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესები თანხვედრაში იყო მასთან სანქციების დაწესებამდე. თუმცა, შესაძლოა, ადგილი ჰქონდეს დამწესებელი ქვეყნის მხრიდან მეორე ხარისხოვანი ინტერესების შელახვას.

მორალური ზიანი - ნაშრომში ეს ტერმინი აღნიშნავს მდგომარეობას, როდესაც ხდება სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უფლების, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის უფლების, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლებათა დარღვევა.

ნულოვანჯამოვანი თამაში - ორი ქვეყნის დაპირისპირებისას, დათმობაზე წასვლით, ერთი ქვეყნის დანაკარგს იგებს მეორე ქვეყანა.

რეგიონული იდენტობის განცდა - ტერმინი გამოყენებულია მდგომარეობის აღსანიშნავად, როდესაც ქვეყანა, ისტორიულად თავს აიგივებს კონკრეტული ქვეყნებისგან შემდგარ რეგიონთან, როგორც მისი განუყოფელი წევრი.

სამომავლო კონფლიქტის მოლოდინი - ქვეყნებს შორის სანქციების დაწესების დროს კონფლიქტის მოლოდინი, რომელსაც განაპირობებს ამ დრომდე არსებული ანტაგონისტური დამოკიდებულება.

წარმატებული ეკონომიკური სანქციები - ნაშრომში ასახავს მდგომარეობას, როდესაც სანქციების სამიზნე ქვეყანა პოლიტიკურ ქცევას ცვლის დამწესებელი ქვეყნის სასარგებლოდ.

თავი 1. ლიტერატურული მიმოხილვა

წინამდებარე ნაშრომში ლიტერატურული მიმოხილვის მიზანია, მკითხველს შეუქმნას ზოგადი წარმოდგენა ეკონომიკურ სანქციებზე. განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთებულია იმ ფაქტორებზე, რომლებიც, სხვადასხვა ავტორის აზრით, გავლენას ახდენს ეკონომიკური სანქციების შედეგზე. შემდგომში ლიტერატურულ მიმოხილვაში წარმოდგენილი ავტორების ძირითადი დაშვებები დაგვეხმარება, გავაანალიზოთ ნაშრომში გამოყენებული შემთხვევების შედეგი.

ეკონომიკური სანქციების წარმატების შესახებ, ერთ-ერთი ყველაზე ვრცელი კვლევა ეკუთვნით გარი ჰაფბავერს, ჯეფრი სკოტს, კიმბერლ ელიოტს და ბარბარა ოეგს - „ეკონომიკური სანქციების ხელახალი განხილვა“. ავტორები შეისწავლიან 1914 წლიდან 1999 წლამდე დაწესებული ეკონომიკური სანქციების 204 შემთხვევას. წარმატების გასაზომად იყენებენ დაკვირვების მეთოდს, აკვირდებიან ქვეყნების პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას და სანქციების სამიზნე ქვეყნის მთავრობებს. ავტორები წარმატებდ მიიჩნევენ მდგომარეობას, როდესაც სანქციების დამწესებელმა ქვეყანამ ნაწილობრივ ან სრულად მიაღწია საგარეო პოლიტიკურ მიზნებს. ნაშრომში წარმოდგენილ შემთხვევათა 1/3, მათი შეხედულებით, იყო წარმატებული. ამავდროულად, უფრო ფართოდ გავრცელებული შემთხვევა იყო სანქციის დამწესებელი ქვეყნის მიერ პოლიტიკური მიზნების ნაწილობრივი მიღწევა. ავტორთა დაკვირვებით, წარმატებულ ეკონომიკურ სანქციათა უდიდესი ნაწილი განაპირობა „შერეულმა“ ეკონომიკურმა სანქციებმა. იგულისხმება ისეთი ეკონომიკური სანქციები, რომლის დროსაც სანქციის დამწესებელი ქვეყანა იყენებს, როგორც სავაჭრო, ასევე, ფინანსურ სანქციებს. მნიშვნელოვანია ავტორების დასკვნა, რომ როგორც წესი ეკონომიკური სანქციის დაწესების მიზანი მიმდინარე პოლიტიკური ქცევის, არსებული რეჟიმის ცვლილება ან სამიზნე ქვეყნის სამხედრო წინსვლის შეფერხებაა. საბოლოო ჯამში, ავტორები სანქციების შედეგზე მოქმედ სხვადასხვა ფაქტორებს განიხილავენ, მიდიან დასკვნამდე, რომ საერთაშორისო თანამშრომლობის შემთხვევაში უფრო დიდია ალბათობა იმისა, რომ ეკონომიკური სანქციების შედეგი იქნება

წარმატებული, ვიდრე ერთი ქვეყნის მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციები (Hufbauer and others, 2007, გვ. 125-147).

ნაშრომში „პოლიტიკური ინსტიტუტები, იძულებითი დიპლომატია და ეკონომიკური სანქციების ხანგრძლივობა“, ავტორები ფიონა ემსიგილივრე და ალან სტემი იკვლევენ, თუ რა კავშირშია ერთმანეთთან შიდა პოლიტიკური ინსტიტუტები და საერთაშორისო სანქციების ხანგრძლივობა. ისინი ეკონომიკური სანქციების წარმატებაში გულისხმობენ სამიზნე ქვეყნის პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას. სანქციების დასრულება შეიძლება მოხდეს მაშინაც, როდესაც სამიზნე ან დამწესებელი ქვეყნის მმართველი ელიტის ცვლილება ხდება. ავტორთა განმარტებით, ეკონომიკური სანქციები მმართველი ელიტის ცვლილებით შესაძლოა დამთავრდეს იმ შემთხვევაში, თუ ეს ცვლილება განაპირობებს პოლიტიკური ქცევის ცვლილებასაც. ავტორების აზრით, ზოგადად, იძულებითი დიპლომატიის ხანგრძლივობა და სანქციების ხანგრძლივობა მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული მთავრობის ცვლილებასთან (როგორც სანქციების დამწესებელი, ასევე, სამიზნე ქვეყნების შემთხვევაში). ემსიგილივრე და სტემი გვთავაზობენ შემდეგი სახის ლოგიკურ ჯაჭვს: უნდა შეიცვალოს მთავრობა (სამიზნე ან დამწესებელი ქვეყნის), უნდა განისაზღვროს იმ ჯგუფის ზომა, რომელიც მხარს უჭერს ახალ ლიდერს სათავეში მოსასვლელად (ან იმ ჯგუფის ზოგადი მახასათებლები, რომელიც ესაჭიროება ახალ მმართველს სათავეში მოსასვლელად). დემოკრატიულ ქვეყნებში მხარდამჭერი ჯგუფების ზომა უფრო დიდი და მრავალფეროვანია, განსხვავებით ავტორიტარულისგან. ამის შემდგომ, უნდა გამოიკვეთოს მოლოდინი - რას ელიან მხარდამჭერი ჯგუფები ახალი ლიდერისგან - შეცვალოს თუ არ შეცვალოს ქცევა ეკონომიკურ სანქციებთან დაკავშირებით. საბოლოოდ, ავტორები მიდიან დასკვნამდე, რომ ლიდერთა ცვლილება გვაძლევს საშუალებას განვჭვრიტოთ, თუ რა ხანგრძლივობის იქნება ეკონომიკური სანქციები. ეს ხდება მაშინ, თუ ქვეყანა არადემოკრატიულია. ასეთ შემთხვევაში, ავტორები მთავრობის ცვლილებიდან მოკლე პერიოდში ელოდებიან სანქციების შეწყვეტას (FIONA MCGILLIVRAY ALLAN C. STAM, 2004, გვ. 154-172).

ნავინ ბაკატი, თავის ნაშრომში „სანქციების ეფექტიანობის გადამწვეტი ფაქტორები“ განიხილავს სანქციების დაწესებისა და სანქციებით მუქარის მრავალ შემთხვევას. საერთაშორისო ურთიერთობებში ეკონომიკურ სანქციებზე არსებულ ლიტერატურაზე დაყრდნობით, ავტორი გამოყოფს ძირითად ფაქტორებს, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს სანქციების წარმატებაზე. ავტორის კვლევა მოიცავს 842 შემთხვევას (დაწესებული ეკონომიკური სანქციები, ეკონომიკური სანქციებით მუქარა). ეკონომიკური სანქციების წარმატებაში ბაკატი გულისხმობს მდგომარეობას, როდესაც სამიზნე ქვეყანა ნაწილობრივ ან სრულად მიდის დათმობაზე, ან თუ შემთხვევა მთავრდება მოლაპარაკებით. ავტორის აზრით, სანქციების წარმატებას განსაზღვრავს ორი ფაქტორი: 1. საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა. 2. სანქციების საფასური სამიზნე ქვეყნისთვის. ამავდროულად, აღნიშნავს, რომ ეკონომიკური სანქციების წარმატებით განხორციელებაში დიდ როლს თამაშობს ისეთი ფაქტორები, როგორცაა: დამწესებელი ქვეყნის მხრიდან შეთავაზებული ჯილდო სამიზნე ქვეყნისთვის, დამწესებელი ქვეყნის დემოკრატიულობა, სამიზნე ქვეყნის არადემოკრატიულობა, სამიზნე ქვეყნისთვის ექსპორტის შეზღუდვა, საკითხის ნაკლები ღირებულება სამიზნე ქვეყნისთვის, სამიზნე ქვეყნის ძლიერი სავაჭრო დამოკიდებულება დამწესებელ ქვეყანაზე (Bapat, 2012, გვ. 73-98).

სოლომონ მეიჟორის ნაშრომში „სათანადო დრო: ეკონომიკური სანქციები, რეჟიმის ტიპი და შიდა არასტაბილურობა“, ავტორი განიხილავს ფართოდ გავრცელებულ აზრს, რომ დემოკრატიული სახელმწიფოები არიან უფრო მოწყვლადები ეკონომიკური იძულების მიმართ, ვიდრე ავტორიტარული ქვეყნები. ავტორი არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას და მნიშვნელოვან ცვლადად გამოყოფს შიდა არასტაბილურობას. ნაშრომი ავითარებს მოსაზრებას, რომ დროებითი ფაქტორი, როგორცაა შიდა პოლიტიკური კრიზისი, შესაძლოა ურთიერთქმედებდეს სტრუქტურულ ფაქტორთან, როგორცაა რეჟიმის ტიპი. ამით განისაზღვროს ეკონომიკური სანქციების წარმატება. მეიჟორის მოსაზრებით, ეს ცვლადი დიქტატორს განსაკუთრებით მოწყვლადს ხდის სანქციებით იძულების პერიოდში, გამომდინარე იქიდან, რომ მასობრივი სახალხო გამოსვლები ავტორიტარული მთავრობების წინააღმდეგ შესაძლოა იყოს როგორც მიზეზი, ასევე, ინდიკატორი ღრმა

სტრუქტურული პრობლემებისა, რაც წარმოადგენს იმ კრიზისს, რომელიც შეიძლება გამოიყენოს სანქციების დამწესებელმა ქვეყანამ თავის სასარგებლოდ. ავტორს მაგალითად მოჰყავს არაბული გაზაფხული (Major, 2012, გვ. 79–110).

ვილიან კაემფერი ნაშრომში „ეკონომიკური სანქციების პოლიტიკური ეკონომიკა“ აღნიშნავს, რომ საერთაშორისო ეკონომიკური სანქციები წარმოადგენს სამხედრო კონფლიქტების ალტერნატივას. გამოყოფს, რომ ეკონომიკური სანქციების დაწესების მიზანი არა მხოლოდ მაქსიმალური ზიანის მიყენებაა სამიზნე ქვეყნისთვის, არამედ შესაძლოა წარმოადგენდეს გამაფრთხილებელ სიგნალს. ავტორის აზრით, საერთაშორისო ეკონომიკური სანქციები მისაღებია ქვეყნებისთვის (საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის), რადგან ის წარმოადგენს საშუალებას, კონფლიქტის გარეშე შესუსტდეს სამიზნე ქვეყნის გავლენა. კაემფერის აზრით, ყველა შემთხვევაში ეკონომიკური სანქციების დაწესების მიზანია, სამიზნე ქვეყანას რაიმე ტიპის „ტკივილი“ მიაყენოს. უფრო კონკრეტულად კი - მის მმართველ რეჟიმს, რომელიც განსაზღვრავს ძირითად პოლიტიკას. ავტორისვე აზრით, ეკონომიკური სანქციები, ასევე, წარმოადგენს „სიგნალს“ სამიზნე ქვეყნისთვის კონკრეტულ პოლიტიკურ ქცევაზე, რითიც დამწესებელი ქვეყანა იღებს ერთგვარ კმაყოფილებას, რომ მან ამ ქმედებაზე საპასუხოდ გარკვეული ნაბიჯი გადადგა. იმისათვის, რომ ეს ფაქტორი განხორციელდეს, ავტორს მნიშვნელოვნად მიაჩნია საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა, რის შემდეგაც ეკონომიკური სანქციები უფრო დიდი ალბათობით იქნება წარმატებული. ასევე, ავტორი გამოყოფს „ჭკვიან სანქციებს“, რომელიც ახდენს გავლენას კონკრეტულ სამიზნე ჯგუფებზე, სამიზნე ქვეყნის შიგნით (Kaempfer, 2007, გვ. 868-905).

ანა მაიერსი, ნაშრომში „მრავალმხრივი სანქციები და საგარეო პოლიტიკის წარმატება“, განიხილავს რომელი ტიპის სანქციებს აქვს მეტი წარმატების ალბათობა - მრავალმხრივს თუ უნილატერალურს. ავტორი არ ეთანხმება გავრცელებულ მოსაზრებას, რომ წარმატების მეტი შანსი აქვს ისეთ ეკონომიკურ სანქციას, რომელსაც რამოდენიმე დამწესებელი ქვეყანა ჰყავს. მაიერსი ამბობს, რომ ეს მოსაზრება გამომდინარეობს ლოგიკიდან, რომლის მიხედვითაც, რაც უფრო დიდია ზეწოლა სამიზნე ქვეყანაზე, მით მეტია წარმატების შანსი.

შესაბამისად, ასეთ დროს უფრო ძლიერი იქნება ზეწოლა და ნაკლები ალბათობა იმისა, რომ გამოჩნდება მესამე ქვეყანა, რომელიც შეითავსებს ალტერნატიული ბაზრის ფუნქციას. ამის საპირწონედ, მაიერსს მიაჩნია, რომ უნილატერალურ სანქციებს წარმატების მეტი შესაძლებლობა აქვთ, რადგან მრავალმხრივი კვალიცა რთულად მიდის საერთო აზრამდე. ამან სამიზნე ქვეყანა შესაძლოა ჩააყენოს მომგებიან პოზიციაში მოლაპარაკების დროს. საბოლოო ჯამში, ავტორი მიდის დასკვნამდე, რომ მრავალმხრივი სანქციები იქნება უფრო ეფექტიანი იმ შემთხვევაში, თუ სანქციის დაწესება ერთი კონკრეტული და არა რამდენიმე საკითხის გარშემო მოხდა. მაიერსის აზრით, მრავალმხრივმა კოალიციამ შესაძლოა გამოიწვიოს დიდი ხარჯი სამიზნე ქვეყნისათვის, მაგრამ მხოლოდ იქამდე, სანამ ამ კოალიციას შეუძლია სტაბილურობის შენარჩუნება. ამავდროულად, ასეთ კოალიციაში მაღალია აზრთა სხვადასხვაობისა და დაყოფის რისკი. ეს, საბოლოო ჯამში, აძლიერებს სამიზნე ქვეყანას. შესაბამისად, ავტორი არ იზიარებს მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც მრავალმხრივი ეკონომიკური სანქციების დაწესება იქნება უფრო ეფექტიანი და სასურველი შედეგის მომტანი სანქციების დამწესებელი ქვეყნისთვის, ვიდრე - უნილატერალური (Miers, 2002, გვ. 117-136).

ირფან ნორუდინი, ნაშრომში „შერჩევითი მიკერძოებულობის მოდელი სანქციების ეფექტიანობის კვლევაში“, ავითარებს მოსაზრებას, რომ ეკონომიკური სანქციების შესახებ წინარე კვლევებს, სტრატეგიული ცენზურის პრობლემმა ჰქონდათ. ავტორი გვთავაზობს დაწესებული და წარმატებული სანქციების საერთო მოდელს. ნორუდინი აღნიშნავს, რომ ავტორები, როდესაც ამოწმებენ ემპირიული დაშვებებს სანქციების წარმატებასთან დაკავშირებით, უშვებენ საერთო შეცდომას - შერჩევის მიკერძოებულობას. შესაბამისად, მათ მიერ მიღებული შედეგი შეიძლება მიესადაგებოდეს ზოგიერთ შემთხვევას, თუმცა, ამის მიღმა დარჩეს სხვა შემთხვევები. ავტორმა შესაძლო წარმატების განმაპირობებელ ფაქტორებად გამოყო სამიზნე ქვეყნის მმართველობის რეჟიმი, მთლიანი საფასური სანქციების დამწესებელი ქვეყნისთვის, ასევე, ის, არის თუ არა სანქციების სამიზნე ქვეყანა ამერიკის ძლიერ ქვეყანასთან ალიანსში (Nooruddin, 2002, გვ. 59-75).

ჟან-ლუკა ბერლონი ნაშრომში „ეკონომიკური სანქციები: ინსტიტუციური ფაქტორი“ შეისწავლის სანქციების დაწესებას განვითარებად ქვეყნებში. მთავარი საკითხია ამ ქვეყნებში არსებული ინსტიტუტები. ეს ფაქტორი მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ ინსტიტუტები თამაშობენ წამყვან როლს სამიზნე ქვეყნის შესაძლებლობებში, რომ გაუმკლავდნენ დაწესებულ ეკონომიკურ სანქციებს. ბერლონი ამტკიცებს, რომ ინსტიტუტების ეფექტიანობა (ან ეფექტიანობის ნაკლებობა) არის ძირითადი ფაქტორი, რომ შეარბილოს (ან გამწვავოს) სირთულეები, რომელთა წინაშეც დგას სანქციის სამიზნე ქვეყნის მოსახლეობა. ავტორი აღნიშნავს, რომ ინსტიტუციურ გარემოს აქვს მნიშვნელოვანი გავლენა ეკონომიკის ზრდაზე, რომელიც წარმოადგენს ძირითად ფაქტორს გარე რყევებთან გასამკლავებლად (Burlone, 2002, გვ. 27-46).

ამრიგად, გარი ჰაფბავერის ნაშრომი, დაწესებული ეკონომიკური სანქციის შედეგზე, მოქმედ ფაქტორად გამოყოფს საერთაშორისო თანამშრომლობის მნიშვნელობას, მაშინ, როდესაც ფიონა ემსიგილივრესა და ალან სტემისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია მმართველობის სტილი, როგორც სამიზნე, ასევე დამწესებელი ქვეყნის შემთხვევაში. ბაპატისთვის საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა და მმართველობის სტილი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ფაქტორებია. ამავდროულად, გამოყოფს შეთავაზებულ ჯილდოს, ექსპორტის შეზღუდვას, სამიზნე ქვეყნის არადემოკრატიულობას, დამწესებელი ქვეყნის დემოკრატიულობასა და სავაჭრო დამოკიდებულების ფაქტორებს. მეიჟორისთვის სანქციების შედეგზე მოქმედი მთავარი ფაქტორი რეჟიმის ტიპია, კაეფერისთვის - საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა. მაიერსი მთავარ გარემოდ მესამე ქვეყნების ჩართულობას და უნილატერალურ ეკონომიკურ სანქციებს გვთავაზობს. ნორუდინი, ბაპატის მსგავსად, მრავალ ფაქტორზე საუბრობს - მმართველობის რეჟიმი, მთლიანი სანქციების საფასური დამწესებელი ქვეყნისთვის, მესამე ქვეყნის ჩართულობის როლი. ბერლონი კი ხაზს უსვავს სამიზნე ქვეყნის შესაძლებლობებს, როგორც უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს, რომელიც მოქმედებს ეკონომიკური სანქციების შედეგზე. ამ ავტორთა ლიტერატურული მიმოხილვა და შესაბამისად, ძირითადი ფაქტორების გამოკვეთა მნიშვნელოვანია, რადგან შესაძლებელია, სწორედ ამ ფაქტორებიდან ერთ-ერთია იმ

შედეგის განმაპირობებელი, რასაც ნაშრომში შემთხვევათა შედარებითი ანალიზი წარმოაჩენს.

თავი 2. სანქციებამდე არსებული სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ

მოცემული თავის მიზანია, სანქციების დაწესების პერიოდში, თურქეთსა და საქართველოს შესაძლებლობებს შორის განსხვავების წარმოჩენა. ეკონომიკური სანქციების მკვლევართა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ სანქციების დაწესების შედეგად, დიდი ალბათობით, პოლიტიკური ქცევა შეიცვლება იქ, სადაც სამიზნე ქვეყანა პატარა და სუსტია (Burlone, 2002, გვ. 27-46). ამავდროულად, თუ არსებობს მნიშვნელოვანი სავაჭრო დამოკიდებულება სანქციის დამწესებელ ქვეყანაზე (Major, 2012, გვ. 79-110).

ამის საპირწონედ, ნაშრომში წარმოდგენილია დაშვება, რომ საქართველო წარმოადგენდა თურქეთთან შედარებით პატარა, სუსტ ქვეყანას. ასევე, საქართველოს სავაჭრო დამოკიდებულება აღემატებოდა თურქეთისას. დაშვების დასადასტურებლად მოყვანილია მაიკლ ჰანდელის კლასიფიკაცია (Handel, 1990, გვ. 9-65), ასევე, სტატისტიკური ანალიზი საგარეო ვაჭრობის გასაანალიზებლად.

ასევე, მოცემული თავის მიზანია, ისტორიული ფაქტების ანალიზის შედეგად აჩვენოს, თუ რა დამოკიდებულებები ჰქონდათ სანქციის სამიზნე ქვეყნებს დამწესებელი ქვეყნის მიმართ, იქამდე, სანამ მოხდებოდა სანქციების დაწესება, ამავდროულად, გამოკვეთოს, ის პოლიტიკური ქცევები, რომლის შეცვლაც სურდა ეკონომიკური სანქციების დაწესებით რუსეთის ფედერაციას.

2.1. საქართველოსა და თურქეთის შესაძლებლობების აღწერა

ქვეყნების კლასიფიკაციისთვის მაიკლ ჰანდელი გვთავაზობს ძირითად კრიტერიუმებს: ქვეყნის ტერიტორიის სიდიდე, მოსახლეობის რაოდენობა, ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი, მძიმე მრეწველობა და წარმოების სპეციალიზაცია, შიდა ბაზრის სიდიდე, სამეცნიერო კვლევითი საქმიანობა, სამხედრო სიძლიერე, ფართომასშტაბიანი ომის დამოუკიდებლად წარმოების შესაძლებლობა, ქვეყნის გავლენა ძალთა წონასწორობის მექანიზმზე (Handel, 1990, გვ. 9-65).

საქართველო, სანქციების დაწესების დროს, წარმოადგენდა პატარა, სუსტ სახელმწიფოს, მცირე ტერიტორიით - 69 700 კმ² და 4 მილიონამდე მოსახლეობით (ჰაკერტი, 2014). ქვეყანას ჰქონდა მცირე ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი, რომელიც 2005-2006 წლებში 11 მილიარდი დოლარიდან 14 მილიარდამდე მერყეობდა (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017). ამავდროულად, განიცდიდა მძიმე მრეწველობის სიმწირეს და ჰქონდა წარმოების ვიწრო სპეციალიზაცია (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017), გვხვდებოდა მცირე შიდა ბაზარი (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2016). საქართველოს სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ანგარიშზე დაყრდნობით, ქვეყანას ახასიათებდა უმნიშვნელო სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა, მიუხედავად იმისა, რომ 2004 წლიდან გარკვეული მცდელობისა, ზრდის ტემპი იყო დაბალი, შესაბამისად, გაუარესდა პოზიციები საერთაშორისო სამეცნიერო რეიტინგში, ფაქტობრივად, მეცნიერება ქვეყნის განვითარების პროცესში მნიშვნელოვან მონაწილეობას ვერ იღებდა (სახელმწიფო აუდიტის სამსახური, 2014). სამხედრო თვალსაზრისით იყო სუსტი და არ ჰქონდა ფართომასშტაბიანი, ხანგრძლივი ომის წარმოების შესაძლებლობა (global firepower index, 2016), ამავდროულად, არ გააჩნდა გავლენა ძალთა წონასწორობის მექანიზმზე და ის არ წარმოადგენდა ევროკავშირის ან NATO-ს წევრ ქვეყანას (რონდელი, პატარა ქვეყანა საერთაშორისო სისტემაში, 2009, გვ. 19-25).

თურქეთი სანქციების დაწესების პერიოდში იყო ანგარიშგასაწევი ძალა პოლიტიკურ ასპარეზზე. მრავალრიცხოვანი, დიდი ტერიტორიით - 783 356 კმ² და 80 მილიონიანი მოსახლეობით (Dewdney, 2018), მისი მთლიანი ეროვნული პროდუქტი შეადგენდა 850 მილიარდ დოლარს (CEIC, 1967-2016). ჰქონდა მძიმე მრეწველობა და ამ მრეწველობის ფართო სპეციალიზაცია (Numanoğlu, 2016), რაც შეეხება სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას თურქეთში, ის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა ყოველდღიურ ცხოვრებასა და განვითარებაში (ERICHSSEN, 2018). სამხედრო თვალსაზრისით, თურქეთი წარმოადგენდა ძლიერი ქვეყანას და მსოფლიო მასშტაბით, ქვეყნების ჩამონათვალში იკავებდა მე-10-ე ადგილს, შესაბამისად, ჰქონდა დამოუკიდებლად ფართომასშტაბიანი ომის წარმოების შესაძლებლობა (global firepower index, 2016). ამავდროულად, ის იყო ჩრდილო-

ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის წევრი, სწორედ ამიტომ, მას ძალთა წონასწორობის მექანიზმზე გავლენის მოხდენის გარკვეული საშუალება გააჩნდა (NATO MEMBER COUNTRIES, 2018).

რაც შეეხება ეკონომიკურ დამოკიდებულებას, სანქციების დაწესების პერიოდისთვის, 2005 წელს, საქართველოს ეკონომიკა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული რუსეთზე. ის წარმოადგენდა ნომერ პირველ სავაჭრო პარტნიორს, როგორც ექსპორტში, ასევე იმპორტში. 2005 წლის მონაცემებით, რუსეთის წილი შეადგენდა 17,8%-ს მთლიან ექსპორტში. ანალოგიური მონაცემები გვხვდება იმპორტის მაჩვენებლებში, სადაც საქართველოს უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებს შორის ლიდერობდა რუსეთი 15,4%-ით (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2006). თუ გავითვალისწინებთ, რომ თურქეთი წარმოადგენდა ნომერ მეორე სავაჭრო პარტნიორს საქართველოში, ექსპორტში 14,1%-იანი, ხოლო იმპორტში 11,4%-იანი წილით, თვალსაჩინოა, რომ ამ პერიოდში საქართველოს საერთაშორისო საგარეო ვაჭრობა არ იყო დივერსიფიცირებული და მნიშვნელოვან დამოკიდებულებას განიცდიდა რუსეთზე.

თურქეთის შემთხვევაში, 2015 წელს, სანქციების დაწესებამდე, რუსეთის წილი მთლიან ექსპორტში შეადგენდა 2,5 %-ს და ამ პერიოდისთვის იკავებდა რიგით მე-9 პოზიციას (Turkish Statistical Institute, 2018). რაც შეეხება იმპორტს, 2015 წელს რუსეთის ფედერაციის წილი შეადგენდა 9,8 %-ს (მესამე ადგილი გერმანიისა და ჩინეთის შემდეგ) (Turkish statistical Institute, 2018). მოცემულ მონაცემებზე დაყრდნობით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სანქციების დაკისრების პერიოდში თურქეთის საგარეო ვაჭრობა იყო დივერსიფიცირებული და მნიშვნელოვნად არ იყო დამოკიდებული რუსეთზე.

შედარებითი ანალიზი

წარმოდგენილი მონაცემების საფუძველზე, შეგვიძლია გავაკეთოთ დასკვნა, რომ საქართველოს ტერიტორია იყო ბევრად უფრო მცირე, ვიდრე - თურქეთის. მნიშვნელოვნად ჩამორჩებოდა საქართველოს მოსახლეობის რიცხვი თურქეთისას. ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი საქართველოს შემთხვევაში იყო გაცილებით ნაკლები, ვიდრე - თურქეთის.

საქართველოს მძიმე მრეწველობა და წარმოების სპეციალიზაცია იყო მნიშვნელოვნად შეზღუდული, განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც ეს სექტორი კარგად იყო განვითარებული. სამეცნიერო კვლევითი საქმიანობა, ფაქტობრივად, საქართველოს განვითარებაში ვერ მონაწილეობდა, მაშინ, როდესაც ეს დარგი კარგად იყო განვითარებული თურქეთში. სერიოზული სხვაობა იყო სამხედრო სიძლიერის მხრივაც, სანქციების დაწესებამდე, საქართველო იყო სუსტი, მაშინ, როდესაც თურქეთი მოწინავე პოზიციებს იკავებდა და იყო ჩრდილო-ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის წევრი.

რაც შეეხება სავაჭრო დამოკიდებულებას, სანქციების დაწესებამდე, საქართველოს საგარეო ვაჭრობა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული რუსეთზე, განსაკუთრებით თურქეთთან შედარებით. რაზეც მიუთითებს ის ფაქტი, რომ ექსპორტის კუთხით რუსეთი საქართველოს ნომერ პირველი სავაჭრო პარტნიორი იყო, მაშინ, როდესაც თურქეთის პარტნიორთა რიგებში მე-9 ადგილს იკავებდა. ამავდროულად, თურქეთის დივერსიფიკაციის დონე საგარეო ვაჭრობის მიმართულებით ბევრად აღემატებოდა საქართველოს, რაც მას ნაკლებად მოწყვლად პოზიციაში აყენებდა.

შესაბამისად, რუსეთის მიერ დაწესებული სანქციები, ერთ შემთხვევაში მიემართებოდა პატარა სუსტ ქვეყანას, საქართველოს, მეორე შემთხვევაში კი -საერთაშორისო ასპარეზზე მნიშვნელოვან ძალას, თურქეთის სახით. სანქციების შესახებ არსებულ ლიტერატურაზე დაყრდნობით, არსებობდა მოლოდინი, რომ სანქციების დამწესებელი ქვეყანა მეტ გავლენას მოახდენდა სუსტ, მასზე დამოკიდებულ საქართველოზე, შესაბამისად, შეცვლიდა პოლიტიკურ ქცევას დამწესებელი ქვეყნის სურვილისამებრ, განსხვავებით თურქეთის შემთხვევისგან, სადაც ქვეყანა იყო ეკონომიკურად ბევრად ძლიერი, დივერსიფიცირებული საგარეო ვაჭრობით.

იმისთვის, რომ დავადგინოთ, ეს ფაქტორები აღმოჩნდა გადამწყვეტი ეკონომიკური სანქციების შედეგის დადგომისას, თუ გამოიკვეთა სხვა გარემოებებიც, აუცილებელია

განალიზდეს, სანქციებამდე სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება სანქციების დამწესებელი ქვეყნისადმი, დაწესებული ეკონომიკური სანქციები და მიღებული შედეგი.

2.2. სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ

ნაშრომის ამ ნაწილის მიზანია განმარტება და ანალიზი, თუ რას გულისხმობს ანტაგონისტური და კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება. რა შემთხვევაში იჩენს თავს ისინი. ასევე, როგორი დამოკიდებულება ჰქონდა სანქციების დაწესებამდე საქართველოს/თურქეთს რუსეთისადმი.

პირველ რიგში, აუცილებელია ნაშრომში არსებული ორი ტერმინის განმარტება.

ანტაგონისტური დამოკიდებულება/განწყობა- ნაშრომში ეს ტერმინი ასახავს დამწესებელი ქვეყნის მიმართ დამოკიდებულებას, რომელიც აქვს სანქციის სამიზნე ქვეყანას, რადგან სანქციის დამწესებელი ქვეყანა, სანქციების დაწესებამდე ლახავდა მის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს.

მეგობრული/კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება - ნაშრომში ეს ტერმინი ასახავს დამწესებელი ქვეყნის მიმართ დამოკიდებულებას, რომელიც აქვს სამიზნე ქვეყანას, რადგან სამიზნე ქვეყნის სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესები თანხვედრაში იყო მასთან სანქციების დაწესებამდე. შესაძლოა ადგილი ჰქონდეს დამწესებელი ქვეყნის მხრიდან მეორე ხარისხოვანი ინტერესების შელახვას.

საერთაშორისო ურთიერთობებში სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობებს, მათ ერთმანეთის მიმართ დამოკიდებულებას, განსაზღვრავს ეროვნული ინტერესები, რომლებიც არის ორი სახის. პირველ მათგანს წარმოადგენს „სასიცოცხლო“ (პირველი დონის) ინტერესები, რაც უკავშირდება სახელმწიფოს არსებობას - „სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა, დამოუკიდებლობა, უსაფრთხოება, კულტურული თვითმყოფადობა, პოლიტიკური ინსტიტუტები, სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურა“ (რონდელი, საერთაშორისო ურთიერთობები, 2006, გვ. 69-77). მეორე მათგანს წარმოადგენს მეორეხარისხოვანი (მეორე დონის) ეროვნული ინტერესები, რომლებიც - „მოკლევადიანია,

არსებული პირობებისა და შესაძლებლობების ადექვატურია“ (რონდელი, საერთაშორისო ურთიერთობები, 2006, გვ. 69-77).

ამავდროულად, ალექსანდრე რონდელი, სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებზე საუბრისას გამოყოფს „ეკონომიკურ კომპონენტებს“ და აღნიშნავს, რომ ექსპერტთა გარკვეული ნაწილი, დღესდღეობით, ეროვნული ინტერესების განმსაზღვრელად ეკონომიკურ კეთილდღეობასაც მიიჩნევს, ეს კი ხდება, როგორც კონფლიქტის მიზეზი, ასევე, მათი გადაჭრის საშუალება (რონდელი, საერთაშორისო ურთიერთობები, 2006, გვ. 69-77).

აქედან გამომდინარე, ნაშრომში წარმოდგენილია მოცემულობა, რომლის მიხედვითაც ერთი ქვეყნის დამოკიდებულება მეორე ქვეყნის მიმართ, განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად თანხვედრაშია ქვეყნებს შორის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესი.

მაგალითად, თუ ერთი ქვეყნის ეროვნული სასიცოცხლო ინტერესი შესაბამისობაშია მეორე ქვეყნის ინტერესებთან, მაგრამ შესაძლებელია გარკვეული წინააღმდეგობა გვხვდებოდეს მეორე ხარისხიდან ეროვნულ ინტერესებში, პირველ ქვეყანას უჩნდება დამოკიდებულება, რომელსაც ნაშრომში ეწოდება კეთილგანწყობილი. თუ ქვეყნების ეროვნულ ინტერესთა გადაკვეთის წერტილი არ არსებობს, ასეთ ურთიერთობას შეგვიძლია ვუწოდოთ ნეიტრალური. ხოლო იმ შემთხვევაში თუ ხდება ეროვნული ინტერესების გადაკვეთა ისე, რომ ერთი ქვეყნის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესს ლახავს მეორე ქვეყანა, პირველ ქვეყანას უჩნდება დამოკიდებულება, რომელსაც ნაშრომში ეწოდება ანტაგონისტური.

ეროვნულ ინტერესთა შეუთავსებლობა ნაშრომში ასახავს, მდგომარეობას, როდესაც ერთი ქვეყნის ეროვნული ინტერესი მნიშვნელოვნად იზღუდება, ზარალდება ან საფრთხე ადგება მეორე ქვეყნის მხრიდან. აქედან გამომდინარე, ქვეყნისთვის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესს ზიანის მიყენება წარმოქმნის ანტაგონისტური განწყობას.

ნაშრომში ძირითად დაშვებას, წარმოადგენს მოსაზრება, რომ საქართველოს შემთხვევაში რუსეთი სანქციების დაწესებამდე არსებულ პერიოდში ლახავდა საქართველოსთვის სასიცოცხლო ინტერესებს, რის გამოც საქართველოს დამოკიდებულება რუსეთისადმი იყო ანტაგონისტური. განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც სანქციების დაწესებამდე, რუსეთის

მიერ განხორციელებული ქმედებები ან აზიანებდა, არ ლახავდა და არ აზარალებდა თურქეთის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს, თუმცა, ზოგიერთი აქტი ლახავდა მეორეხარისხოვან ინტერესებს. შესაბამისად, თურქეთის დამოკიდებულება რუსეთისადმი იყო კეთილგანწყობილი.

ნაშრომის ეს ნაწილი ემსახურება დამოუკიდებელი ცვლადების ოპერაციონალიზაციას, იმ არგუმენტების წარმოჩენას, რომლებიც გაამყარებს და განამტკიცებს არსებულ დაშვებებს და ამავდროულად, შეასრულებს დამხმარე ფუნქციას შედარებით ანალიზში. არგუმენტები მოყვანილია ძირითადი ისტორიული ფაქტების მიმოხილვით, რაც ნათლად წარმოაჩენს, იმ პროცესებს, რომლებიც წარმოქმნიდა სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულებას დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.

2.2.1. რუსეთ-საქართველო - საქართველოს ანტაგონისტური დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ

ნაშრომში წარმოდგენილი საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების ანალიზი მოიცავს საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან 2005 წლის ეკონომიკურ სანქციებამდე პერიოდს. საწყისი პერიოდი აღებულია იქიდან გამომდინარე, რომ სწორედ ამ დროს მოიპოვა რუსეთმა და საქართველომ დამოუკიდებლობა მრავალი წლის შემდგომ. შესაბამისად, ამ პერიოდიდან დაიწყო რუსეთის თანამედროვე პოლიტიკა საქართველოსთან მიმართებით. პერიოდის დასასრულად 2005 წლის აღება განაპირობა რუსეთის მხრიდან საქართველოსთვის ეკონომიკური სანქციების დაწესებამ.

საქართველოს ანტაგონისტურ დამოკიდებულებას რუსეთისადმი განაპირობებდა ამ ქვეყნის მხრიდან სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეროვნული ინტერესის შელახვა, ტერიტორიული მთლიანობა, რაც მჭიდროდ უკავშირდებოდა სუვერენიტეტის საკითხსაც და გამოიხატებოდა რუსეთის ქმედებებით საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებთან დაკავშირებით. ასევე, დამოუკიდებლობის შეზღუდვის მცდელობა, რაც გამოიხატებოდა რუსეთის სურვილით, საქართველოს დამოუკიდებელ საგარეო პოლიტიკა აღარ ყოფილიყო მიმართული დასავლურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისკენ.

ტერიტორიული მთლიანობა

საქართველოს ტერიტორიაზე ეთნო-პოლიტიკურ ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტები, ჯერ ოსებთან და შემდგომ აფხაზებთან საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველ წლებში ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის მთავარ საკითხად იქცა.

რუსეთის ორსახოვანი პოლიტიკა: ამ პროცესებში რუსეთის გავლენის გავრცელების მცდელობა წარმოჩნდა, ერთის მხრივ, იარაღის მიწოდებით ორივე მხარისთვის, მეორეს მხრივ კი კონფლიქტის მხარეებს შორის შუამავლის როლის მორგებით. 1992 და 1994 წლებიდან რუსეთის ფედერაციის ჯარი სამშვიდობო ძალების სტატუსით იმყოფებოდა ორივე კონფლიქტის ზონაში (ანჩაბაძე, 2005, გვ. 29-35). 1994 წელს გაფორმდა მოსკოვის ხელშეკრულება ცეცხლის შეწყვეტასთან დაკავშირებით. ეს წარმოადგენდა ლეგალურ საფუძველს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობისთვის, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე, გაეროს სადამკვირვებლო მისიასთან ერთად, 1700 რუსი მშვიდობისმყოფელი განეთავსებინა (German, 2006, გვ. 6-17).

დისკრიმინაციული სავიზო რეჟიმი: საქართველოს მეორე პრეზიდენტის, ედუარდ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში რუსეთი კვლავ აქტიურად განაგრძობდა გავლენის სფეროს განმტკიცებას. მან დააწესა სავიზო რეჟიმი საქართველოსთან, დისკრიმინაციული იყო ის ფაქტი, რომ ის არ ვრცელდებოდა ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთზე (Commission on Security and Cooperation in Europe, 2004).

რუსეთის ბაზები საქართველოს ტერიტორიაზე: ქვეყანაში შექმნილმა მძიმე ეკონომიკურმა, სოციალურმა და პოლიტიკურმა ფონმა განაპირობა ცვლილებები. 2003 წელს „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომ ქვეყნის სათავეში ახალი მთავრობა მოვიდა მიხეილ სააკაშვილის მეთაურობით (Commission on Security and Cooperation in Europe, 2004). მიხეილ სააკაშვილი აქტიურად ეწინააღმდეგებოდა რუსეთის სამხედრო ბაზების არსებობას საქართველოში. პარალელურად, უფრო ცხადად იკვეთებოდა ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის დე-ფაქტო მთავრობების პრო-რუსული დამოკიდებულება. აფხაზეთში მმართველი ელიტის ერთი ნაწილი დამოუკიდებლობას ითხოვდა, მეორე

ნაწილი კი რუსეთთან შეერთებას. მაშინ, როდესაც ცხინვალის რეგიონში პოზიცია სრულიად ნათელი იყო, ისინი მოითხოვდნენ ჩრდილო ოსეთთან მიერთებას რუსეთის მმართველობის ფარგლებში (Indans, 2007, გვ. 131-149).

საქართველოს მოქალაქეებზე, კონფლიქტურ რეგიონებში რუსული პასპორტების მასობრივი დარიგება: 2004 წელს რუსეთმა განაცხადა, რომ ის არ იქნებოდა გულგრილი იმ შემთხვევაში, თუ მათ მოქალაქეებს დაემუქრებოდათ საფრთხე. რის შემდგომაც დაიწყო ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობისთვის მასობრივად მოქალაქეობის მინიჭება, გარდა ამისა, 2005 წელს რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა დაადასტურა, რომ აფხაზების 80 პროცენტს ჰქონდა რუსული პასპორტები. რუსეთის მხრიდან ასეთი ქმედებები, სერიოზულად ამწვავებდა ურთიერთობებს საქართველოსთან (Wolczuk, 2015, გვ. 459-478).

რუსეთის მთავრობის შეხვედრები თვითაღიარებულ ლიდერებთან: 2005 წელს რუსეთის ოფიციალურ პირებს ჰქონდათ პერიოდული შეხვედრები თვითაღიარებული რესპუბლიკების ლიდერებთან (Wolczuk, 2015, გვ. 459-478). აქედან გამოიკვეთა, რომ რუსეთი აქტიურად ცდილობდა კონფლიქტური რეგიონების გამოყენებას, რათა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ საქართველოზე გავლენა შეენარჩუნებინა.

რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობები და დასავლეთი

რუსეთის მხრიდან, სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესებისთვის გაცხადებულ საფრთხეს წარმოადგენდა NATO-ს გაფართოება მის საზღვრებთან. შესაბამისად, საქართველოს მცდელობა, გამხდარიყო ამ ორგანიზაციის წევრი, რუსეთისთვის სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენდა.

რუსეთის ფედერაციამ, სამხრეთ კავკასიის მიმართ განახლებული ინტერესი ღიად მას შემდგომ გაამჟღავნა, რაც ქვეყნის სათავეში ვლადიმერ პუტინი მოვიდა. რუსეთი ეროვნული ინტერესებისა და უსაფრთხოების შელახვად აღიქვამდა ნებისმიერ ქმედებას, რომელიც ემსახურებდა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების დასავლურ სტრუქტურებში გაწევრიანებას (kelkitli, 2008, გვ. 73-91). რუსეთის პოლიტიკის ამ მიმართულებას ყველაზე

უკეთ ახასიათებდა თავად პრეზიდენტის განცხადება, რომ საბჭოთა კავშირის ნგრევა იყო დიდი შეცდომა და ის არ მიესალმებოდა NATO-ს გაფართოებას მის საზღვრებთან (Indans, 2007, გვ. 131-149).

საქართველოს სწრაფვა დასავლური სტრუქტურებისკენ: მაშინ, როდესაც რუსეთი ცდილობდა, გავლენა შეენარჩუნებინა პოსტსაბჭოთა სივრცეზე, 1994 წლიდან საქართველომ დასავლურ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის სურვილი გამოთქვა. ეს პროცესი კიდევ უფრო გააქტიურდა 2003 წლიდან, როდესაც საქართველომ ღიად განაცხადა ეროვნული ინტერესის და მიზნების შესახებ, რაც ევროკავშირსა და NATO-ში გაწევრიანებას გულისხმობდა (Kakachia, 2013, გვ. 41-45). შესაბამისად, რუსეთის მიერ წარმოებული პოლიტიკიდან გამომდინარე, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ის საქართველოს ამ მისწრაფებას მნიშვნელოვან საფრთხედ აღიქვამდა,

ევროკავშირთან დაახლოების მცდელობა: საწყის ეტაპზე, როდესაც საქართველო ცდილობდა ევროკავშირთან დაახლოებას, ურთიერთობები გარკვეული სირთულით ხასიათდებოდა. ერთის მხრივ, საქართველოს არ ჰყავდა აქტიური ლობისტი ქვეყანა, რომელიც მხარს დაუჭერდა მას კავშირის შიგნით. პრობლემას წარმოადგენდა საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული კონფლიქტები. თუმცა, 1996 წელიდან ეს პროცესი საქართველოს სასარგებლოდ განვითარდა. გაფორმდა ორმხრივი ხელშეკრულება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ, რაც გულისხმობდა პოლიტიკური დიალოგის ჩარჩოს უზრუნველყოფას და საქართველოს განვითარებისთვის ხელშეწყობას სხვადასხვა მიმართულებით (Chkhikvadze, 2013, გვ. 53-64).

საქართველოს NATO-სთან დაახლოების მცდელობა: გარდა ევროკავშირისა, საქართველოსთვის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენდა ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში გაწევრიანება. ეს პროცესი ჯერ კიდევ 1994 წლიდან გააქტიურდა, როდესაც საქართველო შეუერთდა NATO-ს პარტნიორობა მშვიდობისთვის პროგრამას. 1997 წელს კი ევრო-ატლანტიკური პარტნიორობის საბჭოს. 1998 წელს

ოფიციალური ურთიერთობა დამყარდა NATO-სა და საქართველოს შორის (Cecire, 2013, გვ. 65-73).

ევროკავშირის და საქართველოს სამომავლო თანამშრომლობის ორმხრივი ინტერესი: ევროკავშირის ქვეყნებისთვის შავი ზღვის რეგიონმა და მათ შორის საქართველომ, განსაკუთრებული აქტუალობა შეიძინა 2000-იანი წლების შემდგომ. მკვლევარის ტრიანტაფილოუს მოსაზრებით, ეს ინტერესი განაპირობა რამდენიმე ფაქტორის ერთობლიობამ. ფერადმა რევოლუციებმა საქართველოსა და უკრაინაში, გაამყარა მოსაზრება, რომ დემოკრატიული ინტეგრაცია და კოლექტიური უსაფრთხოების შენება ამ რეგიონში უზრუნველყოფდა ისეთივე სტაბილურობას და მშვიდობას, როგორც ეს თავის დროზე მოხდა დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპაში. საქართველოს ლიბერალურ დემოკრატიად ჩამოყალიბება, სამხრეთ კავკასიის რეგიონში გადაღვრის ეფექტის პოზიტიურ პერსპექტივას წარმოადგენდა. ამავდროულად, ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია მოიცავდა ტერორისტული საფრთხეებისგან თავის არიდებასაც. ამ შემთხვევაში, შავი ზღვის რეგიონი წარმოადგენდა ცენტრს ევროპასა და ახლო აღმოსავლეთს შორის. ამასთან, ენერგო უსაფრთხოება და დივერსიფიკაცია, სადაც შავი ზღვის რეგიონი ალტერნატიული მილსადენების კორიდორი იყო. თუმცა, ევროპის ამ ინტერესს მნიშვნელოვანი შეზღუდვებიც ახასიათებდა: საკუთრივ რეგიონში იდენტობის განცდის არ არსებობა, ასევე, არსებული გაყინული კონფლიქტები და ყველაზე მნიშვნელოვანი - რუსული ავტორიტარიზმი. მოსკოვის მხრიდან გავლენის გავრცელების მცდელობა და მის ხელში არსებული ენერგო ბერკეტები, მასთან მოლაპარაკებას ართულებდა (Triantaphyllou, 2009, გვ 225-241).

2005 წელს მოსკოვსა და თბილისს შორის გაფორმდა მემორანდუმი საქართველოს ტერიტორიაზე რუსეთის სამხედრო ბაზების დახურვასთან დაკავშირებით (Wolczuk, 2015, გვ. 459-478).

ამრიგად, მას შემდგომ, რაც საბჭოთა ქვეყნებმა მოიპოვეს დამოუკიდებლობა, რუსეთი აქტიურად ცდილობდა გავლენის სფეროს შენარჩუნებას, როგორც დსთ-ს ფორმატში, ასევე,

ორმხრივი ურთიერთობების მეშვეობით და ხშირ შემთხვევაში, საბჭოთა კავშირის პერიოდში მოპოვებული ბერკეტების ამოქმედებით. ამ პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა საქართველო, როდესაც მან ღიად განაცხადა, რომ სურდა ყოფილიყო დემოკრატიული ქვეყანა. ეს არ შედიოდა რუსეთის ინტერესებში, რომელიც საქართველოს დემოკრატიულ ქვეყნად ჩამოყალიბებას აიგივებდა დასავლეთთან ინტეგრაციად, საბოლოოდ შეიძლებოდა გადაზრდილიყო მის საზღვრებთან NATO-ს გაფართოებაში, ამით კი ილახებოდა საქართველოს ისეთი სასიცოცხლო ინტერესები, როგორც იყო ტერიტორიული მთლიანობა, სუვერენიტეტი და დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის განხორციელება.

რუსეთის ეკონომიკური გავლენა საქართველოზე

კიდევ ერთი სასიცოცხლო მნიშვნელობის ეროვნული ინტერესი საქართველოსთვის იყო ეკონომიკური უსაფრთხოება, რომელსაც საფრთხეს აყენებდა რუსეთის მიერ გატარებული პოლიტიკა, რაც გულისხმობდა საქართველოს სტრატეგიული ობიექტების მასობრივ შესყიდვას. განსაკუთრებით პრობლემური აღმოჩნდა ბუნებრივი აირის მილსადენები, რომლის რუსეთის განკარგვაში გადასვლას ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს მთავრობა.

ვლადიმერ პაპავას მოსაზრებით, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, რუსეთმა თავისი მისწრაფებების განხორციელება „ლიბერალური იმპერიის“ ქვეშ განაგრძო, რაც გულისხმობდა, პოსტ საბჭოთა ქვეყნებში მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ობიექტების შექმნას და შემდგომ საჭიროებისამებრ გამოყენებას (პაპავა, 2011, გვ. 64-79).

სტრატეგიული ობიექტების მასობრივი შესყიდვა: ამ მიმართულებით, პირველი აქტიური ნაბიჯები 2003 წლიდან გადაიდგა. რუსეთის მფლობელობაში არსებულმა „გაერთიანებულმა ენერჯეტიკულმა სისტემამ“ შეისყიდა საქართველოს ელექტროენერჯის დისტრიბუტორი კომპანია და "მე-9 ბლოკი", ასევე, მიიღო უფლება, გაძლოლოდა ჰიდროელექტროსადგურ "ხრამ-1" და "ხრამ-2"-ს. ამავე პერიოდში რუსეთის სახელმწიფოს ბუნებრივი გაზის მონოპოლისტმა „გაზპრომმა“ ჩაანაცვლა რუსულ-ამერიკული გაზის გამყიდველი "იტერა" (Indans, 2007, გვ. 131-149).

ჯერ კიდევ 2003 წელს რუსულმა კომპანია „ინტერ რაო ეს“-მა შეისყიდა „ამერიკული ელექტროქიმიური საზოგადოება“, რის შემდეგაც მისი კონტროლის ქვეშ აღმოჩნდა საქართველოს ელექტროქსელის 75%. 2003 წლიდან მოყოლებული, რუსულმა კომპანია „პრომიშლენიე ინვესტორ“-მა შეისყიდა ოქროს საბადო, შემდგომ კი ოქროს ზოდების დამამზადებელი ქარხნის ნახევარი (პაპავა, 2011).

2005 წელს საქართველოს მთავრობასა და გაზპრომს შორის გაფორმდა 25 წლიანი სტრატეგიული თანამშრომლობის მემორანდუმი, რომელიც გულისხმობდა ბუნებრივი გაზის მიწოდებას ქართველი მომხმარებლებისთვის და მიღების რეაბილიტაციას. თუმცა, ეს ვალდებულება „გაზპრომს“ არ შეუსრულებია. 2005 წელს „გაზპრომმა“ განაცხადა, რომ ჰქონდა საქართველოს გაზის მიღების სისტემის პრივატიზაციის ინტერესი, რომლებიც გამოიყენებოდა საქართველოს რეგიონებში გაზის დისტრიბუციისთვის და ასევე, იმ მიღებზე, რომლითაც ხდებოდა გაზის ტრანსპორტირება რუსეთიდან საქართველოსა და სომხეთში. 2005 წელს რუსეთის მთავრობის მფლობელობაში არსებულმა „ენეშტორგბანკმა“ შეიძინა 51 %-იანი წილი გაერთიანებული საქართველოს ბანკის. ამავე წელს, საქართველოს მთავრობამ გააფორმა მემორანდუმი რუსეთის „ივრაზჰოლდინგთან“, რომელმაც შეისყიდა „ჭიართურმარგანეთსი“ და ვარციხის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადი. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საქართველოსთვის მარგანეცი წარმოადგენდა ერთერთ ყველაზე მნიშვნელოვან საექსპორტო პროდუქციას (Indans, 2007, გვ. 131-149).

ამავე პერიოდში, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში რუსეთის გაწევრიანების საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური იყო. საქართველო, როგორც ამ ორგანიზაციის წევრი, თანხმობას აცხადებდა მის გაწევრიანებაზე, თუ მას საშუალება მიეცემოდა, გაეხსნა საკონტროლო-გამშვები პუნქტი საქართველო-რუსეთის საზღვრის აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის მონაკვეთებზე, რათა ორ ქვეყანას შორის ტვირთის მიმოსვლა განხორციელებულიყო ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობით, რასაც ხელს უშლიდა მოსკოვის მხრიდან ღიად მხარდაჭერილი სეპარატისტული გადაწყვეტილებები (პაპავა, 2011).

შეჯამება

ამრიგად, ეკონომიკური სანქციების დაწესებამდე, რუსეთი საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებში ახორციელებდა ორსახოვან პოლიტიკას. შემოიღო დისკრიმინაციული სავიზო რეჟიმი, საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგობის მიუხედავად, გააჭიანურა საკუთარი ბაზების გაყვანა ტერიტორიიდან, აწარმოებდა პირდაპირ შეხვედრებს კონფლიქტური რეგიონის თვითაღიარებულ ლიდერებთან, ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს ინტეგრაციას დასავლურ სტრუქტურებში, რითიც ლახავდა საქართველოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ეროვნულ ინტერესებს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის, საგარეო პოლიტიკის დამოუკიდებლად წარმოების და ეკონომიკური უსაფრთხოების სახით. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რუსეთი ფლობდა ეკონომიკურ ბერკეტებს საქართველოს წინააღმდეგ, ამ ქვეყანაში სტრატეგიული ობიექტების ფლობის სახით. ამავდროულად, რუსეთის ფედერაცია მიიჩნევდა, რომ საქართველოს NATO-ში ინტეგრაციის მცდელობა საფრთხეს უქმნიდა მის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ეროვნულ ინტერესს უსაფრთხოების სახით. შესაბამისად, საქართველოსთვის რუსეთის ქმედებები წარმოადგენდა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეროვნული ინტერესების შელახვას, რაზე დაყრდნობითაც გაჩნდა ანტაგონისტური განწყობა რუსეთისადმი, კვლევის განმავლობაში გამოიკვეთა ისიც, რომ საქართველოს ეს დამოკიდებულება არ იყო ცალმხრივი.

რაც შეეხება სანქციების დაწესების მიზეზს, როგორც გამოიკვეთა, რუსეთისთვის პოსტსაბჭოთა სივრცის საზღვრები კვლავ პრიორიტეტად რჩებოდა და მაქსიმალურად ცდილობდა მასზე გავლენის შენარჩუნებას. მის საზღვრებთან NATO-ს გაფართოების ნებისმიერი მცდელობა მისთვის პირდაპირ საფრთხეს წარმოადგენდა. შესაბამისად, საქართველოს ქმედებები ამ მიმართულებით, არასასურველი და მიუღებელი იყო მოსკოვისთვის. სწორედ ამ ქვეყნის ცვლილებას ემსახურებოდა დაწესებული ეკონომიკური სანქციები. იმ შემთხვევაში, თუ ეკონომიკური იძულება გამოიღებდა შედეგს, საქართველოს უნდა შეეცვალა არსებული პოლიტიკური ქცევა და ნაკლები აქცენტი გაკეთებინა NATO-სა და ევროკავშირში ინტეგრაციაზე. ამ მოსაზრებას ადასტურებს

საქართველოს პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის განცხადებები, რომელსაც ის აკეთებდა სანქციების დაწესების დროს. ეს განცხადებები გაანალიზებულია ნაშრომის მესამე თავში.

2.2.2. რუსეთ-თურქეთი - თურქეთის კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ

ნაშრომში წარმოდგენილი რუსეთ-თურქეთის ურთიერთობების ანალიზი მოიცავს, საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 2016 წლამდე(სანქციების დაწესებამდე) მონაკვეთს. საწყისი პერიოდი აღებულია იქიდან გამომდინარე, რომ ამ პერიოდში რუსეთის ფედერაცია გახდა დამოუკიდებელი და თურქეთის რესპუბლიკასთან დაიწყო ეტაპობრივი ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობები.

თურქეთისთვის რუსეთთან თანამშრომლობა უზრუნველყოფდა მნიშვნელოვან სასიცოცხლო ინტერესს, ეკონომიკური კეთილდღეობის სახით. სანქციების დაწესებამდე პერიოდში რუსეთი არ ლახავდა თურქეთის ისეთ ეროვნულ ინტერესებს, როგორც იყო ტერიტორიული მთლიანობა, სუვერენიტეტი ან დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის განხორციელება. მიუხედავად ამისა, სირიაში მიმდინარე პროცესებში რუსეთის სამხედრო ჩარევამ განაპირობა თურქეთის მეორეხარისხოვანი ეროვნული ინტერესის შელახვა, რადგან თურქეთი ეწინააღმდეგებოდა მის საზღვრებთან რუსეთის სამხედრო ჩარევას. საბოლოო ჯამში, ეს პროცესი იყო მოკლევადიანი და ვერ მოახდინა გავლენა თურქეთის კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებაზე რუსეთის მიმართ. ამ მოვლენებს უკავშირდება თურქეთის მხრიდან რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავის ჩამოგდების ინციდენტი. თუმცა, იმაზე, რომ ამით არ შელახულა თურქეთის სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესები, მეტყველებს თურქეთის პრეზიდენტის ერდოღანის სანქციების დაწესების შემდგომ გაკეთებული განცხადებები, სადაც ის ამ ფაქტს პილოტის შეცდომას უწოდებს. ეს განცხადებები დეტალურად არის გაანალიზებული ნაშრომის მესამე თავში.

საბჭოთა კავშირის დაშლიდან რამდენიმე წელიწადში რუსეთი თურქეთისთვის იქცა უმნიშვნელოვანეს სავაჭრო პარტნიორად. ქვეყნის ლიდერებს შორის ხშირად იმართებოდა მაღალი რანგის შეხვედრები და მიმდინარეობდა სხვადასხვა მნიშვნელოვანი საკითხის

განხილვა. საქართველოს მსგავსად, დასავლური სტრუქტურები ორი ქვეყნის ურთიერთობებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა, თუმცა, განსხვავებით საქართველოს შემთხვევისგან, ეს არ წარმოადგენდა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ეროვნულ ინტერესთა შელახვის საფუძველს რუსეთის მხრიდან.

აზრთა სხვადასხვაობა რეგიონში

საკვლევი პერიოდის განმავლობაში, ქვეყნებს შორის ურთიერთობა უმეტესწილად შეგვიძლია დავახასიათოთ, როგორც ორმხრივ სარგებელზე ორიენტირებული ურთიერთობები, როგორც ეკონომიკური, ასევე, პოლიტიკური მიმართულებით. მიუხედავად ამისა, ქვეყნები განსხვავებულ პოზიციებზე იყვნენ რეგიონში მიმდინარე, ზოგიერთ მოვლენასთან დაკავშირებით. თუმცა, ეს არ გადაზრდილა სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესების შელახვაში, რომელიმე მხარის მხრიდან და როგორც წესი, არ სცდებოდა მეორე დონის ეროვნულ ინტერესებს, შესაბამისად, ეს ეპიზოდები ძირითად შემთხვევაში ხანგრძლივი არ ყოფილა.

კონფლიქტების გავლენა: 1990-იან წლებში ორი ქვეყნის ურთიერთობებმა განიცადა მნიშვნელოვანი შეფერხება, ჩეჩნეთის და ქურთისტან მუშათა პარტიის საკითხთან დაკავშირებით, თუმცა, მალევე ორმხრივმა მაღალი რანგის შეხვედრებმა სასიკეთო შედეგი გამოიღო და მხარეების შეთანხმება იყო ურთიერთსარგებლიანი (Olson, 1996). ორ ქვეყანას შორის აზრთა სხვადასხვაობა, ასევე, გამოიკვეთა მთიანი ყარაბაღის საკითხთან დაკავშირებით, როდესაც რუსეთი სომხეთის, ხოლო თურქეთი აზერბაიჯანის პოზიციას იზიარებდა. გარდა ამისა, ორ ქვეყანას გააჩნდა მკვეთრად განსხვავებული პოზიციები იუგოსლავიის ომთან დაკავშირებით, სადაც რუსეთი სერბეთს, ხოლო თურქეთი ბოსნიას და კოსოვოს უჭერდა მხარს (ÜSTÜN, 2016).

ქვეყნებს შორის აზრთა სხვადასხვაობა იყო "არაბულ გაზაფხულთან" დაკავშირებით. ავტორების, ბაევის და კირიშის აზრით, თურქეთი პროცესების აქტიური მომხრე იყო, მაშინ, როდესაც რუსეთი ამას მიიჩნევდა დასავლური ქვეყნების მხრიდან მის წინააღმდეგ მოწყობილ პროვოკაციად და საფრთხედ მისი რეჟიმის სტაბილურობისთვის. თუმცა, ამ

საკითხებს არ მოუხდენია ორი ქვეყნის ურთიერთობაზე ნეგატიური გავლენა, კვლავ იზრდებოდა ეკონომიკური კავშირები და იმართებოდა ორმხრივი უმაღლესი რანგის შეხვედრები (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

დანიელ მარტინი, რუსეთის მხრიდან თურქეთისთვის სანქციების დაწესების ძირითადი მიზეზების გაანალიზებისას, აღნიშნავს, რომ სირიის საკითხი და აქ განვითარებული მოვლენები ყველაზე მტკივნეულად აისახა ორი ქვეყნის თანამშრომლობაზე. თავდაპირველ ეტაპზე თურქეთი ლობირებდა ზაშარ ალ-ასადის მთავრობის გადაყენებას და შესაბამისად, მხარს უჭერდა სუნიტ ოპოზიციონერთა ჯგუფებს. მაშინ, როდესაც რუსეთი მიიჩნევდა, რომ ეს ცვლილება არ იყო გამართლებული და მხარს უჭერდა არსებულ მთავრობას. მას შემდგომ, რაც სირიის შიგნით სამხედრო ბალანსი ჩიხში აღმოჩნდა, რუსეთ-თურქეთმა ეს საკითხი წარმატებით აქციეს ორმხრივი მოლაპარაკების საგნად. თუმცა, სიტუაცია საგრძნობლად შეიცვალა მას შემდეგ, რაც რუსეთმა განახორციელა პირდაპირი სამხედრო ჩარევა სირიის ომში 2015 წლის ოქტომბერში, მიზანი კი ასადის რეჟიმის შენარჩუნება იყო (Marcus, 2016).

ასლი აიდინტასბასის მოსაზრებით, თურქეთის პრიორიტეტები დროთა განმავლობაში შეიცვალა და ამოსავალი გახდა, არა ასადის რეჟიმის დამხობა, არამედ მისი 900 კილომეტრიანი სამხრეთ საზღვარის ქურთული სახალხო თვითშეიარაღების დანაყოფებისგან (YPG) დაცვა, რომელიც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში წარმოადგენდა თურქეთისთვის პირდაპირ საფრთხეს. დანაყოფებმა გაუწიეს მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობა ტერორისტულ ორგანიზაციას - ისლამურ სახელმწიფოს ქალაქ ქობანში. შედეგად, გარდა რუსეთის მხარდაჭერისა, სახალხო თვითშეიარაღების დანაყოფებმა მიიღეს ამერიკის შეერთებული შტატების სამხედრო მხარდაჭერაც. ავტორის აზრით, ამან თურქეთის სერიოზული „განაწყენება“ გამოიწვია. განსაკუთრებით მწვავე რეაგირება მოჰყვა ამ ჯგუფის მიერ სირიის საზღვართან გაერთიანებული ქურთული ზონის შექმნას. თურქეთმა დახურა მისი საზღვარი სირიელი ქურთების მხარეს და გაამაგრა პოზიციები დემოკრატიული გაერთიანების პარტიის მიმართ (PYD), რომელიც წარმოადგენდა სირიელი ქურთების პოლიტიკურ მხარეს (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

ბაევის და კირიშის აზრით, თურქეთის გადმოსახედიდან ხანგრძლივი ომი მის სამხრეთ საზღვართან წარმოქმნიდა უდიდეს ჰუმანიტარულ პრობლემას და ეწინააღმდეგებოდა რუსეთის მხრიდან პირდაპირ სამხედრო ჩართულობას (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

2015 წლის 4 ოქტომბერს, თურქეთის პრეზიდენტმა, გამართულ პრესკონფერენციაზე, განაცხადა, რომ რუსეთის მხრიდან განხორციელებული დაბომბვები სირიაში ყოვლად მიუღებელი იყო თურქეთისთვის. ეს წარმოადგენდა რუსეთის სერიოზულ შეცდომას, რაც შეიძლება შემდგომში მოსკოვის იზოლაციის ხელშემწყობი ფაქტორი გამხდარიყო (Erdogan, Those, who cooperate with the Syrian regime, will be held accountable for their actions before history, 2015).

თურქეთის პრეზიდენტისა და ბელგიის პრემიერ მინისტრის, შარლ მიშელის ერთობლივ პრესკონფერენციაზე, 2015 წლის 6 ოქტომბერს, ერდოღანმა აღნიშნა, რომ რუსეთი ცდილობდა ბაზების მომზადებას სირიაში (Recep Erdogan, 2015).

2015 წლის 15 ნოემბერს, პრეზიდენტები, ვლადიმერ პუტინი და რეჯეფ თაიფ ერდოღანი შეხვდნენ ერთმანეთს "G20"-ის ფარგლებში, შეხვედრის ფარგლებში მხარეებმა ისაუბრეს რეგიონში არსებულ ვითარებაზე და შეთანხმდნენ, რომ უმაღლესი დონის საბჭოს შეხვედრა გაიმართებოდა დეკემბერში, სადაც მხარეები ისაუბრებდნენ ორმხრივ ურთიერთობებზე (tccb.gov.tr, 2015) .

თურქეთის ჩრდილო-ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის წევრობა: ისტორიულად რუსეთის და თურქეთის ურთიერთობები არ იყო კეთილგანწყობილი. 1952 წელს თურქეთი გახდა NATO-ს წევრი, ამ ორგანიზაციას რუსეთი აღიქვამდა პირდაპირ საფრთხედ. ამ ფაქტმა გააღრმავა უფსკრული ორ მეზობელ ქვეყანას შორის (ÜSTÜN, 2016). თურქეთი წარმოადგენდა NATO-ს წევრ ქვეყანას, რომელიც ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მხარს უჭერდა ფერად რევოლუციებს ყოფილ საბჭოთა სივრცეში, ამავდროულად, ის ლობირებდა NATO-ს ანტისარაკეტო თავდაცვის სისტემას, რაც იყო მიზეზი რუსეთი სერიოზული გაღიზიანებისა. ცივი ომის დასრულების შემდგომ, ქვეყნები

საპირისპირო ბანაკებში აღმოჩნდნენ. თურქეთის სურვილს წარმოადგენდა, გავლენა გავერცელებინა ცენტრალური აზიის იმ ქვეყნებზე, რომლებსაც ახლად ჰქონდათ დამოუკიდებლობა მოპოვებული. აილინტასბას შეფასებით, ეს უკანასკნელი კი ყოველთვის წარმოადგენდნენ რუსეთის გავლენის სფეროს (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13). თუმცა, მიხეილ გორბაჩოვის გარდაქმნის პოლიტიკამ ურთიერთობები შემოატრიალა თანამშრომლობისკენ, ეს მოიცავდა განსაკუთრებულ ბარტერულ შეთანხმებას, სადაც თურქეთი სამომხმარებლო საქონლით იხდიდა ბუნებრივი აირისთვის. ამის შემდგომ, ეკონომიკურმა კავშირებმა დაიწყო სწრაფად ზრდა და თურქულმა ფირმებმა ნახეს მნიშვნელოვანი მოგება რუსულ ბაზარზე შესვლით (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16). სწორედ აქედან დაიწყო ორ ქვეყანას შორის პირდაპირი კავშირების გაძლიერება.

თურქეთ რუსეთის ურთიერთობები და დასავლური სტრუქტურები

დასავლურ სტრუქტურებთან თურქეთის ურთიერთობები მნიშვნელოვნად უკავშირდება რუსეთ-თურქეთის ურთიერთობებს და განსხვავებით საქართველოსგან, 2000-იანი წლებიდან მოყოლებული, რუსეთ-თურქეთის მეგობრული ურთიერთობის ხელშემწყობი გახდა.

ევროკავშირის უარი თურქეთის გაწევრიანებაზე: თურქეთმა ჯერ კიდევ 1963 წელს გამოთქვა სურვილი, გამხდარიყო ევროკავშირის სრულფასოვანი წევრი. თუმცა, 1989 წელს ევროპულმა კომისიამ უარყო ეს მოთხოვნა, მიზეზს კი ქვეყნის შიგნით არსებული სერიოზული დემოკრატიული ხარვეზები წარმოადგენდა. თუმცა, კომისიამ განაცხადა, რომ თურქეთი წარმოადგენდა პოტენციურ კანდიდატს გაწევრიანებისთვის. 1996 წელს, პროცესები თურქეთის სასიკეთოდ წარიმართა და ის ევროკავშირის საბაჟო კავშირში შევიდა, რამაც მნიშვნელოვნად გაზარდა ეკონომიკური კავშირები. 1997 წელს ევროკავშირის მხრიდან კვლავ გაკეთდა განცხადება, რომ თურქეთი ვერ აკმაყოფილებდა წევრი ქვეყნის სტანდარტებს. ხოლო სამომავლო პროგრესისთვის აუცილებელ მოთხოვნას წარმოადგენდა კვიპროსის პრობლემის და საბერძნეთთან ორმხრივი კონფლიქტის მოგვარება. ამავდროულად, გაიცა რეკომენდაციები შიდა რეფორმებთან დაკავშირებით.

2005 წელს კომისიამ განაცხადა, რომ თურქეთმა დააკმაყოფილა პოლიტიკური მოთხოვნები და გაწევრიანების შესახებ მოლაპარაკებები დაიწყო 2005 წლიდან. თუმცა, ამ მოლაპარაკების დაწყების შემდგომ, თურქეთის რეფორმების პროგრესი მნიშვნელოვნად შენედა. ფაქტობრივად გაწევრიანების პროცესი გაიყინა (Tocci, 2014, გვ. 1-16) .

ევროკავშირ-თურქეთის ურთიერთობებში, რუსეთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია. მრავალი წლის განმავლობაში თურქეთი ცდილობდა, გამხდარიყო ევროკავშირის სრულფასოვანი წევრი თუმცა, უშედეგოდ. მაშინ, როდესაც ამ პერიოდში გაიზარდა ეკონომიკური კავშირები რუსეთსა და თურქეთს შორის, რაც წარმოადგენდა მნიშვნელოვან ბიძგს პოლიტიკური კავშირებისთვისაც.

ქვეყნების ლიდერების საერთო ევროსკეპტიციზმი: 2000-იან წლებში, ვლადიმერ პუტინის და რეჟეფ თაიფ ერდოღანის მართველობის დასაწყისში ორმხრივმა ურთიერთობებმა მეტი მნიშვნელობა შეიძინა. საწყის ეტაპზე ორივე ლიდერს ჰქონდა დასავლეთთან დაახლოების მცდელობა (SECRIERU, 2006), თუმცა, შემდგომ დაიწყო სკეპტიციზმის ზრდა ევროკავშირთან ურთიერთობების შესახებ. დასავლეთისადმი თურქეთის პრეზიდენტის ერთგვარი იმედგაცრუება კარგად გამოიკვეთა მაშინ, როდესაც ის შეუერთდა რუსეთსა და ჩინეთს შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

თურქეთი, როგორც რუსეთის მთავარი მეგობარი ევროკავშირის სანქციების დროს: თურქეთის ურთიერთობების შეფერხებამ ევროკავშირთან ხელი შეუწყო რუსეთ-თურქეთის პოლიტიკური ურთიერთობების წახალისებას. ამის შედეგი ყველაზე კარგად წარმოჩნდა მას შემდეგ, რაც 2014 წელს რუსეთმა მოახდინა ყირიმის ანექსია. ამაზე საპასუხოდ, ევროკავშირის ქვეყნებმა და ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა დაუწესა მას ეკონომიკური სანქციები. მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთი იზიარებდა ზოგად ევროპულ პოზიციას, რომ დაუშვებელი იყო ქვეყნის ტერიტორიის ოკუპაცია, ის მაინც არ შეუერთდა დასავლურ სანქციებს (Bechev, 2015).

2014 წელს, ყირიმის ანექსიის შემდეგ, გაფართოვდა რუსეთ-თურქეთის თანამშრომლობის არეალი, რადგან რუსეთი თურქეთისგან იღებდა იმ პროდუქციის დიდი ნაწილს, რომლის მიწოდებაც შეეზღუდა ევროკავშირის სანქციების შედეგად (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

რუსეთის ეკონომიკური გავლენა თურქეთზე

თურქეთის კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება რუსეთისადმი პირველ რიგში, ღრმა და ურთიერთსარგებელზე დამყარებულ ეკონომიკურ თანამშრომლობაში გამოისახება. ეს შეგვიძლია დავახასიათოთ, როგორც არა დამოკიდებულება ერთი ქვეყნის მეორისადმი, არამედ, როგორც ურთიერთდამოკიდებულება. შესაბამისად, ეს არის ის სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესი, რომლის ურთიერთთანხვედრაც ხდება და განაპირობებს ეკონომიკურ კეთილდღეობას.

ლიდერებს შორის გახშირებული შეხვედრები: 2004 წელს, ვლადიმერ პუტინი იყო რუსეთის პირველი პრეზიდენტი რომელიც ეწვია თურქეთს, რასაც მოჰყვა მოსკოვში 2005 წელს ერდოღანის ვიზიტი. გახშირებული ურთიერთობების ფონზე დაიწყო მნიშვნელოვანი სავაჭრო კავშირების ჩამოყალიბება (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13). ორი ქვეყანა თანამშრომლობდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიმართულებით, ეს იყო ვაჭრობა, ენერგეტიკული სფერო და ტურიზმი.

საერთო მაღალი რანგის საბჭოს ჩამოყალიბება: 2010 წელს მაღალი რანგის თანამშრომლობის საბჭო ჩამოყალიბდა, რომელიც მიზნად ისახავდა ვაჭრობისა და ინვესტიციების ზრდას (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16). 2015 წლისათვის თურქეთის შიდა მოხმარების 55% იყო რუსეთიდან იმპორტირებული გაზი. ეს იყო ორმხრივ სარგებელზე ორიენტირებული ურთიერთობა, რადგან თურქეთი წარმოადგენდა რუსეთის სიდიდით მეორე გაზის ექსპორტიორ ქვეყანას გერმანიის შემდეგ. 2005 წელს გაიხსნა „ლურჯი ნაკადის“ გაზსადენი, რომელის მეშვეობითაც რუსეთის გაზი მიეწოდებოდა თურქეთს შავი ზღვის გავლით (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13). ამ პროცესებმა გამოიწვია მნიშვნელოვანი ურთიერთდამოკიდებულება ორ ქვეყანას შორის.

ქვეყნებს შორის უვიზო რეჟიმი: გარდა სავაჭრო ურთიერთობების და ენერგეტიკის სფეროს, 2011 წელს უვიზო რეჟიმის შემოღების შემდგომ, დაიწყო მასობრივი ტურისტების ნაკადის შედინება რუსეთიდან თურქეთის მიმართულებით. მაგალითად, 2014 წელს თურქეთს ეწვია 4 მილიონამდე რუსი ტურისტი, რამაც დაახლოებით 3,5 მილიარდი მოუტანა თურქეთის ეკონომიკას (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

ბირთვული ელექტროსადგური და თურქეთის ნაკადი: ერდოღანს და პუტინს შორის, ასევე, მნიშვნელოვანი იყო პირადი კონტაქტები, რაც ორი ქვეყნის დაახლოებას კიდევ უფრო უწყობდა ხელს. 2010 წელს ორ ქვეყანას შორის გაფორმდა მრავალმილიარდიან დოლარიანი შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც უნდა აშენებულიყო თურქეთის პირველი ბირთვული ელექტროსადგური. ამ პროექტში უმნიშვნელოვანესი იყო რუსეთის მხრიდან უზრუნველყოფილი, სახელმწიფო ატომური ენერგო კომპანიის "როსატომის" ფინანსური წილი. 2014 წელს, პუტინის ვიზიტისას ანკარაში, ასევე, გაჟღერდა ორმხრივი შეთანხმება თურქული ნაკადის ბუნებრივი გაზსადენის აშენების შესახებ, რაც თურქეთისთვის მნიშვნელოვან შედეგს გულისხმობდა ბუნებრივი აირის ფასზე (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

აიდინტაბასის აზრით, რუსეთსა და თურქეთს შორის არსებობს მჭიდრო ეკონომიკური ურთიერთობები, რომელიც დადებით გავლენას ახდენს ქვეყნების პოლიტიკურ კავშირებზე საბოლოო ჯამში, რუსეთმა თურქეთის ბაზარზე აქტიური ოპერირების მეშვეობით შექმნა ორმხრივი ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

ორი ქვეყნის შესაძლო თანამშრომლობის ხელშემწყობი მახასიათებლები: საბოლოო ჯამში, ორ ქვეყანას გააჩნია საერთო მახასიათებლები, როგორცაა: ძლიერი ავტორიტარული ლიდერები, მზარდი ნაციონალიზმით და ღრმა ექვებით დასავლეთისადმი, რაც შესაძლოა წარმოადგენდეს ერთგვარ საფუძველს იმ ხანგრძლივი ალიანსისთვის, რომელიც იქნებოდა ანგარიშგასაწევი დამაბალანსებელი ძალა დასავლური ღერძის აღმოსავლეთ ევროპასა და ახლო აღმოსავლეთში (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

შეჯამება

ამრიგად, ეკონომიკური სანქციების დაწესებამდე, რუსეთსა და თურქეთს შორის არსებობდა მეორეხარისხოვან ეროვნულ ინტერესებში მოკლევადიანი დაპირისპირებები, რაც გამომდინარეობდა პოზიციათა სხვადასხვაობით ჩეჩნების და ქურთების საკითხებზე, ამავდროულად, მთიანი ყარაბაღის, იუგოსლავიის ომსა და არაბული გაზაფხულზე. მიუხედავად თურქეთის NATO-ს წევრობისა, ეს არ ასახულა ორი ქვეყნის მზარდ ურთიერთობებზე, რომელიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, გორბაჩოვის პოლიტიკამ განაპირობა. მომავალში ამ პროცესს ხელი შეუწყო პუტინსა და ერდოღანს შორის გახშირებულმა შეხვედრებმა, რამაც კიდევ უფრო მჭიდრო გახადა ეკონომიკური კავშირები. ქვეყნებს შორის 2010 წლიდან უმაღლესი შეხვედრების საბჭოს ჩამოყალიბება, უვიზო მიმოსვლა, სხვადასხვა რეგიონულ საკითხებზე ერთობლივი მსჯელობა შეგვიძლია მივიჩნიოთ კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებად, სადაც არ არსებობდა სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესთა დაპირისპირება, ტერიტორიული დისპუტი და დაპირისპირების საფრთხე. ამას ამყარებდა დასავლეთისადმი საზიარო იმედგაცრუება და ალტერნატივად ჩამოყალიბებული შანხაის პლათფორმა და ისეთი მნიშვნელოვანი პროექტები, როგორც იყო თურქეთის პირველი ბირთვული ელექტროსადგური და მილსადენები. ეს ყველაფერი ერთობლივად განაპირობებდა თურქეთის კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებას რუსეთისადმი.

რუსეთის მხრიდან ეკონომიკური იძულების მთავარ მიზანს წარმოადგენდა მისი სურვილი, მისცემოდა თავისუფალი მოქმედების საშუალება სირიაში, თურქეთის აქტიური წინააღმდეგობის გარეშე.

შედარებითი ანალიზი

ამრიგად, საქართველოს დამოკიდებულებას რუსეთის ფედერაციისადმი განაპირობებდა საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან მოყოლებული, დამოუკიდებელი რუსეთის მცდელობა, შეენარჩუნებინა საკუთარი გავლენა ქვეყანაზე. ამისთვის უმნიშვნელოვანეს ბერკეტს რუსეთის ხელში წარმოადგენდა საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული

კონფლიქტური რეგიონების საკითხი. ამავდროულად, რუსეთი წინააღმდეგი იყო, საქართველოს ეწარმოებინა დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკა, რაც, პირველ რიგში, გულისხმობდა დასავლურ სტრუქტურებში გაწევრიანებას. რუსეთის ამგვარი ჩარევა, როგორც ქვეყნის შიდა, ასევე, საგარეო პოლიტიკაში, მნიშვნელოვნად ლახავდა საქართველოს სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს, როგორცაა სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა, დამოუკიდებელი პოლიტიკის წარმოება, რაც განაპირობებდა საქართველოს ანტაგონისტურ დამოკიდებულებას რუსეთის მიმართ სანქციების დაწესებამდე. განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც რუსეთი წარმოადგენდა ძლიერ ეკონომიკურ პარტნიორს, ეს თანამშრომლობა ეფუძნებოდა მნიშვნელოვან ორმხრივ სარგებელს და განაპირობებდა თურქეთის სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესის-ეკონომიკური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის საშუალებას. ამან წარმოქმნა თურქეთის ზოგადი კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება, მიუხედავად დროთა განმავლობაში მეორეხარისხოვანი ინტერესების დაპირისპირებისა.

თავი 3. ეკონომიკური სანქციები და მიღებული შედეგი

წინა თავებში არსებული ინფორმაციის საფუძველზე გამოიკვეთა ის პოლიტიკური ქცევები, რომლის ცვლილებაც სურდა რუსეთს და რის გამოც მიმართა ეკონომიკურ იძულებას.

მესამე თავში აღწერილია ეკონომიკური სანქციების დაწესების პროცესი. ზარალი, რომელიც მიიღეს სანქციების სამიზნე ქვეყნებმა. ასევე ის შედეგი, რაც მოჰყვა სანქციების დაწესებას. შესაბამისად, ეს თავი წარმოადგენს პასუხს კითხვაზე: მოხდა თუ არა პოლიტიკური ქცევის ცვლილება ეკონომიკური ზეწოლის მეშვეობით. ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა მოხდება, სამიზნე ქვეყნების პირველი პირების გამოსვლების ანალიზით.

3.1. რუსეთის მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციები საქართველოსთვის იმისათვის, რომ დადგინდეს რუსეთის მიერ, საქართველოსთვის 2005-2006 წლებში დაწესებული ეკონომიკური სანქციების გავლენა საქართველოზე, ანალიზის პერიოდი იწყება 2005 წლიდან, როდესაც საქართველოს პირველად დაუწესდა ეკონომიკური სანქცია და გრძელდება 2008 წლამდე. პერიოდის დასრულება განპირობებულია არა სანქციების შეწყვეტით, არამედ 2008 წელს რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიების ოკუპირებით, რის შემდგომაც რთულია ზღვარის გავლება სანქციით და ომით გამოწვეულ შედეგებს შორის. ამას თან ერთვის გლობალური ფინანსური კრიზისი. მნიშვნელოვანია, ასევე, ის ფაქტი, რომ ქვეყნებს შორის იყო ომი. მკვლევართა დიდი ნაწილი და მათ შორის, რობერტ ფეიფი მიიჩნევს, რომ იქ, სადაც ეკონომიკურ სანქციებს არ მოაქვს შედეგი, დამწესებელი ქვეყნები იყენებენ სამხედრო ძალას (Pape, 1997, გვ. 90-136).

რუსეთის მიერ საქართველოზე განხორციელებული ეკონომიკური ზეწოლა		
წელი	თვე	ქმედება
2005	დეკემბერი	საქართველოსთვის, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ექსპორტზე აკრძალვის დაწესება.
2006	იანვარი	რუსეთიდან იმპორტირებულ გაზზე ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა.

2006	მარტი	ღვინის, ღვინის პროდუქციის, კონიაკის, შამპანიურის აკრძალვა.
2006	მაისი	მინერალური წყლის აკრძალვა.
2006	ივლისი	ქართულ-რუსული გამშვები პუნქტის ლარსის დაკეტვა.
2006	ოქტომბერი	საჰაერო, სარკინიგზო, სახმელეთო, საზღვაო და საფოსტო კავშირები და ვიზების გაცემის შეჩერება.
2006	იანვარი	განმეორებითი ფასების ზრდა რუსეთიდან იმპორტირებულ გაზზე.

* (Livny, 2010)

2005 წელს რუსეთმა დაიწყო საქართველოდან იმპორტირებული ხილისა და ბოსტნეულის შეზღუდვა, ხოლო 2005 წლის 19 დეკემბრის როსსელხოზნადზორის გადაწყვეტილების საფუძველზე, მოხდა აღნიშნული პროდუქციის იმპორტის აკრძალვა. 2006 წლის იანვარში შემდგომ ნაბიჯს წარმოადგენდა რუსეთიდან იმპორტირებულ ბუნებრივ აირზე ტარიფის გაზრდა 65 დოლარიდან 110 დოლარამდე. 2006 წლის გაზაფხულზე რუსეთმა დაიწყო ემბარგოს დაწესება საქართველოდან იმპორტირებულ ღვინოსა და მინერალურ წყლებზე, რომლის საფუძველს წარმოადგენდა რუსეთის ფედერაციის მთავარი სანიტარული ინსპექტორის, გენადი ონიშჩენკოს ბრძანება ნომერი 6, რომლის მიხედვითაც აკრძალა იმპორტი ქართული ღვინის, ღვინის პროდუქციის, კონიაკის და შამპანიურის. მიზეზად დასახელდა მძიმე მეტალებისა და პესტიციდების რაოდენობა სასმელში და ასევე, ალკოჰოლის ფალსიფიცირება. ამავე წლის აპრილში რუსეთის პარლამენტის მიერ გამოიცა დადგენილება ქართული მინერალური წყლის აკრძალვის შესახებაც. მიზეზად კვლავ რუსეთის მოსახლეობის ჯამრთელობის ფაქტორი დასახელდა. გენადი ონიშჩენკოს განცხადებით, მინერალური წყალი ვერ აკმაყოფილებდა სტანდარტებს. 2006 წლის ივლისში, წინასწარი გაფრთხილების გარეშე, დაიხურა ქართულ-რუსული სასაზღვრო გამშვები პუნქტი ლარსი, რუსეთის მთავრობა მიზეზად ასახელებდა რეკონსტრუქციის სამუშაოებს. ეს ქმედება არღვევდა 1993 წლის 8 ოქტომბრის შეთანხმებას სასაზღვრო გამშვები პუნქტის შესახებ (Livny, 2010).

2006 წლის იანვარში, რუსეთის მხარეს, საზღვართან აფეთქდა გაზის მილსადენები, ამან გამოიწვია ბუნებრივი აირის მიწოდების შეწყვეტა. საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ

საკავშილო, როგორც მისი გამოსვლებიდან ჩანს, ამას მიიჩნევდა მოსკოვის მხრიდან განხორციელებულ საბოტაჟად (საკავშილო, ენერგომომარაგების საკითხებზე გამართული თათბირი, 2006).

საქართველომ დაიწყო გაზის მიღება ირანიდან ახლად გარემონტებული გაზის მილებით, რომლებიც გადიოდა აზერბაიჯანზე. 2006 მარტსა და მაისში, თბილისმა გააპროტესტა მოსკოვის გადაწყვეტილება შეეჩერებინა ქართული ღვინის და მინერალური წყლის იმპორტი. 2006 წლის ივნისში საქართველო ითხოვდა, რუსი მშვიდობისმყოფლების როტაცია ცხინვალის რეგიონში ვიზით განხორციელებულიყო. 2006 წლის ივლისში ოფიციალურად გაიხსნა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი კასპიის ნავთობით. 2006 სექტემბერში საქართველომ მიაღწია შეთანხმებას NATO-სთან, რაც მოიცავდა კიდევ უფრო მჭიდრო პარტნიორობას (BBC, 2012).

2005 წლის მაისში მხარეებმა მიაღწიეს შეთანხმებას, რომლის მიხედვითაც რუსეთი დათანხმდა სამხედრო ჯარის გამოყვანას საქართველოდან 2008 წლის ბოლოსთვის. 2006 წლის 31 მარტს ხელი მოეწერა ორ შეთანხმებას, სადაც ჩამოყალიბდა დეტალური გეგმა ჯარის გაყვანის თაობაზე. რუსეთის საინფორმაციო სააგენტოებმა ამ პერიოდში განაცხადეს, რომ ორი რუსული ბაზა ახალქალაქსა და ბათუმში უკვე ემზადებოდნენ ჯარების გაყვანისთვის (Peuch, 2006).

საქართველოსა და რუსეთს შორის ურთიერთობები განსაკუთრებით გამწვავდა მას შემდეგ, რაც საქართველოს მთავრობამ 2006 წლის სექტემბერში დააკავა რუსი სამხედრო პირები და მათთან ერთად 11 საქართველოს მოქალაქე, ჯაშუშობის ბრალდებით. ამას მოჰყვა რუსეთის მხრიდან დიპლომატიური კავშირის გაწყვეტა, ამავდროულად, გაფრთხილება, რომ 2008 წელს დაგეგმილი ჯარისკაცების უკან გაწვევის საკითხი შესაძლოა კითხვის ნიშნის ქვეშ დამდგარიყო (Indans, 2007, გვ. 131-149).

28 სექტემბერს რუსეთმა გაიწვია ელჩი საქართველოდან და დაიწყო ნაწილობრივი ევაკუაცია დიპლომატიური პერსონალის და მათი ოჯახების. რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა განაცხადა, რომ ევაკუაცია გაზრდილი საფრთხიდან გამომდინარეობდა.

ამავდროულად, მოუწოდა რუსეთის მოქალაქეებს, არ გამგზავრებულიყვნენ საქართველოში. ამავ დღეს, კრემლმა მაქსიმალურად გამოიყენა მისი დიპლომატიურ შესაძლებლობები და შეუწყვიტა ვიზის გაცემა საქართველოს მოქალაქეებს, მაშინ, როდესაც რუსეთი წარმოადგენდა უმნიშვნელოვანეს დასაქმების წყაროს უამრავი ქართველი მუშახელისთვის (Petriashvili, Russia recalls ambassador to Georgia, plans evacuation , 2006).

ვიქტორ იასმანის აზრით, რუსეთის ხელში საქართველოზე პოლიტიკური ზეწოლის ინსტრუმენტი იქნებოდა აშშ, გაერო ან ევროკავშირი, მაგრამ ამის საპირისპიროდ, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა და ბრიტანეთმა დაბლოკეს გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციის კრიტიკული დრაფტი საქართველოსთან დაკავშირებით, რომელიც წარადგინა რუსეთის დელეგაციამ 30 სექტემბერს. ამავდროულად, რუსეთის იმედგაცრუება გამოიწვია წარდგენილმა ანგარიშმა, სადაც ამერიკის სენატი მხარს უჭერდა საქართველოს მიღებას NATO-ში (Yasmann, 2006).

რუსეთში პოლიციამ დახურა ორი კაზინო და ორი ქართული რესტორანი. ამავდროულად, პოლიციამ სკოლებს მოსთხოვა ქართველი მოსწავლეების სია, რომ მომხდარიყო არალეგალური მიგრანტების იდენტიფიკაცია. ამ პერიოდში, რუსეთის სატელევიზიო სივრცეში აქტიურად განიხილებოდა ქართული მაფია და კრიმინალები (Myers, 2006).

30 სექტემბერს რუსეთის პრეზიდენტმა სოჭში, მის აპარტამენტებში აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის თვითაღიარებული ლიდერები მიიპატიჟა. "Human Rights Watch"-ის ანგარიშში, მითითებულია, რომ ამან კიდევ უფრო გაამწვავა საქართველოს დამოკიდებულება რუსეთისადმი, რადგან ეს მიიჩნეოდა, როგორც რუსეთის ღია მხარდაჭერა საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების მიმართ (Human Rights Watch, 2007).

2 ოქტომბერს რუსი ოფიცრები გაათავისუფლეს ეუთოს ჩართულობით, თუმცა, ამას საერთაშორისო ძალისხმევა დასჭირდა (kelkitli, 2008, გვ. 73-91).

2 ოქტომბერს რუსეთის ტრანსპორტის მინისტრმა განაცხადა, რომ ჩერდებოდა ყველანაირი საჰაერო, სარკინიგზო და საავტომობილო, საზღვაო მიმოსვლა საქართველოსთან. საფოსტო

კომუნიკაციები ქვეყნებს შორის, ასევე შეჩერდა. რუსეთის მხრიდან შემდგომ მწვავე ნაბიჯს წარმოადგენდა ქართველების დეპორტაცია, პირველ ეტაპზე 130 კაცის. დეპორტაციის პრობლემა უმნიშვნელოვანესი იყო, როგორც დეპორტირებული მოქალაქეებისთვის, ასევე, მათი ოჯახებისთვის. ათასობით ქართველი მოქალაქე დამოკიდებული იყო იმ ფულზე, რომელსაც მათი ოჯახის წევრები გამოიმუშავებენ დროებითი სამსახურების მეშვეობით რუსეთში (Petriashvili, 2006).

"Human Rights Watch"-ის 2007 წელს გამოქვეყნებულ ანგარიშში, აღნიშნულია, რომ 2006 წლის ნოემბერში, რუსეთის ხელისუფლებამ დააკავა ათასობით ქართველი და გააძევა 2300 ადამიანზე მეტი საქართველოში, ეს რიცხვი მოიცავდა, ასევე, იმ ქართველებს, რომლებიც ლეგალურად ცხოვრობდნენ რუსეთში. ამ პროცესში დაირღვა ბევრი მათგანის უფლებები. (მაგ: ადვოკატთან წვდომის შესაძლებლობა). ამავდროულად, ბევრის ჯამრთელობა დადგა საფრთხის ქვეშ, 2 ქართველი გარდაიცვალა დეპორტაციის მოლოდინში პატიმრობისას. რუსი პოლიტიკოსები ამტკიცებდნენ, რომ ეს იყო ბრძოლა არა საქართველოს, არამედ არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ. დაიწყო ფართომასშტაბიანი შევიწროვება ეთნიკური ქართველებისა და მათ მფლობელობაში არსებული ბიზნესების და ორგანიზაციების მოსკოვში და რუსეთის ზოგიერთ ნაწილში (Human Rights Watch, 2007).

ამ პროცესების პარალელურად, 2006 წლის ნოემბერში, ცხინვალის რეგიონში, არ აღიარებულ რეფერენდუმში მხარი დაუჭირეს დამოუკიდებლობას (BBC, 2012).

დაახლოებით მილიონ ნახევარზე მეტი ეთნიკურად ქართველი, როგორც რუსეთის, ასევე, საქართველოს მოქალაქე ცხოვრობდა და მუშაობდა რუსეთში (Yasmann, 2006).

2007 წლის იანვარში "გაზპრომმა", რუსული გაზის მონოპოლისტმა, გააორმაგა ფასები საქართველოსთვის და 1000 კუბურ მეტრზე 110 დოლარიდან გაზარდა 230 დოლარამდე, რაც პოსტსაბჭოთა სივრცეში ყველაზე დიდ ფასს წარმოადგენდა. "გაზპრომმა" განაცხადა, რომ ფასის ზრდას კომერციული ხასიათი ჰქონდა. სააკაშვილი ამ პერიოდში აცხადებდა, რომ რუსეთი სანქციების დაწესებით ვერ მიაღწევდა სასურველ შედეგს და

გაგრძელდებოდა ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლა. რაც შეეხება გაორმაგებულ ფასს გაზზე, ალტერნატივად ხედავდა აზერბაიჯანიდან მომარაგებას (Indans, 2007, გვ. 131-149).

დეკემბრის ბოლოსკენ საქართველო დათანხმდა გაორმაგებულ ფასს, მას შემდეგ, რაც "გაზპრომი" დაემუქრა მიწოდების შეწყვეტით. 2007 წლის იანვარში, რუსეთის ელჩი საქართველოში დაბრუნდა, 29 მაისს რუსეთმა განაახლა ვიზების გაცემა კონკრეტული კატეგორიის საქართველოს მოქალაქეებისთვის (გულისხმობდა მათ, ვისი ოჯახის წევრებიც ცხოვრობდნენ რუსეთში და იყვნენ რუსეთის მოქალაქეები, ასევე, იმ საქართველოს მოქალაქეებზე, რომლებსაც ჰქონდათ რუსეთში დროებით ცხოვრების ნებართვა.) ვლადიმერ პუტინი და მიხეილ სააკაშვილი 10 ივნისს შეხვდნენ ერთმანეთს დსთ-ს სამიტზე, სადაც პუტინი დაპირდა თანდათანობით გაუქმებას სავაჭრო და ვიზის შეზღუდვებზე. რუსეთის მთავრობის წარმომადგენლები გაემგზავრნენ საქართველოში 14 ივნისს, რათა დაწყებულიყო მოლაპარაკება რუსეთის ბაზრის ეტაპობრივ გახსნაზე ქართული ღვინისთვის. 19 ივნისს რუსეთმა დაიწო სტუდენტებისთვის, ბიზნესისთვის სამუშაო და ტრანზიტული ვიზების გაცემა ქართველებისთვის. ორმა მთავრობამ ვერ შეძლო, მიეღწია შეთანხმებისთვის რომ გაგრძელებულიყო ფრენები ქვეყნებს შორის. ამავდროულად, პოლიტიკური დაპირისპირება რუსეთის და საქართველოს მთავრობებს შორის გრძელდებოდა სეპარატისტულ რეგიონებთან, აფხაზეთთან და ცხინვალის რეგიონთან დაკავშირებით (Human Rights Watch, 2007).

2008 წლის მარტში აღდგა ორ ქვეყანას შორის საჰაერო მიმოსვლა და საპორტო სერვისები განახლდა ამ წლის აპრილში. მიუხედავად იმისა, რომ ზამთრის სეზონზე რუსეთმა საქართველოს გარკვეული პერიოდი შეუწყვიტა გაზმომარაგება და მნიშვნელოვნად გაზარდა ფასი, ის მაინც დარჩა მთავარ ენერჯო მიმწოდებლად (kelkitli, 2008, გვ. 73-91).

2007 წელს, მას შემდეგ, რაც რუსი მშვიდობისმყოფელები, თავს დაესხნენ ქართველ სამართალდამცავებს, საქართველომ განაცხადა, რომ მათ უნდა დაეტოვებინათ ტერიტორია. საქართველომ, ასევე, დაადანაშაულა რუსეთი საჰაერო სივრცის დარღვევასთან დაკავშირებით. აგრეთვე, გამოხმაურება მოჰყვა 2007 წელს რუსეთის

მხრიდან საქართველოს ტერიტორიაზე ჩამოგდებულ რაკეტას, რომელიც არ გააქტიურდა. ეს უარყო რუსეთმა (Tsygankov, 2009, გვ. 307-326).

3.1.1. რუსეთის მხრიდან ეკონომიკური სანქციების დაწესება თურქეთისთვის

რუსეთის მიერ თურქეთზე განხორციელებული ეკონომიკური ზეწოლა		
წელი	თვე	ქმედება
2015	ნოემბერი	აკრძალა საქონლის და მომსახურების იმპორტი.
2015	დეკემბერი	აკრძალვა მომსახურეობასა და სერვისებზე, ორგანიზაციებზე
2015	დეკემბერი	აკრძალა პირდაპირი ფრენები,
2016	იანვარი	თურქეთის მიმართულეებით ტურების შეზღუდვა
2016	იანვარი	თურქეთის მოქალაქეების დასაქმების აკრძალვა
2016	იანვარი	საავტომობილო გადაადგილების შეზღუდვა.

* (Dmitrieva, 2016)

2015 წელს რუსეთმა განახორციელა სამხედრო ჩარევა სირიაში. სოლი ოზელის აზრით, ამის შემდგომ ფაქტობრივად შეუძლებელი გახდა ასადის რეჟიმის დამხობა. შესაბამისად, თურქეთის მიერ მხარდაჭერილი ოპოზიციური ძალები რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ. პროცესების ამგვარმა განვითარებამ მნიშვნელოვნად დააზარალა, როგორც თურქეთის ინტერესები, ასევე, ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობები (Özel, 2016).

2015 წლის 24 ნოემბერს თურქეთის პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ მათმა საჰაერო ძალებმა ჩამოაგდეს რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავი, "სუ-24", რომელმაც დაარღვია თურქეთის საჰაერო სივრცე (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

24 ნოემბერს მიუხედავად თურქეთის საჰაერო პატრულის მრავალჯერადი გაფრთხილებისა, რუსულმა "სუ-24"-მა დაარღვია თურქეთის საჰაერო სივრცე 17 წამის განმავლობაში. რუსეთმა უარყო თურქეთის საჰაერო სივრცის დარღვევა, მაშინ, როდესაც NATO ემხრობოდა თურქეთის ვერსიას. მიუხედავად რუსეთის მხრიდან უარყოფისა,

თურქულ წყაროებზე დაყრდნობით, 5 წუთის განმავლობაში მიმდინარეობდა გაფრთხილება. ორი პილოტიდან ერთი გადაარჩინა რუსეთის სპეციალური დანიშნულების ჯგუფმა, ხოლო მეორე პილოტი თურქეთის მიერ მხარდაჭერილმა თურქმენმა აჯანყებულებმა მოკლეს სირიის საზღვართან, მიწაზე პარაშუტით დაშვების დროს. თურქეთმა დახმარებისთვის მიმართა NATO-ს და ამავდროულად, გამოთქვა მწუხარება მომხდარი ფაქტის გამო (Özel, 2016).

აიდინტასბას შეფასებით, თურქეთის პროსამთავრობო მედიის თავდაპირველი პასუხი იყო ნაციონალისტური, თუმცა, მას შემდეგ, რაც გავრცელდა ვიდეო, სადაც სირიის ოპოზიციური ძალები კლავდნენ ერთ-ერთ პილოტს, ოფიციალური განცხადებების გაკეთება დაიწყო თავდაცვითი პოზიციიდან (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

2015 წლის ნოემბერში, თურქეთის მხრიდან, რუსული სამხედრო თვითმფრინავის ჩამოგდებას მოჰყვა მთელი რიგი ეკონომიკური სანქციები, რომელიც ძალაში შევიდა 2016 წლის 1 იანვრიდან. გარდა სოფლის მეურნეობის პროდუქტების აკრძალვისა, რუსეთმა 2015 წლის 1 დეკემბრიდან ორ ქვეყანას შორის აკრძალა ჩარტერული რეისები. თუმცა, აკრძალვა არ შეხებია რეგულარულ ფრენებს. შეჩერდა უვიზო მიმოსვლაც. 2016 წლიდან, რუსეთმა სატრანსპორტო გადაზიდვის ნებართვის რაოდენობა თურქი გადაზიდვებისთვის 2000-მდე შეზღუდა. რუს ტურ ოპერატორებს მოსთხოვეს, შეეჩერებინათ თურქეთის მიმართულებით ტურების გაყიდვა. 2016 წლის 1 იანვარს რუსულ კომპანიებს აკრძალათ სამსახურში თურქი ეროვნების ადამიანების დაქირავება. რუსეთმა, ასევე, გამოაქვეყნა სია იმ აქტივობებისა, რომელთა განხორციელებაც ეკრძალებოდათ თურქულ კომპანიებს (Martin, 2015).

სანქციების დაწესებისას, თურქეთში არსებობდა რამდენიმე სექტორი, რომელსაც შეიძლებოდა მნიშვნელოვანი ზარალი მიეღო. რუსეთის წილი თურქეთის ხილისა და ბოსტნეულის ექსპორტში, 2014 წელს დაახლოებით 33,2 %-ს წარმოადგენდა. შესაბამისად, აკრძალვით მიღებული დანაკარგი მართლაც მნიშვნელოვანი იყო. თურქეთში, ტურიზმის სექტორი, ასევე, დააზარალა მიმდინარე პროცესებმა. 2014 წელს რუსეთის მხრიდან

საშუალოდ 4 მილიონამდე ტურისტი შევიდა თურქეთში. აქედან გამომდინარე, აკრძალვამ დააზარალა თურქეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი. რუსეთი თურქეთისთვის ბუნებრივი აირის მთავარი მიმწოდებელი იყო, თუმცა, ამ სფეროს არ შეხებია შეზღუდვები. გარდა ამისა, ხორციელდებოდა მნიშვნელოვანი პროექტები ორ ქვეყანას შორის - თურქული ნაკადის ბუნებრივი გაზსადენი და თურქეთის ბირთვული ელექტროსადგური, რომლის მთავარი დამფინანსებელი რუსეთის ხელისუფლება იყო. რუსეთის ენერგეტიკის მინისტრმა 2015 წლის 3 დეკემბერს განაცხადა, რომ კრიზისის წარმოქმნის გამო, პროექტთან დაკავშირებით შეწყვიტა მოლაპარაკება, მაშინ, როდესაც ერდოლანმა განაცხადა, რომ რეალურად თურქეთმა შეაჩერა პროექტი, თვითმფრინავის ინციდენტამდე დიდი ხნით ადრე. ასევე, რუსეთის ბაზარზე თურქული სამშენებლო კომპანიების დიდი რაოდენობა იყო წარმოდგენილი. მათ ძირითადად დასაქმებული ჰყავდათ თურქი ეროვნების ხალხი. შესაბამისად, აკრძალვები შეეხო ამ სექტორსაც, თუმცა, სანქციებმა არ დააზარალა დიდი მშენებლობის პროექტები, რომელიც "FIFA 2018"-თან იყო დაკავშირებული (Carrion, 2016, 3-34).

აიდინტასბასის შეფასებით, რუსული პროპაგანდისტული კამპანია მიმართული იყო პირდაპირ ერდოლანისა და მისი ოჯახისკენ. ამ პერიოდისთვის პუტინისეული რიტორიკა ერთმანეთისგან განასხვავებდა ერდოლანსა და თურქეთს (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13).

თვითმფრინავის ჩამოგდების შემდეგ პუტინი აცხადებდა, რომ პრობლემა იყო უფრო ღრმა, ვიდრე ერთი ინციდენტი და თურქეთის მთავრობა ცდილობდა, საშინაო პოლიტიკა გაცნობიერებულად მიემართა ისლამიზაციისკენ. კეთდებოდა მწვავე განცხადებები, მიუხედავად იმისა, რომ ინციდენტამდე ორი ქვეყნის პრეზიდენტს შორის მეგობრული ურთიერთობები იყო, რაზეც მეტყველებს პრეზიდენტ პუტინის მხრიდან პრეზიდენტ ერდოლანის მიწვევა 2015 წლის სექტემბრის ინაუგურაციაზე მოსკოვში (Pavel K. Baev, Kemal Kirişci, 2017, გვ. 1-16).

სამხედრო თვალსაზრისით, რუსეთმა განაცხადა, რომ ის განათავსებდა მის მოწინავე S-400 ზედაპირულ საჰაერო რაკეტებს სირიაში და განაგრძობდა პოზიციების განმტკიცებას

თურქმენულ დაჯგუფებებთან მიმართებით, მაშინ, როდესაც ეს დაჯგუფებები გადაამზადა და აღჭურვა თურქეთმა (Özel, 2016).

დეკემბერში პუტინმა გამოააშკარავა ერდოღანის მიერ გაგზავნილი პირადი შეტყობინება, სადაც ნათქვამი იყო, რომ თვითმფრინავის ჩამოგდების ბრძანება არა მან, არამედ პრემიერ მინისტრმა გასცა. აპრილში პრეზიდენტთან დაახლოებული პირი, ჰაკან ფიდანი გაემგზავრა მოსკოვში. რუსეთი აცხადებდა, რომ თურქეთს უნდა შეესრულებინა სამი პირობა დიალოგის დასაწყებად: საჯარო ბოდიში, მკვლელების დასჯა და კომპენსაციის გადახდა (Aydintasbas, 2016, გვ. 2-13). ეს ყოველივე კი ემსახურებოდა რუსეთის სურვილს, დაეძლია თურქეთის წინააღმდეგობა სირიის საკითხთან დაკავშირებით და გაეგრძელებინა სასურველი პოლიტიკის გატარება.

2015 წლის ნოემბრიდან ანკარა დაუბრუნდა ტრანსატლანტიკური უსაფრთხოების მშენებლობას, მაშინ, როდესაც მოსკოვმა გააძლიერა მისი კავშირები ქურთებთან. ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვან საკითხებს წარმოადგენდა ლტოლვილთა კრიზისი, სირიის ომი, ქურთების საკითხი. ახლად კომბინირებული სირიული/ქურთული/რუსული ფრონტი - ანკარასთვის წარმოადგენდა სტიმულს, რომ აეღორძინებინა მისი ურთიერთობები აშშ-სთან. 2015 წლის ივლისის მოლაპარაკებების შემდეგ, ანკარამ მისცა ამერიკას ტერორისტული ორგანიზაციის-„ისლამური სახელმწიფოს“ დასაბომბად თავისი სამხედრო ბაზის გამოყენების უფლება. 2016 წლის დასაწყისში თურქეთი კვლავ აწარმოებდა ამერიკასთან მოლაპარაკებას, რომ შეერთებოდა კამპანიას ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ. ტერორისტულ ორგანიზაციასთან ბრძოლაში თურქეთის მეტი ჩართულობის მიუხედავად, ამერიკაც და რუსეთიც განაგრძობდა ქურთული ძალების მხარდაჭერას სირიაში. ქურთები კვლავ წარმოადგენენ ყველაზე სიცოცხლისუნარიანი ანტი-ისლამურ სახელმწიფოებრივი საბრძოლო ძალა სირიაში (Aydintasbas, 2016 გვ. 2-13).

მიუხედავად იმისა, რომ ლტოლვილების კრიზისი გახდა მნიშვნელოვანი და პირდაპირი ინტერესის სფერო ევროპულ-თურქულ ურთიერთობებში, სადაც ერდოღანის მთავრობა წარმატებით გაუმკლავდა ლტოლვილთა ნაკადს სირიიდან თურქეთის გავლით ევროპაში,

შეთანხმების შესაბამისად, ამ ფაქტმა არ გააქტიურა ევროკავშირში თურქების გაწევრიანების საკითხი (Parakilas, 2016).

3.2. საქართველო/თურქეთი სანქციებით მიღებული ზარალი

კვლევის დასაწყისში გამოიკვეთა დაშვება, რომ დაწესებული ეკონომიკური სანქციებით განცდილი ზარალი, საქართველოს შემთხვევაში აღემატებოდა იმ ზარალს, რომელიც განიცადა თურქეთმა. ამ მოცემულობის გაანალიზებას ემსახურება ნაშრომის ეს ნაწილი.

3.2.1. სანქციებით მიღებული ზარალი - საქართველო

საქართველომ ეკონომიკური სანქციების დაწესებით მიიღო, როგორც ეკონომიკური, ასევე, მორალური ზარალი. პირველ რიგში, ეს აისახა ქვეყნის ექსპორტზე, სიტუაციას განსაკუთრებით ამწვავებდა ის გარემოება, რომ სანქციების დაწესების პერიოდში, საქართველოს საგარეო ვაჭრობა არ იყო დივერსიფიცირებული და მნიშვნელოვან დამოკიდებულებად განიცდიდა რუსეთზე.

იმისთვის, რომ გამოვითვალოთ, თუ რა ზარალი მიიღო საქართველომ რუსეთის მიერ დაწესებული ემბარგოს შედეგად, ნაშრომში გამოყენებულია შემდეგი ინსტრუმენტი: აღებულია 2005 წლის ექსპორტის მონაცემები რუსეთში - ვალუტა დოლარი, შემდგომ ის გადაყვანილია ექვივალენტით ლარში, 2005 წელს არსებული კურსის მიხედვით. ამავდროულად, აღებულია 2006 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტი ლარში, 2006 წლის ექსპორტის მონაცემები რუსეთში - ვალუტა დოლარი, შემდგომ ის გადაყვანილია ექვივალენტით ლარში, ანალოგიურად, 2007 წლის მონაცემების. ამის საფუძველზე ხდება იმ ზარალის გამოთვლა, რაც მიიღო საქართველომ. ზარალის გამოთვლისას გამოყენებულია დაშვება, რომ არ მომხდარიყო რუსეთის მხრიდან ემბარგოს დაწესება, 2006-2007 წლებში უცვლელად გამეორდებოდა 2005 წლის ექსპორტის მონაცემები რუსეთში.

გაცვლითი კურსი: 2005 წელი - ლარის დოლართან მიმართებით ყველაზე მაღალი გაცვლითი კურსი დაფიქსირდა 1.78, საშუალო - 1.77, დაბალი - 1.59. 2006 წელი - ყველაზე მაღალი გაცვლითი კურსი დაფიქსირდა 1.81, საშუალო - 1.71, დაბალი - 1.67. 2007 წელი -

ყველაზე მაღალი გაცვლითი კურსი დაფიქსირდა 1.84, საშუალო - 1.83, დაბალი - 1.71 (Lari.ge, 2018). შედეგის მისაღებად გამოყენებულია ყველაზე დაბალი გაცვლითი კურსი.

2005 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში შეადგენდა - 11 620 942 000 ლარს.

2006 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში შეადგენდა - 13 789 913 000 ლარს,

2007 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში შეადგენდა - 16 993 778 000 ლარს

(საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017).

2005 წელს ექსპორტი რუსეთში - 153 724 000 ამერიკული დოლარი (244 421 160 ლარი)

(საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2006).

2006 წელს ექსპორტი რუსეთში - 75 393 000 ამერიკული დოლარი (125 906 310 ლარი)

(საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007).

2007 წელს ექსპორტი რუსეთში - 45 338 000 ამერიკული დოლარი (77 527 980 ლარი)

(საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2008).

მიღებული ზარალი : 2005 წლის ექსპორტს გამოკლებული 2006 წლის ექსპორტის მონაცემები, ზარალი: $244\,421\,160 - 125\,906\,310 = 118\,514\,850$ ლარი.

2006 წელს მიღებული ზარალის პროცენტული მაჩვენებელი - 2006 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის რამდენ პროცენტს წარმოადგენდა ექსპორტით მიღებული ზარალი

2006 წლის მშპ - 13 789 913 000 ლარია, არსებული ზარალი 118514850 ლარი, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,85 %-ია.

2007 წელს მიღებული ზარალის პროცენტული მაჩვენებელი:

მიღებული ზარალი : 2005 წლის ექსპორტის გამოკლებული 2007 წლის ექსპორტის მონაცემები,

ზარალი 2007 წელს: $244\,421\,160 - 77\,527\,980 = 166\,893\,180$ ლარი

2007 წლის საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი 16 993 778 000 ლარია, არსებული ზარალი 166 893 180 ლარი, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,98 %-ია.

გარდა ამისა, ქვეყნის მოსახლეობის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე აისახა რუსეთის მხრიდან ჯერ 2005, შემდგომ კი 2007 წლის იანვარში გაზრდილი ტარიფები ბუნებრივ აირზე. სერიოზულ მორალურ წნეხს წარმოადგენდა 2006 წლის იანვრის ბოლოს, რუსეთიდან შემომავალ გაზსადენებზე (რუსეთის ტერიტორიაზე) მომხდარი აფეთქებების შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი აირის მიწოდების გარეშე დატოვება 10 დღის განმავლობაში (ლიანა ჯერვანიძე, 2008, გვ. 1-13).

ამავდროულად, საქართველოს მოსახლეობისთვის, სერიოზული მორალური ზიანი იყო რუსეთის მხრიდან შეჩერებული საჰაერო, სარკინიგზო, სახმელეთო, საზღვაო და საფოსტო კავშირები, ვიზების გაცემის შეჩერება. დიდი რაოდენობით ადამიანების დეპორტაცია, რამაც ორი ადამიანის სიკვდილი გამოიწვია.

3.2.2. სანქციებით მიღებული ზარალი - თურქეთი

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოსთან შედარებით თურქეთის საგარეო ვაჭრობა მეტად დივერსიფიცირებული იყო და რუსეთი არ წარმოადგენდა ნომერ პირველ სავაჭრო პარტნიორს, 2015-2016 წლებში დაწესებული ეკონომიკური სანქციები, ასევე, ნეგატიურად აისახა ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტზე.

ამ შემთხვევაში არსებობს ორი ხელშესახები სექტორი, სადაც შეგვიძლია ჩავატაროთ სტატისტიკის თვისებრივი კვლევა იმისთვის, რომ ვნახოთ, თუ რა ზარალი განიცადა თურქეთმა მიღებული ეკონომიკური სანქციებით.

ექსპორტი:

2015 წელს თურქეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი შეადგენდა 859 380 000 000 ამერიკული დოლარი, ხოლო 2016 წელს 857 750 000 000 ამერიკული დოლარი (tradingeconomics, 1960-2018).

2015 წელს ექსპორტი რუსეთში შეადგენდა 3588330986 ამერიკულ დოლარს, 2016 წელს 1732953579 ამერიკულ დოლარს (Turkish Statistical Institute, 2018).

ზარალი = 3588330986 - 1732953579 = 1855377407 ამერიკული დოლარი, რაც 2016 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,21 პროცენტს შეადგენს.

მეორე სექტორი, რომელმაც განიცადა მნიშვნელოვანი ზარალი, იყო ტურიზმი.

თურქეთში 2015 წელს უცხო ქვეყნიდან შემოსული ტურისტების რაოდენობა შეადგენდა 36244632000 მილიონ ადამიანს (Turkish statistical institute, 2013-2015), რომელთა საშუალო დანახარჯი ერთ ადამიანზე იყო 715 ამერიკული დოლარი (Turkish statistical institute, 2001-2018). აქედან რუსი ტურისტების რაოდენობა იყო 3 649 003 ადამიანი (Turkish statistical institute, 2013-2015), რაც ნიშნავს იმას, რომ რუსი ტურისტებისგან მიღებული შემოსავალი საშუალოდ შეადგენდა 2609037145 მილიარდ ამერიკულ დოლარს, (რუსი ტურისტების რაოდენობა გამრავლებული ერთი ადამიანის საშუალო დანახარჯზე) რაც წარმოადგენდა 2016 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,3 პროცენტს. (შედეგი ეფუძნება დაშვებას, რომ არ დაწესებულყო ეკონომიკური სანქციები, 2016 წელს განმეორდებოდა მინიმუმ წინა წლის მაჩვენებელი. თუმცა 2016 წელს არც ერთი რუსი ტურისტი არ შევიდა თურქეთის ტერიტორიაზე.)

შესაბამისად, საერთო დანაკარგი შეადგენდა (ექსპორტის დანაკარგს დამატებული დანაკარგები ტურიზმიდან) 4464414552 მილიარდ ამერიკულ დოლარს, რაც 2016 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,52 პროცენტია.

გარდა ამისა, ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ზარალს წარმოადგენდა მიმოსვლის ნაწილობრივი შეწყვეტა და თურქეთის მოქალაქეების დასაქმების აკრძალვა რუსეთის ტერიტორიაზე.

მიღებული ზარალის შედარებითი ანალიზი

იმისთვის, რომ მოვახდინოთ იმ ძირითადი ზარალის გაანალიზება, რაც მიიღეს ქვეყნებმა, ნაშრომის ამ ნაწილში შემოთავაზებულია შედარებითი ზარალი.

- ექსპორტი: რუსეთის მხრიდან ექსპორტის აკრძალვა ორივე ქვეყნისთვის ხელშესახებ პრობლემას წარმოადგენდა. თუმცა, არსებულ მონაცემებზე დაყრდნობით, შეგვიძლია

ვთქვით, რომ ამ პროცესებმა შედარებით უფრო მეტად დააზარალა საქართველო, ვიდრე - თურქეთი. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გამოქვეყნებული მონაცემები ცხადყოფს, რომ სანქციების დაწესების პერიოდში, საქართველოს საგარეო ვაჭრობა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული რუსეთზე(იხ. დანართი 1). ამგვარმა მდგომარეობამ განაპირობა გარკვეული დანაკარგი ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტისა და შეადგინა 0,85% 2006 წელს, ხოლო 2007 წელს 0,98%. ეს პროცენტული მონაცემები აღემატება იმ მაჩვენებელს, რაც იყო თურქეთის შემთხვევაში, სადაც ერთის მხრივ, კარგად დივერსიფიცირებული იყო ქვეყნის საგარეო ვაჭრობა (იხ. დანართი 2), ხოლო მეორე მხრივ, ექსპორტის მიმართულებით დანაკარგმა 2016 წელს მხოლოდ 0,21% შეადგინა. შესაბამისად, ამ სექტორში საქართველოს მიერ მიღებული ზარალი აღემატებოდა იმას, რაც ჰქონდა თურქეთს.

- ტურიზმი: ამ სფეროში მიღებული ზარალი ფაქტობრივად არ იკვეთება საქართველოს შემთხვევაში, ერთის მხრივ, იქიდან გამომდინარე, რომ ეს სექტორი ნაკლებად იყო განვითარებული სანქციების დაწესების პერიოდში, მეორეს მხრივ, იმიტომ, რომ არ არსებობს ჯეროვანი სტატისტიკური ინფორმაცია, რომ მოხდეს 2005 წლის შედარება 2006 წლის მონაცემებთან. ასევე, აღსანიშნავია ისიც, რომ 2006 წლის და 2007 წლის სტატისტიკური მონაცემების შედარებით ჩანს, რომ რუს ტურისტთა რიცხვი არა თუ შემცირდა არამედ გაიზარდა (STRUCTURE & INDUSTRY DATA, 2013). მაშინ, როდესაც თურქეთისთვის ამ სექტორში მიღებული ზარალი მცირე არ იყო და მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,3 %-ს შეადგენდა, რაც აღემატებოდა ქვეყნის იმპორტით მიღებულ ზარალს.

- დასაქმების აკრძალვა და დეპორტაცია: ორივე ქვეყნისთვის, ასევე, მნიშვნელოვანი იყო მუშახელის პირდაპირი შევიწროვება რუსეთის ბაზარზე. თურქეთის შემთხვევაში ეს წარმოადგენდა აკრძალვას დასაქმების შესახებ, თუმცა, ეს აკრძალვა არ შეხებია უკვე დასაქმებულ მოქალაქეებს. მაშინ, როდესაც 2006 წელს 2300-ზე მეტი ქართველი რუსეთში გამოამევა სატვირთო თვითმფრინავების მეშვეობით. ამ პროცესს ორი მოქალაქის სიცოცხლეც ემსხვერპლა. 2014 წელს სტრასბურგის ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ განაცხადა, რომ ეს პროცესები წარმოადგენდა ევროპის ადამიანის

უფლებათა კონვენციის დარღვევას (სივილ ჯორჯია , 2014). ამავდროულად, ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი იყო ის გადარიცხვები, რომელსაც იღებდა რუსეთში დასაქმებული მოსახლეობისგან. რუსულ წყაროებზე დაყრდნობით, ფულადი გზავნილები 2 მილიარდს ცდებოდა, რაც საქართველოს მშპ-ს 20% -ია. საქართველოს განცხადებით, ეს მაჩვენებელი გაცილებით დაბალი იყო და 219 მილიონს შეადგენდა (Yasmann, 2006). შესაბამისად, ეს ქმედება პირდაპირ, მწვავე მორალურ ზარალს წარმოადგენდა ქვეყნის მოსახლეობისთვის. თუმცა, ეს არ ასახულა ფულად გზავნილებზე რუსეთიდან, სანქციების დაწესების შემდგომ გზავნილების რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რაც შეიძლებოდა ყოფილიყო სხვადასხვა ფაქტორებით განპირობებული, განსაკუთრებით კი შიშით, რომ შემდგომში ამ გზავნილების გადარიცხვის შესაძლებლობა შეიზღუდებოდა (საქართველოს ეროვნული ბანკი, 2001-2017).

- ენერგეტიკული სფერო: თურქეთი სანქციების დაწესების პერიოდში, ნავთობისა და ბუნებრივი აირის იმპორტს ახდენდა რუსეთიდან, ეს მთლიანი მოხმარების 3/4 -ს შეადგენდა (Ole Austvik, Gulmira Rzayeva, 2016). რაც შეეხება საქართველოს, 2005 წელისთვის ბუნებრივი აირის ფაქტობრივად 100 პროცენტთან მომწოდებელს წარმოადგენდა რუსეთი (Gelb, 2007). კვლევისას გამოიკვეთა ფაქტები, რომ განსხვავებით თურქეთისგან, საქართველოში ეს ბერკეტი მნიშვნელოვნად ამოქმედდა ორი მიმართულებით, 2005 და 2007 წლებში ფასის მნიშვნელოვანი ზრდით, რის შედეგადაც პოსტ საბჭოთა სივრცეში საქართველო წარმოადგენდა ქვეყანას, რომელიც ყველაზე ძვირად ყიდულობდა გაზს, მეორე წახნაგს კი წარმოადგენდა 2006 წლის ზამთარში მომარაგების შეწყვეტა (Livny, 2010), რამაც ქვეყნის მოსახლეობა რთულ პირობებში ჩააყენა. მაშინ, როდესაც თურქეთს მსგავსი პრობლემები არ შექმნია, არც ტარიფის გაძვირების და არც მომარაგების შეწყვეტის მხრივ.

- გადაადგილების შეზღუდვა: 2006 წლის 3 ოქტომბერს რუსეთმა შეაჩერა საჰაერო, სარკინიგზო, სახმელეთო, საზღვაო და საფოსტო კავშირები საქართველოსთან, ამავდროულად, შეაჩერა ვიზების გაცემა საქართველოს მოქალაქეებზე. 2016 წელს, თურქეთშიც ამოქმედდა მსგავსი ბერკეტები, თუმცა, არა ამ სიმწვავეით. აქ ეტაპობრივად მოხდა საჰაერო მიმოსვლის შეჩერება, ხოლო სახმელეთო და საზღვაო გადაადგილება არ

აიკრძალა და მხოლოდ გარკვეულ შეზღუდვებს დაექვემდებარა. თუმცა, ეს, საბოლოო ჯამში, ორივე ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან წნეხს წარმოადგენდა.

შედარებითი ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ საქართველომ მიიღო მეტი მატერიალური და მორალური ზარალი, ვიდრე - თურქეთმა. საქართველომ მხოლოდ ექსპორტის აკრძალვით სანქციების პირველ წელს იზარალა მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,85 %, მეორე წელს კი 0,98, მაშინ, როდესაც თურქეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი ექსპორტის აკრძალვითა და ტურისტული ნაკადის შემცირების შედეგად დაზარალდა 0,52%-ით. ეს, ერთის მხრივ, განპირობებული იყო იმით, რომ საქართველო წარმოადგენდა რუსეთზე დამოკიდებულ ქვეყანას, მაშინ, როდესაც თურქულ-რუსულ ურთიერთობებს უფრო მეტად ურთიერთდამოკიდებული შეგვიძლია ვუწოდოთ. ეს ყველაზე ნათლად წარმოჩნდა ენერგეტიკულ სფეროში, იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთი შეუწყვეტდა გაზის და ნავთობის მიწოდებას თურქეთს, (რაც გააკეთა საქართველოს შემთხვევაში) დაკარგავდა ამ ექსპორტიდან მიღებულ შემოსავალს, რაც ასევე მწვავედ აისახებოდა მის ეკონომიკაზე. განსხვავებით საქართველოსგან, სადაც მან ეს მონოპოლისტური ბერკეტი წარმატებით აამუშავა.

3.3. საქართველოს/თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება

ნაშრომის ეს ნაწილი ემსახურება იმის დადგენას, თუ რა გავლენას ახდენს სანქციების დაწესებამდე სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულება პოლიტიკური ქცევის ცვლილებაზე. ამის დასადგენად გაანალიზებულია თურქეთის და საქართველოს პრეზიდენტების გამოსვლები სანქციების დაწესებიდან საკვლევი პერიოდის დასრულებამდე.

მას შემდგომ მოხდა დამოუკიდებელი ცვლადების ოპერაციონალიზაცია და დადასტურდა, რომ საქართველოს რუსეთის მიმართ გააჩნდა ანტაგონისტური განწყობა, მაშინ, როდესაც თურქეთის დამოკიდებულება იყო კეთილგანწყობილი, დამოკიდებულ ცვლადთან მიზეზშედეგობრიობის დასადასტურებლად, აუცილებელია, ასევე, მოხდეს შუალედური ცვლადის ოპერაციონალიზაცია.

ნაშრომში არსებულ დაშვებას წარმოადგენს მოსაზრება, რომ საქართველოს გააჩნდა ანტაგონისტური დამოკიდებულება რუსეთის ფედერაციის მიმართ, რამაც სანქციების დაწესების ეპიზოდში წარმოქმნა დაპირისპირების საფრთხე. მაშინ როდესაც, სანქციების დაწესებისას არ წარმოიქმნა დაპირისპირების საფრთხე, რადგან თურქეთს ჰქონდა რუსეთის მიმართ კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება.

საერთაშორისო სისტემა ხასიათდება პოტენციური ან მიმდინარე დაპირისპირებებით. ამას განაპირობებს სახელმწიფოთა სურვილი, დაიცვან, საკუთარი ეროვნული ინტერესები. ეს, პირველ რიგში, გულისხმობს ქვეყნის უსაფრთხოების, თავისუფლების, ტერიტორიული მთლიანობის შენარჩუნებას. ამის მისაღწევად კი სახელმწიფოები შესაძლებელია დიდ მსხვერპლზე წავიდნენ. ქვეყნების მთავარი საზრუნავია, დაიცვან საკუთარი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესები, როდესაც არსებობს მათი ხელყოფის საფრთხე სხვა სახელმწიფოსგან (რონდელი, საერთაშორისო ურთიერთობები, 2006, გვ. 69-77).

დაპირისპირების საფრთხე, საქართველო: სანქციებამდე არსებული რუსეთის ქმედებები კონფლიქტურ რეგიონებთან დაკავშირებით საფრთხეს უქმნიდა საქართველოს სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას. საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მთავარ პრიორიტეტს სანქციების დაწესებამდე წარმოადგენდა NATO-ში გაწევრიანება, მაშინ, როდესაც რუსეთი ღიად გამოხატავდა წინააღმდეგობას, მის საზღვრებთან ამ ორგანიზაციის გაფართოებისა და მიიჩნევდა მისი უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებად, ამით კი ცდილობდა შეეზღუდა საქართველოს თავისუფალი საგარეო პოლიტიკის წარმოების უფლება. სანქციების დაწესება, როგორც წესი, სულ მცირე თავდაპირველ ეტაპზე გამოხატავს ქვეყნებს შორის ურთიერთობების გამწვავებას. ეს პროცესი კიდევ უფრო რთულდება იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე ქვეყნის დამოკიდებულება არის ანტაგონისტური. შესაბამისად, საკუთრივ სანქციების დაწესებისას დაპირისპირების საფრთხის ალბათობა იზრდება. როგორც ეს მოხდა საქართველოს შემთხვევაში.

დაპირისპირების საფრთხე თურქეთი: სანქციების დაწესებამდე რუსეთი თურქეთის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს, როგორცაა ტერიტორიული მთლიანობა, სუვერენიტეტი, თავისუფლება, არ უქმნიდა საფრთხეს. პირიქით, რუსეთთან თანამშრომლობა აძლიერებდა ისეთ მნიშვნელოვან სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესს, როგორც არის თურქეთის ეკონომიკური კეთილდღეობა. რაც შეეხება მეორეხარისხოვან ინტერესს, რაც გულისხმობს თურქეთის პოზიციას სირიაში მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებით, ეს იყო მნიშვნელოვანი თურქეთისთვის, თუმცა, არა იმდენად, რომ მის გამო უარი ეთქვა იმ ეკონომიკურ სარგებელზე, რომელსაც ის იღებდა რუსეთთან თანამშრომლობით. ამაზე მეტყველებს, პრეზიდენტ ერდოღანის განცხადებები, რომ რუსეთი წარმოადგენდა პარტნიორ, მეგობარ ქვეყანას (Erdogan, “The UN Climate Change Summit could be an opportunity to restore our relations”, 2015). შესაბამისად, სანქციების დაწესების ეპიზოდში არ არსებობდა დაპირისპირების საფრთხე.

შემდგომ ეტაპზე, იმისთვის, რომ სრულად წარმოჩნდეს, თუ რა მიზეზ-შედეგობრიობაა დამოუკიდებელ და მასზე დამოკიდებულ ცვლადს შორის, აუცილებელია შუალედური ცვლადის განვრცობა, კონკრეტულად რა მდგომარეობას ქმნის ქვეყნებს შორის სანქციების დაწესების დროს წარმოქმნილი დაპირისპირების საფრთხე.

სანქციების დაწესებისას კონკრეტულ შემთხვევებში არსებობს ორი აქტორი: სამიზნე ქვეყანა და დამწესებელი ქვეყანა. დამწესებელი ქვეყნის მიზანია, მიიღოს კონკრეტული მოგება დაწესებული სანქციების შედეგად. ამ პერიოდში სამიზნე ქვეყანას აქვს ორი არჩევანი, დათანხმდეს სამიზნე ქვეყანას და განახორციელოს მისთვის სასურველი ქმედება, რაც გულისხმობს თანამშრომლობას. ან არ დათანხმდეს მას, გაუწიოს წინააღმდეგობა და შესაბამისად, არ შეცვალოს პოლიტიკური ქცევა.

როდესაც სახელმწიფოები ფიქრობენ თანამშრომლობაზე, მათ უნდა გაითვალისწინონ ის, თუ როგორ განაწილდება მოგება მხარეებს შორის. იქნება ეს აბსოლუტური, თუ ფარდობითი. აბსოლუტური მოგება, გულისხმობს, რომ თითოეული მხარე დაინტერესებულია მოგების მაქსიმიზაციით, ისე, რომ არ ითვალისწინებს, იმას, თუ რა

მოგებას ნახულობს მეორე მხარე ამით. ხოლო ფარდობითი მოგება ნიშნავს, რომ სახელმწიფოებს აინტერესებთ არა მხოლოდ საკუთარი მოგება, არამედ ის, თუ რას იგებს მეორე მხარეც (აკობია, 2006, გვ. 74-89).

ნაშრომში, სანქციების ეპიზოდში, ფარდობითი და აბსოლუტური მოგების კონცეფციების შემოტანით, ვიღებთ შემდეგ მოცემულობას: როდესაც სამიზნე ქვეყანა თანხმდება აბსოლუტურ მოგებას, მისი ინტერესია, შეწყდეს დაწესებული ეკონომიკური სანქციები, ამის მეშვეობით ის კვლავ გააგრძელებს იმ ეკონომიკური სარგებლის მიღებას, რასაც ის იღებდა სანქციების დაწესებამდე და ამ პროცესში ის არ ანიჭებს მნიშვნელობას, იმ მოგებას, რასაც იღებს დამწესებელი ქვეყანა მისი მხრიდან განხორციელებული დათმობის შედეგად. ფარდობით მოგებაზე ორიენტირების დროს, სამიზნე ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია არა მარტო ის, თუ რა მოგებას ნახულობდა სანქციების დაწესებამდე სამიზნე ქვეყანასთან თანამშრომლობით, არამედ ის, თუ რა დათმობაზე მოუწევს მას წასვლა იმისთვის, რომ ეს თანამშრომლობა გაგრძელდეს.

შესაბამისად, სამიზნე ქვეყნის ანტაგონისტური დამოკიდებულება წარმოქმნის დაპირისპირების საფრთხეს სანქციების დაწესების ეპიზოდში, სადაც სამიზნე ქვეყნისგან ნებისმიერი თანამშრომლობაზე წასვლა გულისხმობს, სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესთან დაკავშირებით დათმობაზე წასვლას, ამის დაცვა კი ნებისმიერი ქვეყნის უპირველესი მოვალეობაა. სწორედ ამაზე დაყრდნობით, შეგიძლია ვთქვათ, რომ სანქციების დაწესებამდე ანტაგონისტურად განწყობილი ქვეყანა, არ წავა დათმობაზე სანქციების დაწესების შემდგომ და არ შეიცვლის მის პოლიტიკურ ქცევას.

განსხვავებით მდგომარეობისგან, სადაც ქვეყნის სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს არ ემუქრება საფრთხე, თანამშრომლობა იწვევს გარკვეულ სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესთა უზრუნველყოფას, რის გამოც არსებობს კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება. შესაბამისად, სანქციების დაწესების ეპიზოდში არ წარმოიქმნება დაპირისპირების საფრთხე. ასეთ შემთხვევაში, სამიზნე მხრიდან აბსოლუტურ მოგებაზე

ორიენტირება და სანქციების დროს დათმობაზე წასვლა არ ეწინააღმდეგება მის უპირველეს მოვალეობას, დაიცვას სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესები.

შემდგომ ეტაპზე, დამოკიდებული ცვლადის ოპერნაციონალიზაციის დროს წარმოჩნდება, ის, თუ რამდენად მიესადაგება ეს დაშვება ნაშრომში არსებულ შემთხვევებს. ვარაუდის დადასტურება მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ საქართველო არ დათანხმდება რუსეთის მოთხოვნას და არ შეიცვლის მის პოლიტიკურ ქცევას, ხოლო მოხდება თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.

3.3.1. სანქციების დაწესებით მიღებული შედეგი საქართველო

რუსეთი ეტაპობრივად დაწესებულ ეკონომიკურ სანქციებს საქართველოსადმი სხვადასხვა ფაქტორით ხსნიდა ქართული პროდუქციის სტანდარტებთან და ნორმებთან შეუსაბამობა, კომერციული მოტივებით ბუნებრივ აირზე ფასის გაზრდა. ქართველების დეპორტაცია, როგორც არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ მიმართული კამპანია. გადაადგილების აკრძალვა, როგორც პასუხი რუსი სამხედროების არალეგალურ დაკავებაზე. საქართველოს მთავრობას მიაჩნდა, რომ ეს წარმოადგენდა მიზანმიმართულ ზეწოლას, რათა მათ უარი ეთქვათ დასავლურ სტრუქტურებში გაწევრიანებაზე და დარჩენილიყვნენ რუსეთის გავლენის სფეროში. შესაბამისად, როდესაც საქართველოს მთავრობა აღმოჩნდა რუსეთის ეკონომიკური წნეხის ქვეშ, მას ჰქონდა ორი ძირითადი არჩევანი, შეგუებოდა სანქციებს, დროებით მაინც შეეწყვიტა აქტიური სწრაფვა ევროკავშირისკენ და NATO-სკენ, დაეწყო მოლაპარაკებები რუსეთის მთავრობასთან ექსპორტის შეზღუდვების მოხსნაზე და ბუნებრივი აირის ტარიფების შემცირების თაობაზე. მეორე გზა გულისხმობდა, რომ ის არ უნდა შეგუებოდა სანქციებს, გაეგრძელებინა მცდელობა, რომ გამხდარიყო წევრი NATO-სა და ევროკავშირის, მოემიებინა ახალი პარტნიორები, გაეღრმავებინა არსებულ პარტნიორებთან სავაჭრო ურთიერთობები, ეპოვნა ალტერნატიული გზები ენერგოდამოკიდებულების შესამცირებლად, საგარეო ვაჭრობის დივერსიფიკაცია მოეხდინა.

ნაშრომის ამ ნაწილში წარმოდგენილია, სანქციების დაწესების შემდგომ განვითარებული მნიშვნელოვანი პროცესების მოკლე აღწერა. ამის პარალელურად, მიხეილ სააკაშვილის განცხადებების ანალიზი, რადგან ამ პერიოდში სწორედ მისი განწყობები და განცხადებები აღწერდა ყველაზე კარგად მმართველი ელიტის განწყობას სანქციებისადმი. შესაბამისად, მისი პოზიციის ცვლილება/უცვლელობა გამოსვლებში, ყველაზე კარგად ასახავს მთლიანი ქვეყნის პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას/შეუცვლელობას.

2006	22 იანვარი	რუსეთის ტერიტორიაზე ორი გაზსადენის აფეთქება და გაზის შეწყვეტა, საქართველოს მთავრობამ საბოტაჟის აქტად მიიჩნია.
2006	22 იანვარი	საქართველოს დასავლეთით მაღალი ძაბვის ელექტრო გადამცემი ხაზის დაზიანებამ გამოიწვია თბილისის მომარაგების გარეშე დარჩენა, რუსეთიდან გაზის მიწოდების შეწყვეტის პარალელურად.
2006	30 იანვარი	ვლადიმერ პუტინმა განაცხადა, რომ კოსოვოს სტატუსი უნდა მისადაგებოდა პოსტსაბჭოთა სივრცეში არსებული კონფლიქტების მოგვარებას.
2006	14 თებერვალი	საქართველოს პრეზიდენტმა სააკაშვილმა განაცხადა, რომ 2008 წელს საქართველოს ქონდა შანსი გაწევრიანებულიყო NATO-ში.
2006	27 მარტი	გენადი ონიშჩენკომ რეკომენდაცია მისცა ქვეყნის საბაჟო სამსახურს საქართველოდან და მოლდოვადან ღვინის იმპორტის აკრძალვის თაობაზე.
2006	30 აპრილი	სენაკში NATO-ს სტანდარტების შესაბამისი სამხედრო ბაზა გაიხსნა.
2006	13 ივნისი	რუსეთ-საქართველოს პრეზიდენტები შეხვედრა სანქტ-პეტერბურგში.
2006	27 სექტემბერი	საქართველოს მთავრობამ დააკავა 4 რუსი ოფიცერი და მათი მოკავშირე 11 საქართველოს მოქალაქე.
2006	27 სექტემბერი	რუსი ოფიცრების დაკავებას რუსეთის პრეზიდენტმა უწოდა ტერორიზმი, მძევლების აყვანით.
2006	3 ოქტომბერი	რუსეთმა საქართველოსთან შეწყვიტა საავიაციო, საავტომობილო,

		საზღვაო და სარკინიგზო მიმოსვლა.
2006	ოქტომბერი	რუსეთიდან მოხდა ქართველების მასობრივი დეპორტაცია.
2006	ოქტომბერი	დეპორტაციის პროცესს შეეწირა ორი საქართველოს მოქალაქის სიცოცხლე
2006	6 დეკემბერი	პრეზიდენტისგან, რუსეთის სახელმწიფო სათათბირომ მიიღო მოწოდება ცხინვალის და აფხაზეთის თვითგამოცხადებული რეგიონების აღიარებისკენ.
2007	11 თებერვალი	აფხაზეთში ჩატარდა ადგილობრივი არჩევნები, რომელსაც საქართველოს ცენტრალურმა მთავრობამ არალეგიტიმური უწოდა.
2007	14 თებერვალი	რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ განაცხადა, რომ აფხაზეთის ადგილობრივი არჩევნები შეესაბამებოდა საერთაშორისო სტანდარტებს. ამ განცხადებას საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრომ ამორალური უწოდა.
2007	23 თებერვალი	სააკაშვილმა განაცხადა, რომ საქართველოსა და რუსეთს შორის პოზიტიური ძვრები შეინიშნებოდა.
2007	11 მარტი	საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ინფორმაციით, დაიბომბა ზემო აფხაზეთის(კოდორის) ტერიტორია. პრეზიდენტ სააკაშვილმა განაცხადა, რომ ეს იყო მიზანმიმართული პროვოკაცია.
2007	27 ივნისი	ახალქალაქის სამხედრო ბაზა ოფიციალურად გახდა საქართველოს საკუთრება, შესაბამისად რუსმა ოფიცრებმა დაცალეს ბაზა.
2007	7 აგვისტო	რუსულმა მოიერიშე თვითმფრინავმა შიდა ქართლის რეგიონში, წითელუბანთან მართვადი „ჰაერი-მიწის“ ტიპის რაკეტა ჩამოაგდო, რომელიც არ გააქტიურდა. რუსეთმა უარყო მომხდარი, უცხოელმა ექსპერტებმა დაადასტურეს რუსული თვითმფრინავი შემოჭრა საქართველოს ტერიტორიაზე.
2007	30 ოქტომბერი	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს განცხადებით, აფხაზეთთან, სოფელ განმუხურში, რუსმა სამხედროებმა დაარბიეს პატრიოტთა ბანაკი, ცემეს და დაატყვევეს ქართველი პოლიციელები.
2008	9 იანვარი	საქართველომ რუსეთს ურთიერთობის აღდგენისკენ მოუწოდა.

2008	16 იანვარი	მიხეილ სააკაშვილმა ინაუგურაციის ცერემონიაზე მოიწვია ვლადიმერ პუტინი, ცერემონიალს დაესწრო რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი.
2008	31 იანვარი	საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა ხუთწლიანი პროგრამა, სადაც მთავარი საკითხი იყო რუსეთთან ურთიერთობების ნორმალიზება.
2008	3 აპრილი	ბუქარესტის სამიტზე NATO-მ უარი უთხრა საქართველოს წევრობის სამოქმედო გეგმის მიღებაზე, თუმცა გასცა გარანტია, რომ ის გახდებოდა NATO-ს წევრი.
2008	16 აპრილი	რუსეთის პრეზიდენტმა დაავალა მთავრობას, რომ ოფიციალური ურთიერთობები დაემყარებინათ თვითგამოცხადებული ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის შესაბამის ორგანოებთან. საერთაშორისო ორგანიზაციებმა დაგმეს გადაწყვეტილება და მოუწოდეს შეცვლისკენ.
2008	6 ივნისი	საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი და რუსეთის ახალი პრეზიდენტი დიმიტრი მედვედევი სანქტ-პეტერბურგში შეხვდნენ ერთმანეთს.
2008	8 ივლისი	საქართველოს საჰაერო სივრცე ოთხმა რუსულმა თვითმფრინავმა დაარღვია. რაც აღიარა რუსეთმა. რის შემდგომაც საქართველომ მოსკოვიდან ელჩი გამოიწვია და საერთაშორისო დახმარება ითხოვა.
2008	29 ივლისი	ქართული მხარის ცნობით, ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტის ზონაში მდებარე ქართულ საგუშაგოებს შეიარაღებულმა ნაწილებმა ცეცხლი გაუხსნეს.
2008	1 აგვისტო	კონფლიქტის ზონაში 5 ქართველი პოლიციელი დაიჭრა.
2008	2 აგვისტო	ოსურმა და ქართულმა მხარეებმა ცეცხლის გახსნაში ერთმანეთი დაადანაშაულეს. რაზეც რუსეთის საჰაერო-სადესანტო ძალების მეთაურმა განაცხადა, რომ ის არ დაუშვებდა მისი მოქალაქეების შევიწროვებას ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე.
2008	3 აგვისტო	რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ განაცხადა, რომ ცხინვალის რეგიონში ფართომასშტაბიანი კონფლიქტის საფრთხე რეალური

		არსებობდა.
2008	4 აგვისტო	ცხინვალის რეგიონის თვითგამოცხადებულმა ადმინისტრაციამ განაცხადა, რომ დაიწყო „ევაკუაცია“, ჩრდილოეთ ოსეთში კი ამბობენ, რომ გაცვლითი პროგრამით დასასვენებლად ჩაიყვანეს.
2008	7 აგვისტო	ცხინვალის რეგიონის დე-ფაქტო ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ კონფლიქტის ზონაში შუალამისას და გამთენიისას მომხდარი ინტენსიური სროლების შედეგად თვრამეტი ადამიანი დაშავდა ოსური მხრიდან. საპასუხოდ, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გაავრცელა ინფორმაცია, რომ 6 აგვისტოს საღამოდან ოსმა სეპარატისტებმა განახორციელეს სოფელ ერედვის, ფრისის, ავნევის, დვანის და ნულის დაბომბვა, დაიჭრა ორი ქართველი.
2008	8 აგვისტო	სააკაშვილმა განაცხადა, რომ ქართული ძალები აკონტროლებენ

* (liberali.ge, 2009)

2006 წლის 19 იანვარს, საქართველოს პრეზიდენტი, მიხეილ სააკაშვილი, გამოვიდა სიტყვით ენერგეტიკის საბჭოს სხდომაზე, სადაც გამოკვეთა რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი ენერგო უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით. პირველ რიგში, მან განაცხადა, რომ რუსეთმა გაზზე ტარიფების ორჯერ გაზრდით ამუშავა ენერგეტიკული ბერკეტები, რაც პოლიტიკური მიზნების მიღწევას ემსახურებოდა. ამავდროულად, დასძინა, რომ დამოკიდებულება რუსეთზე წარმოადგენდა საფრთხეს, იმდენად, რამდენადაც ის დამოკიდებული იყო პოლიტიკურ რყევებზე. წარმოქმნილი პრობლემის მოსაგვარებლად, მან სამომავლო დივერსიფიკაცია მთავარ მიზნად გამოაცხადა. ამ მიმართულებით კი მუშაობა დაიწყო მეზობელ აზერბაიჯანთან და თურქეთთან. სამომავლოდ ელექტროენერჯის მიმართულებით დამოუკიდებლობის მთავარ წყაროდ დაასახელა ჰესები. მიუხედავად ამისა, პრეზიდენტი აუცილებლად მიიჩნევდა რუსეთთან მუშაობას ცივილიზებული ურთიერთობების ჩამოსაყალიბებლად (სააკაშვილი, გამოსვლა ენერგეტიკის საბჭოს სხდომაზე, 2006).

2006 წლის 22 იანვარს, პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა გააკეთა საგანგებო განცხადება, რომ რუსეთის მხრიდან ბოლო თვეების განმავლობაში მუდმივი ზეწოლის შემდგომ, მან ქვეყნის ენერგოსისტემაზე საბოტაჟი განახორციელა და ცივ ზამთარში ქვეყნის მოსახლეობა გაზის გარეშე დატოვა. ეს ქმედება კი ემსახურებოდა შანტაჟს და მცდელობას, რუსეთის ხელში აღმოჩენილიყო საქართველოს გაზის ტრანსპორტირების სისტემა. რაზეც საქართველო არ იყო თანახმა. პრეზიდენტის განცხადებით, რუსეთი მუქარით და დაშინებით ვერ მიაღწევდა თავის მიზანს. საქართველოს მთავრობა კი გააკეთებდა ყველაფერს, რომ მსგავსი შანტაჟი აღარ განმეორებულიყო (სააკაშვილი, საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის საგანგებო განცხადება, 2006).

ამავე დღეს, პრეზიდენტი სიტყვით გამოვიდა უშიშროების საბჭოს სხდომაზე, სადაც განაცხადა, რომ რუსეთის მხრიდან ერთდროულად გაზის და დენის გათიშვა იყო “ყველაზე კატასტროფული სცენარი”, რომლის განხორციელებაც მათ შეეძლოთ, თუმცა, მთავრობა ამისთვის ემზადებოდა. გამოსავალი პრეზიდენტმა დაინახა ირანიდან ალტერნატიული გაზის მიღებით აზერბაიჯანის გავლით, ხოლო დენის მიწოდების თურქეთიდან. ამავე სხდომაზე პრეზიდენტმა ხაზგასმით აღნიშნა, აზერბაიჯანის დიდი წვლილი პრობლემასთან ბრძოლაში. ასევე, გამოყო არსებული საერთაშორისო საზოგადოების ჩართულობის დიდი როლი. ასევე, "შაჰდენიზის პროექტის" ამუშავების დაჩქარება მიიჩნია მთავარ პრიორიტეტად (სააკაშვილი, საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის გამოსვლა უშიშროების საბჭოს სხდომაზე, 2006).

22 იანვარს პრეზიდენტმა სააკაშვილმა გაზსადენების აფეთქებასთან დაკავშირებით კომენტარი ტელეკომპანია „BBC“-სთან გააკეთა, სადაც რუსეთი არასაიმედო პარტნიორად მოიხსენია. სააკაშვილის განცხადებით, ეს აქტი ემსახურებოდა საქართველოს დასჯას მის მიერ არჩეული, პროდასავლური დემოკრატიული კურსის გამო (სააკაშვილი, გაზსადენის აფეთქებასთან დაკავშირებით ტელეკომპანია ”ბი-ბი-სი“-სთვის გაკეთებული კომენტარი, 2006).

26 იანვარს სააკაშვილმა გააკრიტიკა რუსეთი და მის მეთოდებს “უხეში” უწოდა. ასევე, დასძინა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა სამი კომპონენტისგან შედგებოდა, ეს იყო ენერგეტიკული და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, რასაც აუცილებლად მიაღწევდა საქართველო. მეორე კომპონენტად გამოყო ტერიტორიული დამოუკიდებლობა, სადაც მთავარ მოკავშირეებად ამერიკა და ევროკავშირი გამოყო. მესამე კომპონენტად კი NATO-ს წევრობა გამოარჩია (სააკაშვილი, საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის საგანგებო განცხადება, 2006).

30 იანვარს, საგანგებო განცხადებისას, პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ “აფეთქებების მიზანს წარმოადგენდა საქართველოს დემორალიზაცია და მსოფლიოს თვალში მისი სუსტად წარმოჩენა. მიუხედავად ამისა, საბოტაჟმა საპირისპირო შედეგი გამოიღო,” სააკაშვილის თქმით, ადმინისტრაციამ, ენერგობლოკადის ფონზე, ალტერნატიული გზების მოძიება თურქეთთან, სომხეთთან და აზერბაიჯანთან დაიწყო. სამომავლო გეგმად პრეზიდენტმა გამოაცხადა რუსული გაზის ხვედრითი წილის შემცირება, რის შედეგადაც საბოტაჟის ცდუნება შემცირდებოდა რუსეთის მხრიდან (სააკაშვილი, საგანგებო განცხადება, 2006).

2006 წლის 14 თებერვალს, სააკაშვილმა განაცხადა, რომ მალე საქართველოს საზღვარი, იქნებოდა NATO-ს საზღვარი, ხოლო ქვეყნის შიგნით არ იყო ეთნიკური კონფლიქტები, არამედ ტერიტორიული კონფლიქტები, იმაზე, თუ სად დამთავრდებოდა ყოფილი იმპერიის საზღვრები (სააკაშვილი, ყოველწლიური შემაჯამებელი მოხსენება პარლამენტის საგაზაფხულო სესიაზე, 2006).

საქართველოს უსაფრთხოების ფორუმზე, 18 თებერვალს, პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ საქართველო ემსგავსებოდა დემოკრატიულ თანამეგობრობას, ხოლო მათ, ვისაც არ უნდოდა NATO-ს გაფართოება პროტესტი ორჯერ ღიად გამოხატა. პრეზიდენტის თქმით, რუსეთის მხრიდან პროვოკაციები სამომავლოდაც მოსალოდნელი იყო, რასაც საქართველო არ შეუშინდებოდა, რადგან მას სურდა საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და დემოკრატიულ სახელმწიფოთა პოლიტიკური მოკავშირე ყოფილიყო (სააკაშვილი, გამოსვლა საქართველოს უსაფრთხოების ფორუმზე, 2006).

21 თებერვალს, უშიშროების საბჭოს სხდომაზე სააკაშვილმა განაცხადა, რომ “რუსეთის ქცევა იყო არაადეკვატური, როდესაც მას დაურეკა პრეზიდენტმა პუტინმა, საქართველოს პრემიერი მიიწვია მოსკოვში, შემდგომ გადადო ეს შეხვედრა.” ამასთან ერთად, აღნიშნა, რომ რუსეთმა გაამკაცრა სავიზო რეჟიმი, მათმა ვერტმფრენებმა დაარღვიეს საჰაერო სივრცე, რისი დამამტკიცებელი მასალებიც გააჩნდა საქართველოს. რუსეთის ქცევას „არასერიოზული“ უწოდა და ხაზი გაუსვა ევროკავშირის და ამერიკის მხარდამჭერის უდიდეს მნიშვნელობას (სააკაშვილი, განცხადება უშიშროების საბჭოს სხდომაზე, 2006).

14 მარტს, საქართველოს პრეზიდენტმა, თურქეთის პრეზიდენტისადმი წარმოთქმულ მისასალმებელ სიტყვაში გამოთქვა მაღლიერება NATO-ში გაწევრიანების მხარდაჭერისთვის. აღნიშნა, რომ NATO-სთან დაახლოება და ინტეგრაცია, საქართველოსთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხი იყო (სააკაშვილი, მისასალმებელი სიტყვა თურქეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტის აჰმეთ ნეჯდეთ სეზერის მიმართ, 2006).

3 აპრილს მიხეილ სააკაშვილი სიტყვით გამოვიდა საგარეო საქმეთა სამინისტროში, სადაც საქართველოსა და რუსეთს შორის ბაზების გაყვანის თაობაზე გაფორმებულ ხელშეკრულებას ისტორიული მნიშვნელობის უწოდა. ამავდროულად, დასძინა, რომ კონსტრუქციული და კეთილმეზობლური ურთიერთობებისთვის, რუსეთთან საქართველოს მხრიდან ბევრი ნაბიჯი გადაიდგა. აღნიშნული პროცესების წარმატების პირველ წყაროდ თანმიმდევრული დიპლომატიური მუშაობა დაასახელა. გამოსვლის ბოლოს კი განაცხადა, რომ საქართველო გათავისუფლდებოდა ყველა იმ განვითარების შემაფერხებელი ჯაჭვისგან, რომელიც მას ევროპაში ინტეგრაციისგან აშორებდა (სააკაშვილი, გამოსვლა საგარეო საქმეთა სამინისტროში, 2006).

25 წლის აპრილში პრეზიდენტი კვლავ გამოყოფდა იმ პრობლემას, რომელიც შეექმნა საქართველოს რუსულ გაზზე ტარიფის გაორმაგების შედეგად. ამის მიზანს კი, პრეზიდენტის განცხადებით, წარმოადგენდა რუსეთის სურვილი, რომ ყველა ქართული ოჯახი დასჯილიყო ქვეყნის დამოუკიდებელი კურსის გამო. პრობლემის მოგვარების გზად ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა დაასახელა, რათა ქვეყანა აღარ ყოფილიყო

დამოკიდებული პოლიტიკურ შანტაჟზე (სააკაშვილი, ენერგეტიკული კომისიის სხდომა, 2006).

2006 წლის 14 ივნისს გაიმართა საქართველოსა და რუსეთის პრეზიდენტების ერთობლივი ბრიფინგი, სადაც საქართველოს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ის მიესალმებოდა კონსტრუქციულ და ღია დიალოგს რუსეთთან, ხოლო კონფლიქტის საკითხი წარმოადგენდა, ყველაზე მწვავე, პრობლემურ და ძირითადად განსახილველ თემას, სადაც საქართველოს გააჩნდა პრინციპული პოზიციები და ნორმები, რომლებიც ყველას უნდა გაეთვალისწინებინა. სააკაშვილმა გამოთქვა მწუხარება საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე ანექსიის გამო, რაც წარმოადგენდა საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპების უგულვებელყოფას. ასევე, შეეხო რუსეთის მხრიდან ღვინის ექსპორტის აკრძალვის თემას და დასძინა, რომ ალტერნატივად საქართველომ ევროპული ბაზარი აირჩია. ამავე ბრიფინგზე რუსეთის პრეზიდენტმა გამოთქვა სიხარული, რომ საქართველომ მიიღო მოწვევა და ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის გამოსწორებაზე ორიენტირებული დიალოგი მნიშვნელოვნად მიიჩნია. წინა პლანზე დააყენა ეკონომიკური საკითხები, ხაზი გაუსვა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო რუსეთიდან შემოსული პირადი გადარიცხვები და ასევე, პირდაპირი ინვესტიციები საქართველოში. პუტინმა განაცხადა, რომ მიუხედავად არსებული მდგომარეობისა, აუცილებელი იყო ამ ურთიერთობების ნორმალიზება. რუსეთის პრეზიდენტი, ასევე, შეეხო გაყინულ კონფლიქტებს, განაცხადა, რომ ეს პრობლემა ვერ მოგვარდებოდა მოკლევადიანი დიალოგისას, საჭიროებდა მუშაობას და საერთაშორისო სამართლის ფუნდამენტური პრინციპების გათვალისწინებას გაეროს წესდების მიხედვით. თუმცა აღნიშნა, რომ გასათვალისწინებელი იყო პოლიტიკური მიზანშეწონილობა და ისტორიული ფაქტორები მრავალ პარტნიორთან დისკუსიის დროს. ღვინის საკითხთან მისი პოზიცია კვლავ უცვლელი იყო, რომ აქ მთავარ პრობლემას წარმოადგენდნენ ფალსიფიკატორები. ხოლო საქართველოს ელექტროენერჯით მომარაგება რუსეთის ეკონომიკურ ინტერესებში შედიოდა (მიხეილ სააკაშვილი, ვლადიმერ პუტინი, 2006).

ამავე წლის, 7 ივლის საქართველოს პრეზიდენტი სიტყვით გამოვიდა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის პრეზენტაციაზე და განაცხადა, რომ ეს პროექტი წარმოადგენდა ამ ქვეყნების სამომავლო თავისუფლების, დამოუკიდებლობის და წარმატების მყარ საფუძველს და ეს წარმოადგენდა იმ ზღვარს, სადაც მთავრდებოდა ამ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლის განხორციელების საშუალება კონფრონტაციული და დიქტატის მეთოდებით (სააკაშვილი, გამოსვლა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის პრეზენტაციაზე, 2006).

23 სექტემბერს, საქართველოს პრეზიდენტი სიტყვით გამოვიდა გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის ყოველწლიურ 61-ე სესიაზე და განაცხადა, რომ საქართველო წარმოადგენდა ისტორიულად ევროპულ ქვეყანას, შესაბამისად მის მიზანს წარმოადგენდა გამხდარიყო ღირსეული წევრი ევროპული ოჯახის (სააკაშვილი, გამოსვლა გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის ყოველწლიურ 61-ე სესიაზე, 2006).

2006 წლის 14 ოქტომბერს პრეზიდენტმა სიტყვით მიმართა რუსეთის ფედერაციაში მცხოვრებ ქართველებს, ისაუბრა რუსეთში გამძაფრებულ ტენდენციაზე, რომ ეთნიკური ნიშნის მიხედვით შელახულიყო ქართველების უფლებები, ასევე ისაუბრა მიმდინარე დეპორტაციის სიმწვავეზე. ამის ფონზე მოუწოდა მათ დაბრუნებულიყვნენ საკუთარ სამშობლოში (სააკაშვილი, საგანგებო მიმართვა რუსეთის ფედერაციაში მცხოვრები თანამემამულეებისადმი, 2006).

19 ოქტომბერის ბრიფინგზე, პრეზიდენტმა სააკაშვილმა განაცხადა, რომ მიუხედავად ზეწოლისა, ევროკავშირმა საქართველო ჩააყენა პრიორიტეტულ თემებს შორის, გამხედავად მოახდინა რეაგირება რუსულ-ქარულ დაძაბულ სიტუაციაზე და ყურადღება გაამახვილა უკანონო სანქციებზე რუსეთის მხრიდან. პრეზიდენტმა ასევე გამოთქვა მოლოდინი, რომ ევროპას ექნებოდა კატეგორიული პოზიცია ადამიანის უფლებების შელახვის ფაქტებზე. ამავდროულად ის გამოთქვამდა სურვილს რუსეთთან კონსტრუქციული დიალოგის შესახებ (სააკაშვილი, ბრიფინგი, 2006).

28 ოქტომბერს ღვინის ქარხნის პრეზენტაციაზე სააკაშვილმა ისაუბრა ემბარგოს წარუმატებლობაზე საქართველოსთან მიმართებით, რომ ამ ფაქტმა ვერ შეაჩერა საქართველო და მან მოიპოვა ახალი ბაზრები. ასევე აღშფოთება გამოხატა იმასთან დაკავშირებით, რაც გაუკეთა და რის გაკეთებასაც აგრძელებდა რუსეთი საქართველოსთვის (სააკაშვილი, ახმეტის რაიონში ღვინის ქარხნის პრეზენტაცია, 2006).

2006 წლის 14 ნოემბერს, პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა ტრიბუნიდან მიმართა ევროპარლამენტს, განაცხადა, რომ საქართველოს ევროკავშირის წევრობა წარმოადგენდა ქვეყნის გრძელვადიან მიზანსა და წინსვლის ერთადერთ გზას, რაც წარმოადგენდა ქართველი ხალხის არჩევანს. ეს ყოველივე, კი სააკაშვილის განცხადებით ნიშნავდა, კვლავ მოქმედი, ძველი გავლენის სფეროდან თავის დაღწევას. პრეზიდენტის თქმით, საქართველო არ აპირებდა ყოფილიყო შემინებული და სუსტი სატელიტი, მიუხედავად იმისა, რომ ის ისჯებოდა, იმის გამო, რომ მან აირჩია ევრო-ატლანტიკურ ინსტიტუტებში გაწევრიანება. სააკაშვილმა რუსეთის ქმედებებს უწოდა ბლოკადა და ისაუბრა ისეთი ბერკეტების ამოქმედებაზე, რომელიც მოიცავდა ცალმხრივი ექსპორტის, სატრანსპორტო და საფოსტო კავშირების აკრძალვას, საქართველოს მოქალაქეების მასობრივ შევიწროვებას, დეპორტაციას და ბუნებრივ აირზე საფასურის მნიშვნელოვან გაძვირებას. ასევე, პრეზიდენტმა განმარტა, რომ საქართველო, როგორც ევროპული, დემოკრატიული ქვეყანა, გამოსავლად მიიჩნევდა ურთიერთობების ნორმალიზაციას დიალოგის მეშვეობით. ხოლო საკუთრივ ემბარგოსთან გამკლავება, მისი აზრით მოხდებოდა თურქეთთან თავისუფალი ვაჭრობის მეშვეობით (სააკაშვილი, საქართველოს პრეზიდენტის ბატონი მიხეილ სააკაშვილის მიმართვა ევროპარლამენტისადმი, 2006).

2007 წლის 31 იანვარს პრეზიდენტმა სააკაშვილმა მთავრობის სხდომაზე განაცხადა, რომ რუსულ გაზს ჰქონდა პოლიტიკური ფასი (სააკაშვილი, მთავრობის სხდომა, 2007).

12 მარტს, უშიშროების საბჭოს სხდომაზე, გააკეთა განცხადება კოდორში განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით, რომ მიუხედავად მიზანმიმართული პროვოკაციებისა, საქართველოს კურსი კვლავ იქნებოდა სტაბილური და საქართველო გააგრძელებდა ევრო-

ატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრირებას (სააკაშვილი, ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომა, 2007).

ამავე წლის 20 აპრილს პრეზიდენტმა გახსნა NATO-ს საპარლამენტო ასამბლეის 65-ე სემინარი და გამოთქვა იმედი, რომ საქართველო გახდებოდა NATO-ს წევრობის ოფიციალური კანდიდატი და ქვეყნის მოსახლეობისთვის, გაზის ფასი ვერ იქნებოდა ის ფაქტორი, რომელიც შეცვლიდა დასახულ მიზანს (სააკაშვილი, NATO-ს საპარლამენტო ასამბლეის 65-ე „როუზ-როსის“ სემინარი, 2007).

2008 წლის იანვარში პრეზიდენტმა სააკაშვილმა ფიცის დადების ცერემონიალზე (სააკაშვილი, ფიცის დადების საზეიმო ცერემონიალი, 2008) და შემდგომ, ევროპის საბჭოს სხდომაზე გამოსვლისას, დაადასტურა ქართველი ხალხის ურყევი ნება NATO-ში გაწევრიანების თაობაზე და რომ ის ამავდროულად, სთავაზობდა ჩრდილოელ მეზობელს თანამშრომლობას. ასევე დასძინა, რომ საქართველოს მიზნების განხორციელება არ მოხდებოდა, მეზობელი ქვეყნების ინტერესების აბსოლუტური უგულველყოფის ხარჯზე (სააკაშვილი, გამოსვლა ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის სხდომაზე, 2008).

8 მარტს გამართულ ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომაზე, სააკაშვილმა მოსკოვის მხრიდან აფხაზეთისთვის ეკონომიკური სანქციების მოხსნას ამორალური, უკანონო, უკიდურესი პროვოკაცია უწოდა და ეს ფაქტი დაუკავშირა კოსოვოს აღიარებას. რაც, პრეზიდენტის აზრით სამწუხარო იყო იმ ფონზე, როდესაც საქართველო დგამდა ნაბიჯებს ორმხრივი ურთიერთობის გაუმჯობესებისკენ. სააკაშვილმა, რუსეთის ფედერაციას დააკისრა ყოველგვარი პასუხისმგებლობა შედეგებზე, იმ შემთხვევაში, თუ მოხდებოდა აფხაზეთის მილიტარიზაცია. პრეზიდენტის განცხადებით ეს წარმოადგენდა საქართველოს და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების უგულველყოფას, რასთან გასამკლავებლადაც, მისი აზრით აუცილებელი იყო პროცესებში საერთაშორისო საზოგადოების ჩართულობა და ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში გასაწევრიანებელი კურსის გაგრძელება (სააკაშვილი, ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომა, 2008).

NATO-ს სამიტზე გამგზავრების წინ პრეზიდენტმა სააკაშვილმა 1 აპრილს გაკეთებულ განცხადებაში გამოყო საქართველოს ძირითადი პრიორიტეტები. მათ შორის საქართველოს თავისუფლება და საზღვრების ურღვეობა, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა, საქართველოს ეტაპობრივი, მიზანმიმართული დაახლოება NATO-სთან და ევროპასთან. ამავდროულად რუსეთთან ურთიერთობების ნორმალიზება, კეთილმეზობლური და თანასწორი ურთიერთობების ფარგლებში (სააკაშვილი, განცხადება, 2008).

2008 წლის 21 აპრილს, საქართველოს პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის საგანგებო განცხადებაში, ნათქვამი იყო, რომ რუსეთის ფედერაციამ განახორციელა აგრესიული ნაბიჯები საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის წინააღმდეგ, რაც გამოიხატებოდა საჰაერო სივრცის დარღვევაში, რის დროსაც მათ იერიში მიიტანეს კონფლიქტის ზონაზე, განახორციელეს საჰაერო შეტევა საქართველოს კუთვნილ უპილოტო შეუიარაღებელ თვითმფრინავზე, განახორციელეს სარაკეტო დარტყმები განმუხურის მიმდებარე ტერიტორიაზე, რაც წარმოადგენდა საერთაშორისო აგრესიის აქტს და გაეროს წესდების უხეშ დარღვევას. გარდა ამისა, პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ბევრად უფრო საგანგაშო ფაქტს წარმოადგენდა რუსეთის ფედერაციის მხრიდან საქართველოს ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილის დეფაქტო ანექსიის დაკანონება. რის მიხედვითაც ფედერაცია აღარ აღიარებდა ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის მიმართულებით საქართველოს ხელისუფლების იურისდიქციას. სააკაშვილმა აღნიშნა, რომ საერთაშორისო საზოგადოებისგან ამ აქტს მწვავე რეაგირება მოჰყვა. ამასთან ერთად, საქართველოს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ პროვოკაცია მხოლოდ გამაძლიერებელ ფაქტორს წარმოადგენდა საქართველოსთვის, რომ გაეგრძელებინა საკუთარი კურსი (სააკაშვილი, საგანგებო განცხადება, 2008).

6 ივნისს, პრეზიდენტ სააკაშვილისა და ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის საგერო და უსაფრთხოების პოლიტიკის საკითხებში, ხავიერ სოლანას ერთობლივი პრესკონფერენციის დროს, ხავიერ სოლანამ განაცხადა, რომ მათ ამოცანას წარმოადგენდა, რუსეთის ბოლო დროინდელი ქმედებებით გამოწვეული ჩიხის დაძლევა. იმავე დღეს, გაახმოვანა ევროპარლამენტის მიერ მიღებული რეზოლუცია, სადაც საუბარი იყო

არსებული სამშვიდობო ფორმატის და სამშვიდობოების ჩანაცვლების შესახებ. პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის განცხადებით პირობები ნათელი იყო და მოიცავდა უკანონოდ შემოყვანილი ფორმირებების უკან გაწვევას. სოლანას განცხადებით, მათთვის უმნიშვნელოვანესი იყო საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრების დადგენა (მიხეილ სააკაშვილი, ხავიერ სოლანა, 2008).

საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციაში გამართულ უშიშროების სხდომაზე, 2008 წლის 8 ივლისს, პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ცხინვალის რეგიონში შექმნილი ვითარება იყო საგანგაშო და პროვოკაციული. ჯარისკაცების დაკავება უკანონო ქმედება. ხოლო ეს ძალადობრივი აქტები, მისი აზრით ემსახურებოდა მთავარი თემიდან ყურადღების გადატანის მცდელობას. ეს თემა კი იყო, რუსეთის ფედერაციის მხრიდან სამართლებრივი ნორმების და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის უგულვებელყოფა, მისი უმნიშვნელოვანესი ნაწილის ანექსია და მიტაცების მცდელობა (სააკაშვილი, უშიშროების საბჭოს სხდომა , 2008).

2008 წლის 10 ივლისს, პრეზიდენტმა სააკაშვილმა და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო მდივანმა, კონდოლიზა რაისმა გამართეს ერთობლივი ბრიფინგი. სადაც პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ამ ორ ქვეყანას შორის არსებობდა მტკიცე პარტნიორობა და აქტიური მხარდაჭერა, კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების კუთხით. რაისის განცხადებით, ამერიკის შეერთებული შტატები რჩებოდა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა, დემოკრატიული განვითარების და კონფლიქტების მშვიდობიანად მოგვარების აქტიური მხარდამჭერი. ხოლო რუსეთის ზოგიერთი ქმედება არ უწყობდა ხელს ამ პროცესების ნორმალიზაციას (მიხეილ სააკაშვილი, კონდოლიზა რაისი, 2008).

გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრის ფრანკ-ვალტერ შტაინმაიერის და საქართველოს პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილი ერთობლივ პრესკონფერენციაზე, 2008 წლის 18 ივლისს, შტაინმაიერმა განაცხადა, რომ გერმანია აქტიურად ჩაერთო რეგიონში მიმდინარე პროცესებში და მის მოგვარებაში. ეს პროცესები, კი საგარეო საქმეთა მინისტრის განცხადებით გამწვავდა მას შემდგომ, რაც რუსეთმა უარი თქვა ელიარებიანა

საქართველო ტერიტორიული მთლიანობა და დაიწყო რეგიონის ინტენსიური მილიტარიზაცია, ეს პროცესები კი საერთაშორისო თანამეგობრობის აქტიურ ჩართულობას საჭიროებდა. პრეზიდენტმა სააკაშვილმა განაცხადა, რომ გერმანიის ქმედება იყო ოპერატიული და დროული (მიხეილ სააკაშვილი, ფრანკ-ვალტერ შტაინმაიერი, 2008).

გარდა მიმდინარე პროცესების და პრეზიდენტის მიერ გაკეთებული განცხადებებისა, მნიშვნელოვანია ამ პერიოდში მიმდინარე სტატისტიკური ინფორმაციის გაანალიზება.

2005 წელს საქართველოს ექსპორტი რუსეთში წარმოადგენდა მთლიანი ექსპორტის 17.8 % (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2006), ეს მაჩვენებელი განახევრდა 2006 წელს და შეადგინა 7.6 % (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007), ხოლო 2007 წელს კიდევ უფრო დაბალი 3.7%-იანი ნიშნული აჩვენა (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2008). რაც შეეხება იმპორტს 2005 წელს 13,5 % (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2006), ამ მონაცემებმა მცირე კლება განიცადა 2006 წელს - 12,5 % (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007), ხოლო 2007 წელს ეს ტენდენცია გაგრძელდა და შეადგინა 11,1% (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2008).

რუსეთის, როგორც უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის ჩანაცვლება, ექსპორტით 2006 წელს მოხდა თურქეთით და აზერბაიჯანით, ასევე პირველ ათეულში არსებულ ქვეყნებს დაემატა ამერიკა (5,9%) და გერმანია(4,6%) მაღალი პროცენტული მაჩვენებლებით. (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007), ხოლო 2007 წელს ამერიკის შეერთებული შტატები გახდა რიგით მეორე უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი საქართველოსთვის და ექსპორტის მაჩვენებელი შეადგენდა 12.1 %-ს. ამავე წელს რუსეთთან ამ მიმართულებით კიდევ უფრო შეიზღუდა თანამშრომლობა და მან მე-9 ადგილი დაიკავა 3,7 %-ით. პირველ ათეულს დაემატა ყაზახეთი 2,8 %-ით (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2008).

რაც შეეხება პროცენტს მთლიან იმპორტში, საქართველოს უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებს შორის 2005 წელს ლიდერობდა რუსეთი 15,4%. თურქეთი 11,4, აზერბაიჯანი 9,4 %

(საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2006), 2006 წელს საქართველოს იმპორტის მიმართულებით, სავაჭრო პარტნიორებს შორის კვლავ ლიდერობდა რუსეთი 15,2 %, ამ პერიოდში გაიზარდა თანამშრომლობა თურქეთთან და შეადგინა 14,2 % და მესამე ადგილი დაიკავა გერმანიამ 9,5 %-ით (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007). 2007 წელს საქართველოს მთავარი პარტნიორი გახდა თურქეთი 14 %-ით, რუსეთმა გადაინაცვლა მეორე პოზიციაზე 11,1 % და მნიშვნელოვნად გაიზარდა პარტნიორობა უკრაინასთან 11 %, რომელიც ფაქტიურად გაუთანაბრდა რუსეთის მაჩვენებელს (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2008).

ანალიზი

პირველადი წყაროების განხილვის მიზანს ნაშრომში, წარმოადგენდა იმის ჩვენება, თუ რა დამოკიდებულება ჰქონდა მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით საქართველოს პირველ პირს. ასევე ის, თუ რამდენად მწვავედ აისახა ეკონომიკური სანქციები ქვეყანაზე და რამდენად გამოიწვია მან პოლიტიკური ქცევის ცვლილება. რუსეთისთვის, საქართველოს მხრიდან სასურველი პოლიტიკური ქცევის ცვლილება განხორციელდებოდა იმ შემთხვევაში, თუ ის უარს იტყოდა დასავლურ სტრუქტურებში გაწევრიანებაზე და მეტ აქცენტს გააკეთებდა რუსეთთან თანამშრომლობაზე.

მას შემდეგ, რაც დაიწყო ეკონომიკური სანქციების დაწესება, პრეზიდენტი სააკაშვილი აცხადებდა, რომ რუსეთთან თანამშრომლობა იყო საფრთხის შემცველი. რუსეთის მხრიდან ეკონომიკური ბერკეტების გამოყენებას შანტაჟად და საბოტაჟად აფასებდა. რადგან რუსეთი იყენებდა ენერგეტიკულ ბერკეტებს. პრეზიდენტის რუსეთთან დაკავშირებულ ძირითად გამოსვლებში, იკვეთება, რომ მოსკოვი არ წარმოადგენდა საქართველოსთვის სანდო და შესაბამისად სასურველ პარტნიორს. აუცილებელი იყო ალტერნატიული გზების მოძებნა, დამოკიდებულების შემცირება. მთავარი მიზეზი, რასაც უკავშირებდა ეკონომიკური სანქციების დაკისრებას უკავშირებდა, საქართველოს მიერ არჩეული უცვლელი პროდასავლური კურსი იყო.

ამავდროულად მნიშვნელოვანია 2006 წლის 26 იანვრის გამოსვლა, სადაც პრეზიდენტი საქართველოს დამოუკიდებლობის სამ კომპონენტს გამოყოფს, ენერგეტიკული და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, ტერიტორიული დამოუკიდებლობა და NATO-სა და ევროკავშირში ინტეგრაცია.

ის, რომ NATO-ში ინტეგრაცია წარმოადგენდა რუსეთისთვის სასურველ პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას, სააკაშვილის გამოსვლებშიც არის ნაჩვენები. აქცენტი ამ საკითხზე განსაკუთრებით გააკეთა, 2006 წლის საგაზაფხულო შემაჯამებელ სესიაზე პარლამენტში. სადაც განაცხადა, რომ რუსეთისთვის მნიშვნელოვანი იყო მისი გავლენის სფეროს გავრცელება, მიუხედავად ამისა საქართველო გაუმკლავდებოდა ბლოკადას და საქართველოს საზღვარი იქნებოდა NATO-ს საზღვარი. ეს ეპიზოდები ნათლად აჩვენებს საქართველოს ანტაგონისტურ დამოკიდებულებას.

დაპირისპირების საფრთხის არსებობაზე მიანიშნებს პრეზიდენტის გამოსვლა 2006 წლის 18 თებერვალს უსაფრთხოების ფორუმზე, სადაც აღნიშნავდა, რომ სამომავლოდ პროვოკაციები რუსეთიდან კვლავ მოსალოდნელი იყო.

გამოსვლებიდან გამოიკვეთა, რომ პრეზიდენტს კონფლიქტური რეგიონები მიაჩნდა ერთერთ მნიშვნელოვან ბერკეტად რუსეთის ხელში. რომელსაც მოსკოვი იყენებდა საქართველოს წინააღმდეგ, რათა შეენარჩუნებინა გავლენის სფეროში.

გამოსვლებში სააკაშვილი ხშირად აკეთებდა აქცენტს, რუსეთთან კონსტრუქციული დიალოგის აუცილებლობის შესახებ. თუმცა საქართველოს ძირითადი პრიორიტეტების გათვალისწინებით. რაც გულისხმობდა ევროპული ოჯახის სრულფასოვან წევრობას და ტერიტორიული დავების მშვიდობიან მოგვარებას.

საკაშვილის გამოსვლები, აჩვენებს, რომ მისი პოზიცია ხდებოდა ყველაზე ხისტი, მაშინ, როდესაც იზრდებოდა ზეწოლა რუსეთიდან. მაგალითად, როდესაც რუსეთმა ხელმეორედ გაზარდა ტარიფი ბუნებრივ აირზე, სააკაშვილმა განაცხადა, რომ საქართველო გახდებოდა ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის წევრი და ეკონომიკური იძულებით ამ მიზნის ცვლილება არ მოხდებოდა.

პრეზიდენტი ყოველთვის აღნიშნავდა, რომ რუსეთის მიერ სხვადასხვა ტიპის ზეწოლა მხოლოდ აძლიერებდა საქართველოს და მის სურვილს, გამხდარიყო დასავლური სტრუქტურების წევრი. სტატისტიკურ ინფორმაციაზე დაყრდნობით ნათლად იკვეთება, რომ შეზღუდვების დაწესებიდან მოკლე პერიოდში, საქართველომ მაქსიმალური დივერსიფიკაციის მცდელობა დაიწყო. გაზარდა პარტნიორ სახელმწიფოთა წრე და მაქსიმალურად შეეცადა რუსეთზე დამოკიდებულების შემცირებას. ენერგოუსაფრთხოების კუთხით, მთავარ პარტნიორად აირჩია თურქეთი, აზერბაიჯანი და ირანი, ხოლო საგარეო ვაჭრობის დივერსიფიცირებისთვის ევროკავშირის ქვეყნები.

ამრიგად, სამიზნე ქვეყნის საქართველოს, დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ იყო ანტაგონისტური. სანქციების დაწესების შემდგომ წარმოიქმნა დაპირისპირების საფრთხე. ძირითადი პოლიტიკური ქცევა, რისი ცვლილებაც სურდა რუსეთს უკავშირდებოდა საქართველოს სასიცოცხლო ეროვნულ ინტერესებს. არსებული დაპირისპირების საფრთხის გამო საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი იყო არა აბსოლუტური მოგება - რასაც მოუტანდა მას ეკონომიკური თანამშრომლობის გაგრძელება რუსეთთან, არამედ ფარდობითი მოგება. რადგან მისთვის პრიორიტეტული იყო ის დანაკარგი, რასაც მიიღებდა ქვეყანა, იმ შემთხვევაში თუ დათანხმდებოდა სანქციებს და შეიცვლიდა პოლიტიკურ ქცევას. სწორედ ეს არის იმის ახსნა, თუ რატომ არ მოხდა საქართველოს პოლიტიკური ქცევის ცვლილება. რაც ნათლად არის ნაჩვენები საქართველოს პრეზიდენტის გამოსვლებში.

3.3.2. სანქციების დაწესებით მიღებული შედეგი თურქეთი

წელი	თვე	ქმედება
2015	სექტემბერი	რუსულმა სამხედრო თვითმფრინავებმა დაბომბეს სირია.
2015	ოქტომბერი	თურქეთმა დაადანაშაულა რუსეთი, რომ მათ სამიზნეს წარმოადგენდა ზომიერი ოპოზიციური ძალები სირიაში.
2015	ოქტომბერი	რუსეთმა ორჯერ დაარღვია თურქეთის საჰაერო სივრცე და მიიღო

		გაფრთხილება.
2015	ოქტომბერი	NATO-მ გამართა საგანგებო შეხვედრა თურქეთის საჰაერო სივრცის დარღვევასთან დაკავშირებით და გააფრთხილა რუსეთი.
2015	ოქტომბერი	რუსეთმა არ გაითვალისწინა გაფრთხილება და თურქეთის საჰაერო სივრცეს მესამედ დაარღვია.
2015	ოქტომბერი	თურქეთმა განაცხადა, რომ მათ ჩამოაგდეს რუსეთის სადაზვერვო დრონი.
2015	ნოემბერი	თურქეთმა უარი უთხრა რუსეთს მისი საჰაერო სივრცის გამოყენებაზე, რომ მიეწოდებინათ იარაღი ირანისთვის.
2015	ნოემბერი	თურქეთმა ჩამოაგდო რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავი, რომელმაც კიდევ ერთხელ დაარღვია მისი საჰაერო სივრცე.
2015	ნოემბერი	რუსეთი უწესებს ეკონომიკურ სანქციებს თურქეთს და უკრძალავს ტურ ოპერატორებს თურქეთის მიმართულების ტურების გაყიდვას.
2015	ნოემბერი	თურქეთმა უარი თქვა რუსეთისთვის ბოდიშის მოხდაზე.
2016	ივნისი	თურქეთმა გამოთქვა მწუხარება სამხედრო თვითმფრინავის ჩამოგდების გამო. პრეზიდენტმა ერდოღანმა მოიხადა ბოდიში.
2016	აგვისტო	თურქეთის და რუსეთის პრეზიდენტები მოსკოვში ერთმანეთს შეხვდნენ.

* (Gulf News, 2016).

ისლამური თანამშრომლობის ორგანიზაციის ეკონომიკური და კომერციული მუდმივმოქმედი კომიტეტის 31-ე სესიაზე, 25 ნოემბერს, პრეზიდენტმა ერდოღანმა აღნიშნა, რომ დადასტურებული ინფორმაციით, გაფრთხილების მიუხედავად რუსულმა სამხედრო თვითმფრინავმა დაარღვია თურქეთის საჰაერო სივრცე, რის შემდეგაც თურქულმა მხარემ ცეცხლი გაუხსნა და ჩამოაგდო თვითმფრინავი. რომლის ზოგიერთი ნაწილი მოხვდა თურქეთის ტერიტორიაზე და დაშავდა ორი თურქეთის მოქალაქე. პრეზიდენტმა დასძინა, რომ ინციდენტის შესახებ მათ მოახდინეს გაეროს უშიშროების საბჭოსა და NATO-ს ინფორმირება (Erdogan, “No one can associate terrorism with Islam”, 2015).

26 ნოემბერს, პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ის აგრძელებდა თურქმენებისა და ზომიერი ოპოზიციური ძალების მხარდაჭერას ასადის რეჟიმის წინააღმდეგ (Erdogan, “There is no Daesh in the region, where the Bayırbucak Turkmens live”, 2015).

2015 წლის 27 ნოემბერს პრეზიდენტმა ერდოღანმა ინტერვიუში თქვა, რომ არა თურქეთს, არამედ რუსეთს ჰქონდა ბოდიში მოსახდელი. ხოლო პროცესები რომლებიც განვითარდა შეიარაღებული ძალებისგან წარმოადგენდა მათ მოვალეობას. პრეზიდენტმა, ასევე განაცხადა, რომ ისინი თვითმფრინავის პილოტს 5 წუთის განმავლობაში უშედეგოდ უგზავნიდნენ გაფრთხილებას. თვითმფრინავებმა 17 წამის განმავლობაში გადაკვეთეს თურქეთის საჰაერო სივრცე. ამავდროულად ერდოღანმა განაცხადა, რომ სექტემბრის თვიდან მოყოლებული, მას შემდგომ, რაც რუსეთმა დაიწყო საჰაერო რეიდების განხორციელება სირიაში, მათ ორჯერ დაარღვიეს თურქეთის საჰაერო სივრცე, რის შესახებაც გააფრთხილა რუსეთის პრეზიდენტი G20-ის სამიტზე შეხვედრისას. პრეზიდენტმა, ასევე განაცხადა, რომ ეს იყო სამწუხარო ფაქტი, რადგან ორ ქვეყანას ჰქონდა სტრატეგიული ურთიერთობები. მაშინ როდესაც ევროკავშირის ქვეყნებმა რუსეთს ეკონომიკური სანქციები დაუწესეს, თურქეთმა უზრუნველყო მოსკოვი. შესაბამისად, პრეზიდენტი აცხადებდა, რომ ეს ქმედებები წინასწარ არ იყო განზრახული და რუსეთის განცხადებებს განაპირობებდა ემოციური ფონი (Erdogan, “Those who violated our airspace are the ones who need to apologize”, 2015).

27 ნოემბერს პრეზიდენტმა ინტერვიუში აღნიშნა, რომ ეს ქმედება არ უნდა შეფასებულიყო, როგორც იმის აქტი და ეს განხორციელდა სამხედრო ძალების მიერ ავტომატურად, შესაბამისი მოვალეობის გათვალისწინებით, რომლის მიხედვითაც მათ უნდა დაეცვათ თურქეთის საჰაერო სივრცე და ეს არ საჭიროებდა დამატებითი ბრძანების მიღებას. თუმცა, იმ შემთხვევაში, თუ მათ ექნებოდათ ინფორმაცია, რომ ეს იყო რუსული თვითმფრინავი, შესაძლოა, მათ განსხვავებული გაფრთხილება მიეცათ. აქვე პრეზიდენტმა დასძინა, რომ მათ არ სურდათ დამაბულობა პარტნიორ რუსეთთან, რომელთანაც ჰქონდათ მაღალი რანგის შეხვედრების საბჭო და ძლიერი ეკონომიკური კავშირები. ეს მდგომარეობა საჭიროებდა ორმხრივ საუბარს იმის შესახებ თუ რა, რატომ და როგორ მოხდა.

პრეზიდენტი გამოთქვამდა სურვილს პარტნიორული ურთიერთობის გაგრძელების შესახებ (Erdogan, “No country could ever violate another country’s sovereign rights”, 2015).

ამავე დღეს, პრეზიდენტმა ერდოღანმა განაცხადა, რომ მას ესმოდა რუსეთის რეაქცია მომხდართან დაკავშირებით, თუმცა, ყოვლად მიუღებელი იყო პუტინის განცხადება, რომ ეს ქმედება იყო განზრახ განხორციელებული (Erdogan, “This nation has never stabbed anyone in the back”, 2015).

28 ნოემბერს თურქეთის პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ არსებობდნენ ქვეყნები, რომლებიც იქნებოდნენ მოხარული იმ შემთხვევაში, თუ ეს ინციდენტი აისახებოდა ორმხრივ ურთიერთობაზე, თუმცა მიუხედავად ამ სიხარულისა, ეს იქნებოდა მტკივნეული ორივე ქვეყნისთვის, ამავდროულად ერდოღანს მიაჩნდა, რომ გაეროს კლიმატის ცვლილების სამიტი პარიზში იქნებოდა შესაძლებლობა, რომ აღდგენილიყო ურთიერთობები (Erdogan, “The UN Climate Change Summit could be an opportunity to restore our relations”, 2015).

პირველ დეკემბერს გაეროს კლიმატის ცვლილების კონფერენციაზე, პრეზიდენტმა ერდოღანმა, ამერიკის პრეზიდენტთან საუბრის შემდგომ აღნიშნა, რომ დაძაბულობა რუსეთსა და თურქეთს შორის ვნებდა. ორივე ქვეყანას, ხოლო ამ ურთიერთობის გამოსწორება იქნებოდა მშვიდობის მომტანი რეგიონისთვის. ამავდროულად, პრეზიდენტმა ობამამ განაცხადა, რომ ის მხარს უჭერდა თურქეთის თავდაცვის უფლებას (Recep Erdogan, Barack Obama, 2015).

2 დეკემბერს პრეზიდენტმა ერდოღანმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ მათ არ სურდათ ინციდენტს ზიანი მიეყენებინა სამომავლო ურთიერთობებზე და ამავდროულად აღნიშნა, რომ სამწუხარო იყო რუსეთის არაპროპორციული რეაქცია იმ ინციდენტთან დაკავშირებით, რომელზეც მთელი მსოფლიო თანხმდებოდა, რომ თურქეთი იყო მართალი და ის გამოიყენებდა შესაბამის ზომებს თუ ამგვარი რეაქცია გაგრძელდებოდა. ასევე, გააკრიტიკა, რუსეთი, რომელმაც დააძანაშაულა თურქეთი ტერორისტული ორგანიზაციისგან ნავთობის შესყიდვაში (Erdogan, "Adding fuel to the fire benefits no one", 2015).

თურქეთის სავაჭრო გაერთიანების 22-ე გენერალურ ასამბლეაზე, პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ის არ დახუჭავდა თვალებს რეგიონში მიმდინარე პროცესებზე, ხოლო, როდესაც მან კითხა რუსეთის პრეზიდენტს, თუ რას აკეთებდა რუსეთი სირიაში, მიიღო პასუხი, რომ მათ ქონდათ გაეროს ავტორიზაცია, ქვეყნის მმართველი ადმინისტრაციის მხრიდან მიწვევის შემთხვევაში. თუმცა ერდოღანმა განაცხადა, რომ რუსეთი არ უნდა დათანხმებულიყო იმ რეჟიმის მიწვევას, რომელმაც დახოცა ასი ათასობით ადამიანი. ასევე, გააკრიტიკა რუსეთიდან წამოსული ტენდენცია, რომ თურქეთი ყიდულობდა ნავთობს ტერორისტული ორგანიზაციისგან, მაშინ, როდესაც რუსეთს არ ჰქონდა მამტიციებელი დოკუმენტები და რეალურად ამ ყველაფრის უკან იდგა სირიელი, რუსეთის მოქალაქე (Erdoğan, “Let us walk towards the future not with a post-coup constitution but a national constitution”, 2015).

2015 წლის 5 დეკემბერს თურქეთის პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ რუსეთის მხრიდან, თურქულ პროდუქციაზე უარის თქმა იყო ემოციური რეაქცია. თუმცა, მიუხედავად ამისა, თურქეთისთვის ეს არ წარმოადგენდა პრობლემას და ის საკუთარი პროდუქციისთვის ახალ ბაზარს მონახავდა (Erdoğan, President Erdoğan at Turkey Innovation Week, 2015).

9 დეკემბერს, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მხრიდან გაკეთა განცხადება მიმდინარე პროცესებზე. მათ შორის შეეხო რუსეთიდან დაწესებული სანქციების საკითხს. რომელიც თურქეთის გადმოსახედიდან, წარმოადგენდა წინააღმდეგობრივ და არამართებულ საეციელს (Kalın, The Statement of Presidential Spokesperson Ambassador , 2015).

2015 წლის 18 დეკემბერს, ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს შეკრებაზე, გაკეთდა განცხადება, რომ რეგიონში არსებული ჰუმანიტარული პრობლემები, მათ შორის, ლტოლვილების საკითხი, განპირობებული იყო იმ ქმედებებით, რასაც ახორციელებდა რუსეთის ფედერაცია რეგიონში. რაც, თავის მხრივ, წარმოადგენდა მიუღებელ ქმედებას თურქეთისთვის და მათი მხრიდან საჭიროებდა ზომების მიღებას (Turkey National Security Council, 2015).

2016 წლის 8 იანვარს მიცემულ ინტერვიუში თურქეთის პრეზიდენტმა ისაუბრა რუსეთის ქმედებებზე სირიაში, გააკრიტიკა რუსეთის განცხადება, რომ სირიაში ლეგიტიმური მთავრობის მიწვევით იყო, რასაც ცნობდა გაეროც, რადგან რუსეთი არ უნდა წასულიყო ყველგან, სადაც მიიწვევდნენ, ასევე, გაიხსენა საქართველოში და უკრაინაში რუსეთის ინტერვენცია, მაშინ როდესაც ამ ორ შემთხვევაში რუსეთი არ იყო მიწვეული და დასძინა, რომ რუსეთი სირიაში ებრძოდა არა ტერორისტებს, არამედ ზომიერ ოპოზიციას და თურქეთის თურქმენ მოკავშირეებს. ასევე გამოთქვა მწუხარება, რომ რუსეთი ცდილობდა მსოფლიოს დეზინფორმაციას, რომელიც საბედნიეროდ არავის სჯეროდა (Erdogan, “Our troops in Bashiqa are prepared for anything”, 2016).

პრეზიდენტმა 4 თებერვალს ხაზგასმით აღნიშნა, რომ სირიელი ლტოლვილების პრობლემა გადაიქცა გლობალურ პრობლემად, იმ ფონზე, რომ რუსეთი ირანთან ერთად განაგრძობდა სირიელი ხალხის დახოცვას (Erdogan, “Humanitarian diplomacy should be the key to international relations”, 2016).

11 თებერვალს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ გაეროს ქმედებები იყო სამარცხვინო, როდესაც ის სთხოვდა თურქეთს გაეხსნა საზღვრები და მიეღო ლტოლვილები, ნაცვლად იმისა, რომ შეეჩერებინა რუსეთი და მისი საჰაერო დაბომბვები (Erdogan, “The UN must stop the ethnic cleansing in Syria instead of making calls to Turkey”, 2016).

2016 წლის 17 თებერვალს ერდოღანმა გააკეთა განცხადება, რომლის მიხედვითაც სირიის კრიზისი შევიდა ჩიხში რუსეთის ინტერვენციის შედეგად და მან აჩვენა საკუთარი იდენტობა, როდესაც მხარი დაუჭირა მკვლელ რეჟიმს. ამავდროულად, დასძინა, რომ მას არ ესმის ამერიკის შეერთებული შტატების, როდესაც ის მხარს უჭერს PYD-ს ტერორისტულ ორგანიზაციას (Erdogan, President Erdogan Addresses District Governors at the Presidential Complex, 2016).

31 მაისს პრეზიდენტმა ერდოღანმა განაცხადა, რომ თურქეთი მაქსიმალურად ცდილობდა, შეენარჩუნებინა ინციდენტამდე არსებული მჭიდრო კავშირები რუსეთთან. ამავდროულად არ მიიჩნევდა ლოგიკურად ურთიერთობის მსგავს გამწვავებას პილოტის შეცდომის ან

დანაშაულის გამო. გამოთქვამდა იმედს, რომ სამომავლოდ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობები გაუმჯობესდებოდა (Erdogan, “Approval of the bill harms relations”, 2016).

27 ივნისს თურქეთის პრეზიდენტმა გაუგზავნა საჯარო წერილი რუსეთის პრეზიდენტს. ერდოღანი უსამძიმრებდა გარდაცვლილი რუსი მფრინავის ოჯახს და გამოთქვამდა იმედს, რომ ისინი მიუტევებდნენ მათ (Erdogan, President Recep Tayyip Erdogan’s letter to President Vladimir Putin of Russia, 2016).

ამავე დღეს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ მას სჯეროდა სამომავლო ურთიერთობების გაუმჯობესების ორ ქვეყანას შორის, რაც გამოიწვევდა ფართო რეგიონულ თანამშრომლობას, რაც აუცილებელი იყო მშვიდობისთვის (Erdogan, President Erdogan Hosts Fast-Breaking Dinner for Merchants and Craftsmen, 2016).

რუსეთის პრეზიდენტთან სატელეფონო საუბრის შემდგომ, ერდოღანმა გააკეთა განცხადება, რომ ორივე ქვეყანა ორმხრივი ურთიერთობის ნორმალიზებისთვის მზად იყო. რაც გულისხმობდა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და ჰუმანიტარულ კრიზისთან დაკავშირებით თანამშრომლობას (Erdogan, Statement on the Phone Conversation with President Vladimir Putin of the Russian Federation, 2016).

4 ივლისს პრეზიდენტი აცხადებდა, რომ გრძელდებოდა ურთიერთობების გაუმჯობესება ისრაელთან და რუსეთთან. რაც იქნებოდა კრიზისის მომგვარებელი სირიაში (Erdogan, President Erdogan’s Message on Eid al-Fitr, 2016).

შემდგომში პრესკონფერენციაზე პრეზიდენტ ერდოღანის წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ ქვეყნებს შორის მიმდინარე პროცესი ემყარებოდა პრეზიდენტების საერთო შეხედულებებს. ხოლო მას შემდეგ, რაც ორმხრივმა ურთიერთობებმა გაუმჯობესება დაიწყო, რუსმა ტურისტებმა დაუყოვნებლივ განაახლეს ვიზიტები თურქეთში. ამავდროულად განაცხადა, რომ რუსეთი თურქეთისთვის წარმოადგენდა მნიშვნელოვან მეგობარსა და პარტნიორს. რომელთან ერთადაც შესაძლებელი იყო სირიაში არსებული პრობლემების მოგვარება (Kalin, Presidential Spokesperson Ambassador Ibrahim Kalin’s Interview with Russian News Agency TASS, 2016).

2016 წლის 9 აგვისტოს, ორი ქვეყნის პრეზიდენტი შეხვდა ერთმანეთს. სადაც პრეზიდენტებმა ერდოღანმა და პუტინმა გამოთქვეს იმედი, რომ ურთიერთობები მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდებოდა. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც უამრავი საკითხი საჭიროებდა ორმხრივ განხილვას (Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin, 2016).

ორმხრივ კონფერენციაზე, პრეზიდენტმა ერდოღანმა განაცხადა, რომ უმაღლესი შეხვედრები უნდა განახლებულიყო. ამასთან ერთად, პირდაპირი ფრენები. ორმხრივ ვაჭრობაზე შეზღუდვების მოხსნა, უვიზო მიმოსვლის განახლება, თურქული ბიზნესის ხელშეწყობა რუსეთში პრიორიტეტად დაასახელა. პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ მხარეები შეთანხმდნენ თურქულ-რუსული საერთო საინვესტიციო ფონდის შექმნაზე. ერდოღანმა გამოკვეთა თურქული ბუნებრივი გაზის მილსადენის პროექტის განხორციელების მნიშვნელობა. საბოლოო ჯამში კი მხარეებმა განაცხადეს, რომ ეს ურთიერთობები მნიშვნელოვანი იყო არა მარტო მათთვის, არამედ რეგიონული და გლობალური მშვიდობისა და სტაბილურობისთვის (Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin, 2016).

3 სექტემბერს, პრეზიდენტმა ერდოღანმა განაცხადა, რომ უმაღლესი რანგის შეხვედვაზე ორ ქვეყანას ჰქონდა პოლიტიკური, ეკონომიკური და რეგიონული ურთიერთობების გადახედვის შესაძლებლობა (Erdoğan, President Erdoğan Meets with President Putin of Russia, 2016).

მსოფლიოს რიგით 23-ე ენერგეტიკის კონგრესზე ხელი მოეწერა ქვეყნებს შორის თურქეთის ბუნებრივი აირის ნაკადის მილსადენების პროექტს. ამავე შეხვედრაზე თურქეთის პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ დღის წესრიგში იყო ენერგეტიკის, ეკონომიკის, ვაჭრობის, თავდაცვის, ტურიზმისა და კულტურის საკითხებზე მოლაპარაკებები. ერდოღანმა განსაკუთრებულად გამოყო სირიის საკითხი და ჰუმანიტარული დახმარება ალექსოში. რუსეთის პრეზიდენტმა, პუტინმა ასევე აღნიშნა, რომ ორმხრივ ურთიერთობებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა და თურქული პროდუქციის დაბრუნება რუსულ ბაზარზე მათთვისაც მომგებიანი იქნებოდა (Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin, 2016).

8 დეკემბერს თურქეთის პრეზიდენტის წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ აგრძელებდნენ მოლაპარაკებას რუსეთის ფედერაციასთან ცეცხლის შეწყვეტისა და ალეპოში ჰუმანიტარული დახმარების ჩატანის შესახებ (Kalin, press conference, 2016).

19 დეკემბერს, თურქეთში, რუსეთის ელჩის მკვლელობის გამო პრეზიდენტმა ერდოღანმა გამოთქვა მწუარება. იმედოვნებდა, რომ ეს ფაქტი ნეგატიურად არ აისახებოდა ორი ქვეყნის ურთიერთობებზე. მან გაახმოვანა სატელეფონო საუბარი პრეზიდენტ პუტინთან, რომლის განმავლობაშიც ისინი შეთანხმდნენ, რომ ეს იყო ორი ქვეყნის წინააღმდეგ მიზანმიმართული პროვოკაცია და მხარეები აგრძელებდნენ პოლიტიკური გადაწყვეტილების მოძებნას სირიის საკითხთან დაკავშირებით (Erdoğan, Statement, 2016).

29 დეკემბერს თურქეთის პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ სირიის კონფლიქტის გადაწყვეტა აუცილებელი იყო და ეს სამუშაოები უნდა ჩატარებულიყო რუსეთთან ერთად, ამავდროულად ემხრობოდა ასტანას პროცესის გაგრძელებას (Erdoğan, President Erdoğan Addresses Syria Ceasefire with President Putin of Russia, 2016).

2017 წლის 10 მარტს გაიმართა რუსეთ-თურქეთის უმაღლესი დონის თანამშრომლობის საბჭოს შეხვედრა. სადაც ქვეყნების პრეზიდენტები შეხვდნენ ერთმანეთს და განიხილეს ორმხრივი ურთიერთობები, რეგიონალური და საერთაშორისო საკითხები, განსაკუთრებით კი სირია. ასევე, ხელი მოაწერეს რამდენიმე ხელშეკრულებას, რომელიც ემსახურებოდა სამომავლო ურთიერთობების გაუმჯობესებას (Presidency Of The Republic Of Turkey , 2017).

2017 წლის მაისში, რუსეთის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა, გამოსცა ბრძანება ნომრით 244. რომლის ფარგლებშიც თურქეთისთვის დაწესებული ეკონომიკური სანქციების უმეტესობა უქმდებოდა. ამავე წლის 2 ივნისს გამოქვეყნდა რუსეთის მთავრობის რეზოლუცია 672. შესაბამისად გაუქმდა სანქციები და შეზღუდვების უდიდესი ნაწილი (Irina Dmitrieva, 2017).

რაც შეეხება სტატისტიკურ მონაცემებს, 2015 წელს რუსეთში ექსპორტის წილი თურქეთის მთლიან ექსპორტში შეადგენდა 2,5%-ს, პოზიციის მიხედვით, რუსეთი იკავებდა ამ

რეიტინგში მე-9 ადგილს, 2016 წელს, სანქციების დაწესების შემდგომ, წილი შემცირდა 1,2%-მდე და დაიკავა მე-19 ადგილი ალჟირთან ერთად. ამ წელს, თურქეთმა გააუმჯობესა საქონლის ექსპორტის მონაცემები გერმანიაში, ბრიტანეთში, არაბთა გაერთიანებულ ემირატებში, ამერიკასა და იტალიაში. მნიშვნელოვანი ზრდა იყო ირანთან სავაჭრო ურთიერთობების. თუმცა, თუ არ გავითვალისწინებთ რუსეთს, რეიტინგში ძირეული ცვლილებები არ მომხდარა. 2017 წელს, მაშინ როდესაც რუსეთის მხრიდან მოიხსნა სანქციები, მაჩვენებლები მცირედით გაუმჯობესდა და შეადგინა 1,7 %, ხოლო პოზიციით რუსეთმა დაიკავა მე-17 ადგილი (Turkish Statistical Institute, 2018).

იმპორტის მხრივ, 2015 წელს ეს მონაცემები შეადგენდა 9,8 %-ს, 2016 წელს 7,6 %-ს, ხოლო 2017 წელს 8,3 %-ს, თუმცა პოზიციის მხრივ ცვლილება არ განხორციელდა და სამივე წლის მაჩვენებლით, რეიტინგში რუსეთი იკავებდა მესამე პოზიციას (Turkish statistical Institute, 2018).

ანალიზი

თურქეთის დამოკიდებულება რუსეთისადმი იყო კეთილგანწყობილი იქამდე, სანამ მოსკოვმა დაიწყო სამხედრო მანევრების განხორციელება სირიაში. ამ პერიოდში, რუსეთმა ორჯერ დაარღვია თურქეთის საჰაერო სივრცე. ამაზე პასუხად, თურქეთის პრეზიდენტი მხოლოდ სიტყვიერი გაფრთხილებით შემოიფარგლა. ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ მოსაზრებას, რომ თურქეთის დამოკიდებულება რუსეთის მიმართ კეთილგანწყობილი იყო და მას არ სურდა ამ ურთიერთობის გამწვავება.

უშუალოდ თვითმფრინავის ჩამოგდების შემდგომ, ერდოლანი მიმდინარე პროცესებს სამწუხაროს უწოდებდა. ამის მიზეზად კი ორ ქვეყანას შორის სტრატეგიულ თანამშრომლობას ასახელებდა. თურქეთის კეთილგანწყობას რუსეთისადმი ადასტურებს თავად პრეზიდენტი ერდოლანის 2015 წლის 27 ნოემბრის გამოსვლა. სადაც პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ის მხარს უჭერდა რუსეთს, მაშინ, როდესაც ეს მას ნამდვილად სჭირდებოდა(ევროკავშირის მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციები 2014 წელს). ერდოლანი აცხადებდა, რომ თურქეთის ქმედებები არ იყო წინასწარ განძრახული, ხოლო

რუსეთის განცხადებებს ემოციური ფონით ამართლებდა. ეს მეტყველებს, იმაზე რომ თვითმფრინავის მიერ საჰაერო სივრცის დარღვევას თურქეთი არ აღიქვამდა სასიცოცხლო ეროვნული ინტერესების შელახვად. ამას ადასტურებს 2015 წლის 27 ნოემბრის ინტერვიუ, სადაც პრეზიდენტი აღნიშნავს, რომ თურქეთის მხრიდან ეს ქმედება ავტომატურად განხორციელდა. ხოლო რომ ცოდნოდათ, რომ ეს იყო რუსეთის თვითმფრინავი შესაძლოა განსხვავებული გაფრთხილება მიეცათ.

თვითმფრინავის ჩამოგდების ინციდენტამდე, 2015 წლის 4 ოქტომბრის განცხადებაში, პრეზიდენტი ერდოღანი რუსეთის ქმედებებს მიიჩნევდა მიუღებლად და შეცდომად. ამ ქცევას განიხილავდა, როგორც რუსეთის იზოლაციის ხელშემწყობ ფაქტორს. ასევე ეწინააღმდეგებოდა რუსეთის მცდელობას ბაზები მოემზადებინა სირიაში.

თვითმფრინავის ჩამოგდების შემდგომ, პრეზიდენტი ერდოღანი აცხადებდა, რომ რუსეთთან აუცილებელი იყო პარტნიორული ურთიერთობის გაგრძელება, მას ესმოდა პრეზიდენტ პუტინის და იმედოვნებდა შეხვედრასა და ურთიერთობის აღდგენას.

ამგვარად პირველ ეტაპზე პრეზიდენტი ერდოღანი ყველანაირად ცდილობდა, რომ მომხდარს არ ემოქმედა ორი ქვეყნის ურთიერთობაზე. თუმცა შემდგომში, რუსეთიდან წამოსული ხისტი განცხადებები აისახა ერდოღანის გამოსვლებშიც. ამის შემდგომ ის აკრიტიკებდა რუსეთს „სისხლიანი“ ასადის რეჟიმის მხარდაჭერის გამო. სანქციების დაწესების მერე, პრეზიდენტ ერდოღანის მხრიდან რუსეთის ქმედებების კრიტიკა სირიაში მხოლოდ 5 თვეს გაგრძელდა. ამასთან ერთად პრეზიდენტი აკრიტიკებდა გაეროს და სხვა ქვეყნებს უმოქმედობისთვის.

1 დეკემბრის განცხადებაში ერდოღანმა ერთგვარი შეტყობინება გაუგზავნა პრეზიდენტ პუტინს, რომ ურთიერთობების ნორმალიზების შემთხვევაში, რეგიონში მიმდინარე მოვლენებზე პოზიციათა შეჯერება მოხდებოდა. ეს ნაბიჯები უნდა აღვიქვათ, როგორც თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება და პასუხი რუსეთის მხრიდან დაწესებულ ეკონომიკურ სანქციებზე.

მაისში თურქეთის პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ მისი მხრიდან საჰაერო სივრცის დარღვევა იყო პილოტის შეცდომა. ამის ფონზე კი ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობების გამწვავება არ უნდა მომხდარიყო. 27 ივნისს, პრეზიდენტის მხრიდან საჯაროდ მოხდილი ბოდიში მეტყველებდა პოლიტიკური ქცევის ცვლილებაზე თურქეთის მხრიდან, იმ მოთხოვნის შესაბამისად, რაც გააჩნდა რუსეთს.

ამ მოსაზრებას ამყარებს ერდოღანის შემდგომი გამოსვლებიც. ის რუსეთს მოიხსენიებდა, როგორც პარტნიორს, რომელთანაც თანამშრომლობა აუცილებელი იყო რეგიონში მიმდინარე მნიშვნელოვანი პრობლემების გადასაწყვეტად. განსაკუთრებით, სირიის საკითხში.

შესაბამისად, თუ გავითვალისწინებთ, რომ არ შეცვლილა რუსეთის ქმედებები სირიაში. ხოლო თავდაპირველად პრეზიდენტი ერდოღანი ყველანაირად ეწინააღმდეგებოდა და აკრიტიკებდა რუსეთის ქმედებებს, სანქციების დაწესების შემდგომ კი რუსეთი სასურველ პარტნიორად იქცა თურქეთისთვის სირიის საკითხზე სათანამშრომლოდ, შეგვიძლია გავაკეთოთ დასკვნა, რომ შეიცვალა თურქეთის პოლიტიკური ქცევა. მან ფაქტობრივად შეწყვიტა რუსეთის ქმედებების ოპონირება სირიაში. თუ თავდაპირველად, 2015 წლის 4 ოქტომბრის განცხადებაში, ერდოღანი რუსეთს ადანაშაულებდა სირიაში ჰუმანიტარული კრიზისის წარმოქმნაში, 2016 წლის 27 ივნისს მან განაცხადა, რომ ორი ქვეყანა მზად იყო ემუშავათ ჰუმანიტარულ კრიზისთან დაკავშირებით. ასევე პრეზიდენტის განცხადება, რომ რუსეთი ხოცავდა ხალხს სირიაში, შეცვალა განცხადებამ, რომ რუსეთთან ერთობლივი თანამშრომლობა მოაგვარებდა კრიზისს. შესაბამისად თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას მოჰყვა ეკონომიკური სანქციების ეტაპობრივი მოხსნა რუსეთისგან.

ამრიგად, სამიზნე ქვეყნის(თურქეთის), დამოკიდებულება სანქციის დამწესებელი ქვეყნის (რუსეთის) მიმართ, სანქციების დაწესების ეპიზოდამდე კეთილგანწყობილი იყო. შესაბამისად, მას შემდგომ, რაც მოხდა სანქციების დაწესება, არ წარმოიქმნა დაპირისპირების საფრთხე. ამაზე მეტყველებს 2015 წლის 27 ნოემბერს პრეზიდენტის მიერ გაკეთებული განცხადება, რომ თურქეთის ქმედება არ უნდა შეფასებულიყო ომის აქტად,

მას არ სურდა დამაბული ურთიერთობა პარტნიორ რუსეთთან. შესაბამისად თურქეთისთვის საინტერესო იყო აბსოლუტური მოგება. მისთვის ძირითადი მნიშვნელობა ჰქონდა იმას, თუ რა სარგებელს მიიღებდა რუსეთთან ეკონომიკური თანამშრომლობის აღდგენით, რადგან სწორედ ეკონომიკური კეთილდღეობა წარმოადგენდა თურქეთის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სასიცოცხლო ინტერესს.

სტატისტიკურ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, სანქციების პერიოდში, თურქეთმა გამოიყენა ამ დრომდე არსებული დივერსიფიკაცია, რაც უკვე არსებულ პარტნიორებთან ექსპორტის შედარებით გაზრდას გულისხმობდა.

შედარებითი ანალიზი

რომ შევადაროთ ორი ქვეყნის შემთხვევა, საქართველოს გააჩნდა ანტაგონისტური დამოკიდებულება რუსეთისადმი სანქციების დაწესებამდე. განსხვავებით თურქეთისგან, რომლის დამოკიდებულებაც კეთილგანწყობილი იყო. ანტაგონისტური დამოკიდებულებიდან გამომდინარე, სანქციების ეპიზოდში, საქართველოს შემთხვევაში გაჩნდა დაპირისპირების საფრთხე. შესაბამისად, მისთვის მნიშვნელოვანი იყო არა მარტო ის სარგებელი რასაც მიიღებდა რუსეთთან ეკონომიკური კავშირების აღდგენით, არამედ ის თუ რა სარგებელს მიიღებდა რუსეთი საქართველოს პოლიტიკური ქცევის ცვლილების შედეგად. განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც პრიორიტეტული აბსოლუტური მოგება იყო.

აქედან გამომდინარე, საქართველოს ჰქონდა სწორხაზოვანი, უცვლელი პოზიცია და აქტიური წინააღმდეგობის გაწევის სურვილი რუსეთისადმი. საქართველომ მიიღო უფრო დიდი ზარალი ეკონომიკური სანქციების შედეგად, ვიდრე თურქეთმა. საქართველოსგან განსხვავებით, თურქეთის საგარეო პოლიტიკური ვაჭრობა იყო დივერსიფიცირებული და ნაკლებად იყო დამოკიდებული რუსეთზე. მიუხედავად ამისა ეკონომიკური სანქციების დაწესების შედეგად შეიცვალა თურქეთის საგარეო პოლიტიკური ქცევა, მაშინ, როდესაც საქართველოს ქცევა დარჩა უცვლელი.

თავი 4. თეორიული ჩარჩო და ფაქტორები/გარემოებები, რომლებმაც შესაძლოა განაპირობონ სანქციით მიღებული შედეგი

4.1. ფაქტორები/გარემოებები, რომლებმაც შესაძლოა განაპირობონ სანქციით მიღებული შედეგი

ამ თავში განხილულია სხვადასხვა ავტორის ხედვები იმის შესახებ, თუ რა ფაქტორებმა/გარემოებებმა შეიძლება განაპირობონ ეკონომიკური სანქციების გამოყენების შედეგად ქვეყნების პოლიტიკური ქცევის ცვლილება. ასევე, ნაშრომის ამ ნაწილში შემოთავაზებულია დანიელ დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი, რომელიც გვთავაზობს მოსაზრებას, იმის შესახებ თუ რა გავლენას ახდენს ქვეყნებს შორის არსებული კონფლიქტის მოლოდინი დაწესებული ეკონომიკური სანქციების შედეგზე, რომელიც გამოყენებულია თეორიულ ჩარჩოდ.

რუსეთის მხრიდან ეკონომიკური სანქციების დაწესება ემსახურებოდა კონკრეტულ მიზნებს, როგორც საქართველოს, ასევე თურქეთის შემთხვევაში. სანქციის დამწესებელი ქვეყანას ჰქონდა კონკრეტული მოლოდინი, რომ ეკონომიკური ზეწოლის შემთხვევაში, სამიზნე ქვეყნების პოლიტიკური ქცევის ცვლილება მოხდებოდა. საქართველოს შემთხვევაში რუსეთის სურვილი იყო საქართველოს დასავლურ სტრუქტურებთან დაახლოების მცდელობა შეეწყვიტა, იმისთვის, რომ დარჩენილიყო რუსეთის გავლენის სფეროში. ხოლო თურქეთის შემთხვევაში, ქვეყნებს შორის არსებობდა სერიოზული პოლიტიკური წინააღმდეგობა სირიაში მიმდინარე მოვლენებზე, რასაც მოჰყვა ინციდენტი თვითმფრინავის ჩამოგდებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, დამწესებელი ქვეყანა მიაღწევდა წარმატებას იმ შემთხვევაში, თუ საქართველო შეაჩერებდა დასავლურ სტრუქტურებში გაწევრიანების მცდელობას, ხოლო თურქეთის შემთხვევაში, თუ რუსეთის ქმედებები აღარ იქნებოდა კრიტიკის საგანი თურქეთის პრეზიდენტის მხრიდან და მას რეგიონში თავისუფალი მანევრირების საშუალება მიეცემოდა.

კვლევის დასაწყისში აღინიშნა, რომ არსებობს მოლოდინი, რომ ეკონომიკური სანქციები უფრო მეტად იმუშავებდა ეკონომიკურად სუსტ ქვეყანაზე, რომელსაც ჰქონდა შედარებით დიდი ზარალი სანქციების შედეგად, იყო უფრო მეტად დამოკიდებული სხვადასხვა კუთხით დამწესებელ ქვეყანაზე და არ ჰქონდა დივერსიფიცირებული ბაზარი. თუმცა ორი ქვეყნის შემთხვევის დეტალურმა განხილვამ აჩვენა, რომ მოლოდინი არ გამართლდა. რეალურად სანქციებმა იმუშავა იმ შემთხვევაში, სადაც ეკონომიკური ზარალი შედარებით მცირე იყო, ნაკლები დამოკიდებულება არსებობდა დამწესებელი ქვეყნის მიმართ და საგარეო ვაჭრობა იყო მეტად დივერსიფიცირებული.

სწორედ მიღებული შედეგიდან გამომდინარე, საინტერესოა აღმოვაჩინოთ, ის ძირითადი გარემოებები, რამაც ხელი შეუწყო მიღებული შედეგის დადგომას. ამ მიზნით შემდგომ ეტაპზე წარმოდგენილია სუზან ოქსენშტირნას ნაშრომის მიმოხილვა, სადაც ბაპატის, მაჟორის, დრეზნერის, ჰაფბავერის, ჯამფერის, მიერის, ნორუდინის და ბურლონის შრომების გაანალიზების შედეგად გამოყოფილია ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენს ეკონომიკური სანქციების წარმატებაზე.

ავტორის ნაშრომის მიხედვით, სანქციებს აქვს წარმატების მეტი შესაძლებლობა, თუ ის ხასიათდება სამიზნე ქვეყნისთვის მაღალი საფასურით. ასევე თუ არსებობს დიდი სავაჭრო დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ. სანქციების ხანგრძლივობას მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ საწყის ეტაპზე, თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში ხანგრძლივი სანქციები იძენს უდიდეს მნიშვნელობას. ასევე, ეს წარმატება განისაზღვრება იმითაც, თუ რამდენად აზარალებს ის საკუთრივ დამწესებელ ქვეყანას, იმ შემთხვევაში, თუ ეს ზარალი დიდია მეტი ალბათობა არსებობს, რომ დამწესებელმა შეაჩეროს ან შეასუსტოს ზეწოლა, რაც წარმატების ნაკლებ შანსს ტოვებს. სანქციების წარუმატებლობაზე შესაძლოა გავლენა იქონიოს მესამე ქვეყნის ჩართულობამ, რომელიც სამიზნე ქვეყნისთვის შეიძლება წარმოადგენდეს ალტერნატიული ფინანსების მოძიების საშუალებას და ექსპორტის ან იმპორტის წყაროს. ასევე სანქციებს აქვს წარმატების მეტი შესაძლებლობა დემოკრატიული რეჟიმის შემთხვევაში, რადგან ავტორიტარული ტიპის მმართველობისას, წარმოდგენილია ნაკლებად ორგანიზებული ოპოზიცია და ხელისუფლებას აქვს მეტი

საშუალება ჩაახშონ შიდა უკმაყოფილება. სამიზნე ქვეყნის შესაძლებლობები განსაზღვრავს სანქციების ეფექტს, სადაც პოლიტიკური ინფრასტრუქტურა და ეკონომიკური სისტემა მნიშვნელოვანია სანქციებისთვის წინააღმდეგობის გასაწევად. ავტორი აღნიშნავს, რომ სანქციით მიღებული ზარალი უნდა გაიზომოს იმასთან მიმართებით, თუ რა იყო ის ძირითადი წინააღმდეგობა რის გამოც მოხდა სანქციის დაწესება. კონფლიქტის დიდი მნიშვნელობა სამიზნე ქვეყნისთვის ამცირებს სანქციის წარმატების შანსს (Susanne Oxenstierna, Per Olsson, 2015, გვ. 23-33).

სუზან ოქსენშტირნამ ცხრილის სახით შეაჯამა ეკონომიკურ სანქციების ლიტერატურაში არსებული მიგნებები იმ ძირითადი ფაქტორებისა, რაც გავლენას ახდენს სამიზნე ქვეყნის პოლიტიკური ქცევის ცვლილებაზე, ანუ რაც იწვევს სანქციების წარმატებას. ცხრილი წარმოადგენს თვალსაჩინოებას, რომელიც დაგვეხმარება, დეტალურად დავინახოთ, ეს ფაქტორები და შემდგომში გავაანალიზოთ ნაშრომში წარმოდგენილი შემთხვევები.

ავტორები	ბაკატ, (2012)	მეჟორ, (2012)	დრუზდენი, (2011)	ჰაფზავერი, (2007)	ჰემფერი, (2007)	მაიერსი, (2002)	ნორუდინი, (2002)	ბურლონი, (2002)
სანქციის ღირებულება სამიზნე ქვეყნისთვის	+			+			+	
სავაჭრო დამოკიდებულება	+	+	I		I			
სანქციების ხანგრძლივობა				-				
რამდენიმე სანქციის დამწესებელი	-	-		-		i ^a		
საერთაშორისო ინსტიტუტები	+				+	+		
მესამე ქვეყნები				-			i	
ავტორიტარული რეჟიმი		- _b					-	
ქვეყნის შესაძლებლობები								-
კონფლიქტის მნიშვნელობა	- _c							
ღირებულება დამწესებლისთვის	I			I				

*შენიშვნები:

* + ნიშნით აღნიშნულია მოსალოდნელი პოზიტიური გავლენა

* - ნიშნით აღნიშნულია მოსალოდნელი ნეგატიური გავლენა

i - ნიშნით აღნიშნულია დაუზუსტებელი მოსალოდნელი გავლენა

a - აღნიშნულია მოვლენა როდესაც, მრავალი აქტორის მიერ დაწესებული სანქციები არის ნაკლებად წარმატებული ვიდრე ერთი დამწესებლის მიერ, მაშინ როდესაც საჭიროა ბევრი მიზნის მიღწევა, მაგრამ არის უფრო ეფექტიანი სადაც საჭიროა ერთი მიზნის მიღწევა.

b - როგორც წესი ნაკლებად ეფექტიანია ავტორიტარული რეჟიმების წინააღმდეგ, მოწყვლადია კრიზისის მიმართ.

c - კონფლიქტის მნიშვნელობა სანქციებს ხდის ნაკლებად წარმატებულს. ამ ცვლადს ნაკლებად აქვს სტატისტიკური მნიშვნელობა.

*(Susanne Oxenstierna, Per Olsson, 2015, გვ. 86)

სანქციის საფასური სამიზნე ქვეყნისთვის - საქართველოსთვის სანქციების საფასური მხოლოდ ექსპორტის კუთხით მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებით წარმოადგენდა პირველ წელს 0,85 %-ს, მეორე წელს 0,98 %-ს, თურქეთისთვის ექსპორტისა და ტურიზმით მიღებული ღირებულება მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,52 %-ს ერთი წლის განმავლობაში. ამავდროულად საქართველოსთვის მნიშვნელოვან შეზღუდვას წარმოადგენდა გაზზე ფასის ზრდა, ზამთრის პერიოდში ბუნებრივი აირის და ელექტროენერჯის მოკლე ვადიანი შეწყვეტა, მასობრივი დეპორტაცია და ამით გამოწვეული ორი მოქალაქის გარდაცვალება. ეს ბერკეტები არ ამოქმედებულა თურქეთის შემთხვევაში. შესაბამისად სანქციის ღირებულება ორი ქვეყნის შედარებით კონტექსტში საქართველოსთვის უფრო მაღალი იყო. აქედან გამომდინარე, თუ ეს ფაქტორი იმუშავებდა მეტად სავარაუდოა, რომ საქართველოს პოლიტიკური ქცევა უნდა შეცვლილიყო რუსეთის მოთხოვნის შესაბამისად, არა თურქეთის.

სავაჭრო დამოკიდებულება - საქართველოს ნომერ პირველ სავაჭრო პარტნიორს ექსპორტსა და იმპორტში წარმოადგენდა რუსეთი, დამოკიდებულება საკმაოდ მაღალი იყო მთლიან ექსპორტში რუსეთის 17,8 % -იანი წილით, ხოლო იმპორტში 15,4%-იანი წილით, განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც რუსეთი ექსპორტში სანქციების დაწესების პერიოდში ნომერ მე-9 სავაჭრო პარტნიორს წარმოადგენდა 2,5 %-იანი მაჩვენებლით, ხოლო იმპორტში ნომერ მესამე პარტნიორს, 9,8%-იანი წილით. აქედან გამომდინარე, ამ ფაქტორის არსებობა მეტად აისახებოდა საქართველოზე, ვიდრე თურქეთზე.

სანქციების ხანგრძლივობა - სანქციების დაწესების დღიდან საქართველომ დაიწყო ექსპორტის და იმპორტის კუთხით ალტერნატიული ბაზრების მოძიება, მაქსიმალურად

შეეცადა დივერსიფიკაციასა და რუსეთზე დამოკიდებულების შემცირებას, რაც წარმატებით განახორციელა და ეს აისახა სტატისტიკურ მონაცემებზე. მაშინ როდესაც თურქეთი სანქციების დაწესების დღიდან ცდილობდა კავშირის აღდგენას რუსეთთან, მისთვის ალტერნატივის მოძებნა არ წარმოადგენდა პრიორიტეტს, მიუხედავად იმისა, რომ ამის განხორციელება არსებული დივერსიფიკაციის ფონზე უფრო მარტივად შეეძლო ვიდრე საქართველოს. შესაბამისად, სანქციების ხანგრძლივობა არ ყოფილა მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელმაც გავლენა იქონია სანქციების წარმატებასა თუ წარუმატებლობაზე.

რამდენიმე სანქციის დამწესებელი ქვეყნის და საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა - ეს ფაქტორი გამოირიცხა შემთხვევების ანალიზისას, რადგან სანქციების დამწესებელი ერთი აქტორი იყო.

მესამე ქვეყნის ჩართულობა - მესამე ქვეყნის ჩართულობა მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო საქართველოს შემთხვევაში, რადგან მან მალევე მოახერხა ალტერნატიული ბაზრების მოძიება, აზერბაიჯანი და თურქეთი მიიჩნია ენერგეტიკულ სფეროში სანდო პარტნიორებად, ხოლო ევროკავშირის ქვეყნებთან დაიწყო სავაჭრო ურთიერთობების გაღრმავება. თურქეთის შემთხვევაში მესამე ქვეყნები მრავლად არსებობდნენ. თურქეთს შეეძლო გამოეყენებინა არსებული დივერსიფიკაცია. ეს კარგად აისახა ირანის მაგალითზე (Turkish Statistical Institute, 2018).

ავტორიტარული რეჟიმი - საქართველოს პრეზიდენტის გამოსვლებში აღნიშნავდა, რომ საქართველო იბრძოდა ლიბერალური დემოკრატიის ჩამოყალიბებისთვის. რის გამოც რუსეთი ახორციელებდა ეკონომიკურ ზეწოლას. ევროკავშირის მხრიდან მხარდაჭერა კი სწორედ ამ მცდელობიდან გამომდინარეობდა, ამასვე ადასტურებს წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილი, საქართველოში ვიზიტისას ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის გამოსვლა. მაშინ როდესაც თურქეთის ავტორიტარული რეჟიმი წარმოადგენდა იმ ძირითად მახასიათებელს, რის გამოც ის ხანგრძლივი მცდელობის მიუხედავად ვერ გახდა ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. შესაბამისად, ამ ფაქტორის

არსებობის შემთხვევაში, საქართველო უფრო მოწყვლადი უნდა ყოფილიყო სანქციების მიმართ ვიდრე თურქეთი.

ქვეყნის შესაძლებლობები - ნაშრომის დასაწყისში, მაიკლ ჰენდელის მიერ შემოთავაზებული ქვეყნების კლასიფიკაციის ინდიკატორების გაანალიზების მეშვეობით დავინახეთ, რომ საქართველო წარმოადგენს საერთაშორისო ასპარეზზე არსებულ პატარა, სუსტ ქვეყანას, მოწყვლადი ეკონომიკით და მცირე რესურსებით. განსხვავებით თურქეთისგან, რომელიც ანგარიშგასაწევ ძალას წარმოადგენს, ძლიერი ეკონომიკით და რესურსებით. აქედან გამომდინარე, იმ შემთხვევაში, თუ სანქციების წარმატებას განსაზღვრავდა ეს ფაქტორი, საქართველო იქნებოდა ის ქვეყანა, რომელიც შეცვლიდა თავის პოლიტიკურ ქცევას, რუსეთის სასარგებლოდ.

ღირებულება დამწესებელი ქვეყნისთვის - არც საქართველო და არც თურქეთი არ წარმოადგენდა მსხვილ პარტნიორ ქვეყანას, საიდანაც ხდებოდა რუსეთში პროდუქციის იმპორტი, თუმცა, შედარებითი თვალსაზრისით, თურქეთთან ვაჭრობა მეტად შემოსავლიანი იყო რუსეთისთვის (www.statista.com). თუმცა, რუსეთის მხრიდან არ მომხდარა სანქციების შერბილება იქამდე სანამ მან არ მიაღწია სასურველ, პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას თურქეთთან. შესაბამისად ეს ფაქტორი არ წარმოადგენს რელევანტურ გარემოებას, რომლის გათვალისწინებაც უნდა მოხდეს დამდგარი შედეგის ანალიზისას.

კონფლიქტის მნიშვნელობა - საქართველოს შემთხვევაში კონფლიქტის მნიშვნელობა მართლაც დიდი იყო და ქვეყნის ლიდერის გაცხადებული პოზიციით. ემსახურებოდა მისი საგარეო პოლიტიკის კურსის თავისუფლებას. თურქეთის შემთხვევაშიც ეს ეხებოდა არა მხოლოდ საგარეო პოლიტიკური ქცევის თავისუფლებას, რაც გამოიხატებოდა სირიაში სასურველი ქმედებების განხორციელებაში, არამედ ეხებოდა მის უსაფრთხოებას და როგორც თურქეთის პრეზიდენტი აცხადებდა, რუსეთი მხარს უჭერდა იმ ტერორისტულ ორგანიზაციას, რომელიც მისთვის ბევრად დიდ საფრთხეს წარმოადგენდა, ვიდრე ისლამური სახელმწიფო. შესაბამისად ორივე შემთხვევაში არსებობდა კონფლიქტის

მნიშვნელობის ფაქტორი და ვერ გამოვეყოფთ როგორც ცალსახა ფაქტორს, თუ რატომ მოხდა, ან არ მოხდა პოლიტიკური ქცევის ცვლილება.

ნაშრომში ამ ნაწილის მიზანი იყო, წარმოჩენილიყო ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც, სხვადასხვა ავტორთა მოსაზრებით, გავლენას ახდენენ ეკონომიკური სანქციის დაწესებით მიღებულ შედეგზე. თუმცა, ამ ფაქტორებიდან ვერც ერთი ცალსაკად ვერ ხსნის იმ შედეგს, რაც ნაშრომში შემთხვევათა შედარებითი ანალიზით მივიღეთ.

4.2. თეორიული ჩარჩო და ანალიზი

თეორიული ჩარჩოს ანალიზის მიზანია, განვიხილოთ ის ძირითადი გარემოებები, რამაც გამოიწვია არსებული შედეგები. ეკონომიკურ სანქციებზე შექმნილ ლიტერატურაში, ისეთი ფართოდ გავრცელებული ფაქტორები, როგორცაა, სანქციების საფასური სამიზნე ქვეყნისთვის, სავაჭრო დამოკიდებულება სანქციის დამწესებელ ქვეყანაზე, დაწესებული სანქციების ხანგრძლივობა, რამდენიმე სანქციის დამწესებელი აქტორი, საერთაშორისო ინსტიტუტების ჩართულობა სანქციების დაწესებისას, მესამე ქვეყნების ჩართულობა, ქვეყნის მმართველობის სტილი, სანქციების საფასური დამწესებელი ქვეყნისთვის და კონფლიქტის მნიშვნელობა სამიზნე ქვეყნისთვის, კვლევის შედეგად არ აღმოჩნდა საკმარისი ფაქტორები მიღებული შედეგის ასახსნელად. ზემოთ აღნიშნული ყველა ეს გარემოება მოქმედებდა საქართველოს წინააღმდეგ და როგორც ზემოთ მოყვანილი არგუმენტებიდან ჩანს, შედარებით ნაკლებად მწვავედ შეეხო თურქეთს. მიუხედავად ამისა რუსეთის მხრიდან სანქციების დაწესების მიზანმა, შეცვლილიყო ქვეყნების კონკრეტული პოლიტიკური ქცევა, იმუშავა არა საქართველოს, არამედ თურქეთის შემთხვევაში.

ნაშრომის ჰოპოთეზის შეამოწმებლად შემოთავაზებულია დენიელ დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი. რომელიც გვთავაზობს მოსაზრებას იმის შესახებ, თუ რა გავლენას ახდენს ქვეყნებს შორის არსებული კონფლიქტის მოლოდინი დაწესებული ეკონომიკური სანქციების შედეგზე.

კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი, საერთაშორისო ურთიერთობებში გავრცელებული „თამაშის თეორიის“ ერთგვარ მოდიფიცირებას წარმოადგენს. შესაბამისად იმისთვის, რომ

გავიგოთ, თუ როგორ ხსნის ეს მოდელი ნაშრომში წარმოდგენილ შემთხვევებს, აუცილებელია შემთხვევების დეტალური შედარებითი განხილვა წარმოდგენილი მოდელის მიხედვით.

ავტორი ეკონომიკური სანქციების დაწესებას წარმოადგენს ერთგვარ თამაშად, რომლის დროსაც:

- თამაშს ჰყავს ორი მონაწილე, სანქციის დამწესებელი და სამიზნე ქვეყანა.

-სანქციის დამწესებელი ქვეყნის მიზანია, გავლენა მოახდინოს სამიზნე ქვეყნის პოლიტიკურ ქცევაზე.

-ორივე წარმოადგენს უნიტარულ და რაციონალურ აქტორს, რაც განსაზღვრავს მათ ქცევას.

-როდესაც თამაშში თავს იჩენს კონფლიქტის მოლოდინი და ეს მოლოდინი არის მაღალი, იზრდება რეპუტაციის და შედარებითი მოგების ფაქტორის ღირებულება(მნიშვნელობა).

- რეპუტაციის და შედარებითი მოგების ფაქტორი მნიშვნელოვანია სამიზნე ქვეყნის მომავალ პოზიციაზე პოტენციურ კონფლიქტში.

-სახელმწიფოები, როგორც რაციონალური აქტორები, მიდრეკილნი არიან დააბალანსონ მათ მიერ აღქმული საფრთხე, შესაბამისად, მათ მეტი კონფლიქტის მოლოდინი აქვთ მტრებთან, ვიდრე მოკავშირეებთან.

-რაც უფრო ახლო მოკავშირეებს წარმოადგენენ სახელმწიფოები, მით უფრო მცირდება შანსი, რომ ურთიერთობის შედეგი ნულოვანჯამოვანი იქნება.

-თუ ქვეყნები არიან მოწინააღმდეგეები და არსებობს სამომავლო კონფლიქტის ალბათობა, იზრდება ალბათობა იმისა, რომ ურთიერთობის შედეგი იქნება ნულოვანჯამოვანი.

-შესაბამისად, როგორც კი თამაშში შემოდის კონფლიქტის მოლოდინი, სამიზნე ქვეყნები იჩენენ მეტ რეზისტენტობას დათმობების მიმართ, რადგან დათმობით მიღებული დანაკარგი წარმოადგენს დამწესებელი ქვეყნის პირდაპირპროპორციულ მოგებას.

- თუ სანქციის დაწესების მიზანი ხასიათდება მოთხოვნით „ყველაფერი ან არაფერი“, მოსალოდნელია, რომ ჩიხი ჩამოყალიბდება უფრო მეტად მოწინააღმდეგეებს, ვიდრე მოკავშირეებს შორის.

-სანქციების შედეგი შესაძლოა იყოს დათმობა, (როდესაც სამიზნე ქვეყანა იღებს სანქციებს და მზად არის შეცვალოს პოლიტიკური ქცევა) სტატუს ქვო, (როდესაც ქვეყნები უბრუნდებიან სანქციებამდე დაწესებულ მდგომარეობას) ჩიხი (როდესაც სანქციის სამიზნე ქვეყანა არ თმობს პოზიციებს და ამავედროულად დამწესებელი ქვეყანა არ ცვლის მოთხოვნას) (Drezner, 1999, გვ. 27-59).

-ავტორის აზრით, სამიზნე ქვეყანა დათანხმდება დიდ მოთხოვნას მაშინ როდესაც ის არ არის კონცენტრირებული სამომავლო კონფლიქტზე. იმ შემთხვევაში თუ სახეზეა კონფლიქტის მოლოდინი და რეპუტაციის საკითხი, სამიზნე შესაძლოა დათანხმდეს მხოლოდ მცირე მოთხოვნას, იმისთვის რომ აიცილოს ჩიხის სიტუაცია (Drezner, 1999, გვ. 27-59).

ამრიგად, დრენზნერის მიერ შემოთავაზებული მოდელის მიხედვით, იმ შემთხვევაში, თუ საქართველო/თურქეთი და რუსეთი იქნებოდნენ ახლო მოკავშირეები, ხოლო სანქციის დაწესების დროს არ იარსებებდა კონფლიქტის მოლოდინი, პოლიტიკური ქცევის ცვლილების ალბათობა იქნებოდა მაღალი. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ საქართველო/თურქეთი და რუსეთი იქნებოდნენ მოწინააღმდეგეები, ექნებოდათ კონფლიქტის მოლოდინი და ამავედროულად, მიმართავდნენ დაბალანსებას, წარმოიქმნებოდა რეპუტაციის და შედარებითი მოგების ფაქტორი, რის გამოც სამიზნე ქვეყანა არ დათმობდა თავის პოზიციას, რომ მომავალ პოტენციურ კონფლიქტში მისი პოზიციები ყოფილიყო მყარი.

კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი რუსეთი - საქართველო, რუსეთი - თურქეთი

კვლევის ამ ნაწილში განხილულია რუსეთის მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციები დრენზნერის მოდელის მიხედვით.

რუსეთი წარმოადგენს სანქციის დამწესებელ ქვეყანას, საქართველო/თურქეთი - სანქციის სამიზნეს. ღრეზნერის მიხედვით, პირველ სვლას აკეთებს დამწესებელი ქვეყანა. რომელსაც აქვს სურვილი, შეიცვალოს სამიზნის პოლიტიკური ქცევა, ამის მისაღწევად მას აქვს ორი არჩევანი: არ გააკეთოს არაფერი, ან გადადგას პირველი ნაბიჯი და გააკეთოს მოთხოვნა(პოლიტიკური ქცევის ცვლილების). ამ შემთხვევაში დაწესებული სანქციები აზარალებს დამწესებელს და სარგებლიანია დამწესებლისთვის (Drezner, 1999, გვ. 35-55).

რუსეთმა გააკეთა პირველი სვლა, როდესაც გაუორმაგა საქართველოს გაზის ფასი და აკრძალა ექსპორტი. ანალოგიურად, თურქეთის შემთხვევაშიც აკრძალა ექსპორტი და ტურისტული ვიზიტები.

მას შემდგომ, რაც დამწესებელი აკეთებს პირველ სვლას, სანქციების დაწესების მეშვეობით, სამიზნეს აქვს ორი არჩევანი, დაიხიოს უკან, ან მყარად დარჩეს პირვანდელ პოზიციაზე. თუ სამიზნე ქვეყანა უკან დაიხევს შედეგი იქნება დათმობა, ხოლო თუ ის იდგება მყარად, შემდგომი სვლა ისევ დამწესებელი ქვეყნის არის (Drezner, 1999, გვ. 35-55).

საქართველოს შემთხვევაში, პრეზიდენტ სააკაშვილის გამოსვლებიდან ჩანს, რომ საქართველომ გააკეთა არჩევანი, მყარად მდგარიყო თავის პოზიციაზე, აქედან გამომდინარე, შემდეგი სვლა კვლავ რუსეთის ფედერაციის იყო. თურქეთის შემთხვევაში, ქვეყნის პრეზიდენტი აქტიურად ცდილობდა თავდაპირველ ეტაპზე ურთიერთობების მოწესრიგებას, შემდგომ ეტაპზე მისმა რიტორიკამ შეიძინა სიხისტე, მიუხედავად ამისა, თურქეთის პრეზიდენტმა მალევე მოიხადა ბოდიში, გამოთქვა სურვილი პრეზიდენტ პუტინთან შეხვედრის, ის რეგიონში არსებულ პრობლემებთან საბრძოლველად სასურველ პარტნიორად დაასახელა.

დამწესებელი, შემდეგი სვლიდან არჩევანს აკეთებს ორ ქმედებას შორის, მას შეუძლია დაიხიოს უკან, ამის შედეგი იქნება სტატუს ქვო, ან გააგრძელოს ზეწოლა ორმხრივ ეკონომიკურ კავშირებზე, შედეგი იქნება ჩიხი, რაც გულისხმობს ორმხრივი ეკონომიკური ურთიერთობების მნიშვნელოვან დაზარალებას (Drezner, 1999, გვ. 35-55).

რუსეთმა შემდგომ ეტაპზე მოახდინა მოსახლეობის დეპორტაცია ქვეყნიდან, ასევე არ შეურბილებია ეკონომიკური სანქციები საქართველოზე, რაც აისახა მნიშვნელოვნად სტატისტიკურ მონაცემებზე და მისი წილი საქართველოს როგორც ექსპორტში, ასევე იმპორტში გამუდმებით მცირდებოდა. შესაბამისად, შედეგი იყო ჩიხი, ანუ ქმედებებმა მოახდინა ორმხრივი ეკონომიკური ურთიერთობების სერიოზული დაზიანება. განსხვავებით თურქეთისგან, სადაც პრეზიდენტს ჰქონდა დამატებითი ბერკეტი ენერგეტიკული რესურსების სახით, რომ დამატებითი ზეწოლა განეხორციელებინა თურქეთზე, თუმცა, მან მიიღო ერდორანის ბოდიში, გაიმართა ორმხრივი შეხვედრა, დაიწყო ეკონომიკური სანქციების ეტაპობრივი შემცირება. შესაბამისად, მივიღეთ დათმობა.

დრეზნერის თქმით, თუ დამწესებელს და სამიზნეს აინტერესებთ მხოლოდ მათი მოკლევადიანი აბსოლუტური სარგებელი, ამ შემთხვევაში, თამაში მოკლევადიანია და მეორე ეტაპზე, დამწესებელი ქვეყანა ირჩევს უკან დახევას, რადგან ის ამჯობინებს იმ სარგებელს, რომელსაც იძლევა ორ ქვეყანას შორის არსებული ეკონომიკური კავშირები. შესაბამისად, როდესაც საწყის ეტაპზე, სამიზნე ქვეყანა ირჩევს უკან დახევას, მან იცის რომ იგივე არჩევანს გააკეთებს დამწესებელი ქვეყანაც (Drezner, 1999, გვ. 35-55).

ეს მოცემულობა, ფაქტობრივად, ზუსტად ახასიათებს რუსეთ-თურქეთს შორის მომხდარ მოვლენებს. რაც შეეხება საქართველოს, აქ არ იყო მოკლევადიანი აბსოლუტური სარგებლის ინტერესი, რუსეთი ცდილობდა ამ პერიოდში შეენარჩუნებინა საკუთარი გავლენა საქართველოზე და არ მომხდარიყო NATO-ს გაფართოება მის საზღვრებთან, ხოლო საქართველოს გრძელვადიან ინტერესს წარმოადგენდა ევროპულ სტრუქტურებში ინტეგრაცია, შესაბამისად ის ეკონომიკური სარგებელი, რაც ამ ორი ქვეყნის კავშირს ახლდა, წარმოადგენდა მეორეხარისხოვანს, იმ პოლიტიკური ქცევის ცვლილებასთან შედარებით, რაც უნდა განეხორციელებინა საქართველოს და ეს გამოჩნდა მაშინ, როდესაც საქართველომ მყისიერად დაიწყო ალტერნატიული გზების მოძიება სხვა ქვეყნებთან, რომ ანალოგიური ეკონომიკური მოგება ენახა სხვაგან, რასაც იღებდა რუსეთიდან. ამავდროულად, არც რუსეთისთვის იყო ეკონომიკური კავშირები იმდენად

მნიშვნელოვანი, რომ მომხდარიყო უკან დახევა, რადგან საქართველო სრულებით არ წარმოადგენდა მსხვილ სავაჭრო პარტნიორს მის დივერსიფიცირებულ საგარეო ვაჭრობაში, რამაც გამოიწვია ჩიხის შედეგი.

* (Drezner, 1999, გვ. 37)

ავტორს მეტი თვალსაჩინოებისთვის შემოაქვს მდგომარეობის აღმნიშვნელი β , რომელიც განმარტების მიხედვით, იმყოფება 0 დან 1 მდე. ფართო გაგებით, $(1 - \beta)$ არის საერთო მოლოდინი შესაძლო სამომავლო კონფლიქტის. იდეალური მოკავშირეებისთვის $\beta=1$, ხოლო იდეალური მოწინააღმდეგეებისთვის $\beta=0$. თუ ქვეყნებს აქვთ მცირე მოლოდინი გარკვეული პოლიტიკური კონფლიქტის მაშინ $\beta \rightarrow 1$, დამწესებელი და სამიზნე ქვეყანა ზრუნავენ აბსოლუტურ მოგებაზე, კვლავ არის მარტივი მოცემულობა, სადაც ქვეყნები ორიენტირებულები არიან სარგებელზე (Drezner, 1999, გვ. 35-55). რაც წარმოადგენს რუსეთ-თურქეთის ურთიერთობების დამახასიათებელ აღწერას.

თუ ქვეყნებს აქვთ მნიშვნელოვანი მოლოდინი პოლიტიკური კონფლიქტის, ამ შემთხვევაში $\beta \rightarrow 0$, დამწესებელს და სამიზნეს აღელვებთ მხოლოდ შედარებით მოგება, და

თამაში არის მკაცრი ნულოვანჯამოვანი ურთიერთობა (Drezner, 1999, გვ. 35-55). როგორც კი იზრდება კონფლიქტის მოლოდინი, ასევე, იზრდება მატერიალური და რეპუტაციული გავლენები ორივე აქტორის დათმობასთან მიმართებით. ეს მდგომარეობა აღწერს საქართველო-რუსეთის ურთიერთობებს. რომელიც ხასიათდებოდა მეტოქეობით, შესაბამისად არსებობდა კონფლიქტის მოლოდინი, ეს მოლოდინი კი არ აძლევდა სამიზნე ქვეყანას საშუალებას, დაეხია უკან, რადგანაც ურთიერთობა იყო ნულოვანჯამოვანი. რასაც აგებდა დამწესებელი ქვეყანა, პირდაპირ პროპორციულ მოგებას იღებდა სანქციების დამწესებელი. ავტორის მოსაზრების შესაბამისად, როგორც კი სანქციების დაწესების პერიოდში გამოიკვეთა კონფლიქტის მოლოდინი, იძულების მდგომარეობა რუსეთის მხრიდან გახდა რთულად მისაღწევი, რადგან ეს მნიშვნელოვნად უკავშირდებოდა შედარებით მოგებასა და რეპუტაციის ეფექტს.

შეჯამებისთვის, დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მიხედვით, მივიღეთ ის დასკვნა, რაც ნაშრომის შედარებითი ანალიზისას. ანტაგონისტურმა დამოკიდებულებამ განაპირობას, ის რომ საქართველო არ დათანხმდა ეკონომიკურ სანქციებს, რასაც დრეზნერი უწოდებს მეტოქეობას. განსხვავებით თურქეთისგან სადაც არსებობდა კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება, რის გამოც თურქეთისთვის მარტივი გახდა დათმობაზე წასვლა.

დასკვნა

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენდა, დამატებით გამოეკვეთა ის გარემოებები/ფაქტორები, სადაც იზრდება ალბათობა, რომ ეკონომიკური სანქციების დაწესება გამოიწვევს სამიზნე ქვეყნის პოლიტიკური ქცევის ცვლილებას. ნაშრომში წარმოდგენილი იყო საქართველოსა და თურქეთის შემთხვევების შედარებითი ანალიზი. სადაც სანქციების დამწესებელ ქვეყანას წარმოადგენდა რუსეთი.

ნაშრომში განვითარებული იყო მოსაზრება, რომ სანქციების შედეგზე გავლენას ახდენს, სანქციების დაწესებამდე, სამიზნე ქვეყნის დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ. უფრო კონკრეტულად კი, როგორია ეს დამოკიდებულება, ანტაგონისტური თუ კეთილგანწყობილი.

ნაშრომში წარმოდგენილი იყო ჰიპოთეზა, რომლის მიხედვითაც საქართველოს დამოკიდებულება რუსეთისადმი სანქციების დაწესებამდე ანტაგონისტური იყო, განსხვავებით თურქეთისგან, რომლის დამოკიდებულებაც სანქციების დამწესებელისადმი იყო კეთილგანწყობილი. დამოკიდებულების შესაბამისად, თურქეთის პოლიტიკური ქცევის ცვლილება უნდა მომხდარიყო, ხოლო საქართველოს პოლიტიკური ქცევა უცვლელი უნდა დარჩენილიყო.

აღნიშნული მოსაზრების დასადასტურებლად, ნაშრომში წარმოდგენილი იყო თვისობრივი კვლევის შედეგად გაანალიზებული სხვადასხვა ავტორთა ნაშრომები, სტატისტიკური ინფორმაცია, პირველადი წყაროები და შესაბამისი დოკუმენტები.

კვლევის პროცესში ეტაპობრივად წარმოჩნდა განსხვავებები სამიზნე ქვეყნების შესაძლებლობებს შორის, სადაც თურქეთის შესაძლებლობები მკვეთრად აღემატებოდა საქართველოსას.

გამოიკვეთა, რომ სანქციების დაწესებამდე, საქართველოს დამოკიდებულება დამწესებელი ქვეყნის მიმართ იყო ანტაგონისტური, ხოლო თურქეთის კეთილგანწყობილი.

რუსეთს მიზანს წარმოადგენდა, ეკონომიკური სანქციების დაწესების შედეგად, საქართველოს უარი ეთქვა მის თავისუფალ საგარეო პოლიტიკურ კურსზე - გამხდარიყო დასავლური სტრუქტურების წევრი. ხოლო თურქეთის შემთხვევაში რუსეთის სურვილი იყო, თურქეთს აღარ გაეწია წინააღმდეგობა, სირიაში განხორციელებულ ქმედებებთან დაკავშირებით.

კვლევამ აჩვენა, რომ ეკონომიკური სანქციების შედეგად, საქართველოს ზარალი აღემატებოდა იმ ზარალს რაც მიიღო თურქეთმა, თუმცა, მიუხედავად ამისა, შეიცვალა თურქეთის პოლიტიკური ქცევა, მაშინ როდესაც საქართველოს პოლიტიკური ქცევა დარჩა უცვლელი. რაც განაპირობა სანქციების დაწესებამდე არსებულმა სამიზნე ქვეყნების დამოკიდებულებამ დამწესებელი ქვეყნის მიმართ.

ამ არგუმენტის განმტკიცებას შემდგომში ხელი შეუწყო სხვადასხვა ავტორების მიერ გამოყოფილი სანქციის შედეგზე მოქმედი ფაქტორების გაანალიზებამ, ნაშრომში წარმოდგენილი შემთხვევების კუთხით. ამავდროულად, დენიელ დრეზნერის კონფლიქტის მოლოდინის მოდელი აღმოჩნდა კარგი დამხმარე, რომ კიდევ ერთხელ დავრწმუნებულიყავით ნაშრომის ჰიპოთეზის მართებულობაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Gulf News. (2016, 09 09). *Timeline: Turkey, Russia go from foes to friends*. Retrieved 2018.06.14 from [https://gulfnews.com: https://gulfnews.com/news/mena/turkey/timeline-turkey-russia-go-from-foes-to-friends-1.1876057](https://gulfnews.com/news/mena/turkey/timeline-turkey-russia-go-from-foes-to-friends-1.1876057)
- Aydintasbas, A. (2016). *WITH FRIENDS LIKE THESE: TURKEY, RUSSIA, AND THE END OF AN UNLIKELY ALLIANCE*. EUROPEAN COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. Retrieved 2018.03.24 from https://www.ecfr.eu/page/-/WITH_FRIENDS_LIKE_THESE_-_ECFR178.pdf
- Baldwin, D. A. (1985). *Economic Statecraft*. Princeton University Press.
- Bapat, N. A. (2012). *Determinants of Sanctions Effectiveness: Sensitivity Analysis Using New Data*. Empirical and Theoretical Research in International Relations .
- BBC. (2012, January 31). *Timeline: Georgia*. Retrieved 2018.04.21 from BBC.COM: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1102575.stm
- Bechev, D. (2015). *Russia and Turkey What does their partnership mean for the EU?* Brussels: European Policy Centre. Retrieved 2018.05.23 from www.files.ethz.ch https://www.files.ethz.ch/isn/188528/pub_5304_russia_and_turkey.pdf
- Burlone, J.-L. B. (2002). *Economic Sanctions: The Institutional Factor*. Canadian Journal of Development Studies.
- Carrion, J. (2016, January). The response of Turkey and Russia after Jet Crisis and the implications for the South Caucasus. Baku, Azerbaijan. Retrived 2018.05.22 from http://cesd.az/new/wp-content/uploads/2016/01/CESD_Paper_-Turkey_Russia_Relations.pdf
- Cecire, M. H. (2013). Security and Symbolism: Georgia's NATO Aspirations in Perspective. In e. b. cecire, *GeorGian ForeiGn Policy The QuesT For susTainable securiTy* . Tbilisi: Konrad-Adenauer-Stiftung.

- Chkhikvadze, I. (2013). EU-Georgia Relations: Where it Starts and Where it Goes. In e. b. cecire, *Georgian Foreign Policy The Quest For sustainable security* . Tbilisi: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V 2013.
- Commission on Security and Cooperation in Europe. (2004). *GEORGIA'S "ROSE REVOLUTION"*. WASHINGTON: Commission on Security and Cooperation in Europe. Retrieved 2018.03.22 from <https://adst.org/2015/11/georgia-and-the-rose-revolution/>
- Dmitrieva, I. (2016, December 02). *Russia Sets Economic Sanctions Against Turkey*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.whitecase.com>:
<https://www.whitecase.com/publications/alert/russia-sets-economic-sanctions-against-turkey>
- Drezner, D. W. (1999). *The sanctions paradox Economic statecraft and international relations*. Cambridge: press syndicate of the university of cambridge.
- Erdoğan, R. T. (2015, December 2). *"Adding fuel to the fire benefits no one"*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36174/atese-korukle-gitmek-kimsenin-yararina-degildir>
- Erdoğan, R. T. (2015, December 3). *"Let us walk towards the future not with a post-coup constitution but a national constitution"*. Retrieved 2018.03.18 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/37194/gelecege-darbe-anayasasiyla-degil-milletin-anayasasiyla-yuruyelim>
- Erdoğan, R. T. (2015, November 27). *"No country could ever violate another country's sovereign rights"*. Retrieved 2018.03.20 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36112/hicbir-ulkenin-egemenlik-haklari-ihlal-edilemez>
- Erdoğan, R. T. (2015, November 25). "No one can associate terrorism with Islam". ([https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36091/kimse-islam-ile-teroru-bir-arada-ifade-](https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36091/kimse-islam-ile-teroru-bir-arada-ifade)

- edemez, Interviewer) Ankara: Retrieved 2018.03.27 from <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36091/kimse-islam-ile-teroru-bir-arada-ifade-edemez>.
- Erdoğan, R. T. (2015, November 28). *“The UN Climate Change Summit could be an opportunity to restore our relations”*. Retrieved 2018.03.18 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36121/bm-iklim-degisikligi-zirvesi-iliskilerimizin-tamiri-icin-firsat-olabilir>
- Erdoğan, R. T. (2015, November 26). *“There is no Daesh in the region, where the Bayırbucak Turkmens live”*. Retrieved 2018.25.03 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36100/kimsenin-ulkemizin-daes-ile-mucadelesini-tartisma-konusu-yapma-hakki-yoktur>
- Erdoğan, R. T. (2015, November 27). *“This nation has never stabbed anyone in the back”*. Retrieved 2018.03.27 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36116/bu-millet-bugune-kadar-hic-kimseyi-sirtindan-bicaklamamistir>
- Erdoğan, R. T. (2015, November 27). *“Those who violated our airspace are the ones who need to apologize”*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36109/ozur-dilemesi-gerekenler-bizim-hava-sahamizi-ihlal-edenlerdir>
- Erdoğan, R. T. (2015, December 5). *President Erdoğan at Turkey Innovation Week*. Retrieved 2018.03.29 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/37201/president-erdogan-at-turkey-innovation-week>
- Erdoğan, R. T. (2015, October 4). Those, who cooperate with the Syrian regime, will be held accountable for their actions before history. (p. conference, Interviewer)
- Erdoğan, R. T. (2016, 04 22). *“Antalya is the apple of Turkey’s eye besides being a global city”*. Retrieved 2018.03.15 from <https://www.tccb.gov.tr>:

<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/43692/antalya-turkiyenin-gozbebegi-olmasi-yaninda-bir-dunya-sehridir>

Erdoğan, R. T. (2016, 05 31). *“Approval of the bill harms relations”*. Retrieved 2018.03.18 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/44202/approval-of-the-bill-harms-relations>

Erdoğan, R. T. (2016, 02 4). *“Humanitarian diplomacy should be the key to international relations”*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/38708/insani-diplomasi-uluslararası-iliskilerin-anahtari-olmalıdır>

Erdoğan, R. T. (2016, January 30). *“If Russia continues airspace violations, it will face the consequences”*. Retrieved 2018.03.20 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/38669/rusya-hava-sahasi-ihlallerine-devam-ederse-sonuclarina-katlanir>

Erdoğan, R. T. (2016, 05 13). *“No one takes action against incidents in Aleppo”*. Retrieved 2018.03.27 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/43939/no-one-takes-action-against-incidents-in-aleppo>

Erdoğan, R. T. (2016, January 8). *“Our troops in Bashiqa are prepared for anything”*. Retrieved 2018.03.20 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/37521/our-troops-in-bashiqa-are-prepared-for-anything>

Erdoğan, R. T. (2016, 02 11). *“The UN must stop the ethnic cleansing in Syria instead of making calls to Turkey”*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/38798/the-un-must-stop-the-ethnic-cleansing-in-syria-instead-of-making-calls-to-turkey>

Erdoğan, R. T. (2016, 08 08). *“The West is not consistent with the values it advocates”*. Retrieved 2018.03.25 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/49942/bati-kendi-degerleri-ile-celiski-icinde>

Erdoğan, R. T. (2016, 02 17). *President Erdoğan Addresses District Governors at the Presidential Complex*. Retrieved 2018.03.24 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/39845/president-erdogan-addresses-district-governors-at-the-presidential-complex>

Erdoğan, R. T. (2016, 12 29). *President Erdoğan Addresses Syria Ceasefire with President Putin of Russia*. Retrieved 2018.03.20 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/69606/cumhurbaskani-erdogan-ile-rusya-devlet-baskani-putin-suriyedeki-ateskesi-gorustu>

Erdoğan, R. T. (2016, 06 27). *President Erdoğan Hosts Fast-Breaking Dinner for Merchants and Craftsmen*. Retrieved 2018.03.15 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/45535/gazzedeki-filistinlilere-nefes-aldiracak-adimlari-suratle-atacagiz>

Erdoğan, R. T. (2016, 06 30). *President Erdoğan Inaugurates Osmangazi Bridge*. Retrieved 2018.03.27 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/45570/president-erdogan-inaugurates-osmangazi-bridge>

Erdoğan, R. T. (2016, 09 03). *President Erdoğan Meets with President Putin of Russia*. Retrieved 2018.03.15 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/51218/president-erdogan-meets-with-president-putin-of-russia>

- Erdoğan, R. T. (2016, 07 04). *President Erdoğan's Message on Eid al-Fitr*. Retrieved 2018.03.20 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/45583/president-erdogans-message-on-eid-al-fitr>
- Erdoğan, R. T. (2016, 06 27). *President Recep Tayyip Erdoğan's letter to President Vladimir Putin of Russia*. Retrieved 2018.03.21 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/45528/presidential-spokesperson-kalin-russia-and-turkey-have-agreed-to-take-necessary-steps-to-improve-relations>
- Erdoğan, R. T. (2016, 12 19). *Statement*. Retrieved 2018.03.15 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/66428/rusyanin-ankara-buyukelcisine-duzenlenen-saldiri>
- Erdoğan, R. T. (2016, 06 29). *Statement on the Phone Conversation with President Vladimir Putin of the Russian Federation*. Retrieved 2018.03.11 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/45547/statement-on-the-phone-conversation-with-president-vladimir-putin-of-the-russian-federation>
- ERICHSEN, R. (2018). *Scientific Research and Science Policy in Turkey*. Retrieved 2018.04.10 from <http://journals.openedition.org>: <http://journals.openedition.org/cemoti/61>
- Gelb, B. (2007). *Russian Natural Gas: Regional Dependence*. Congressional Research Service. Retrieved 2018.04.10 from <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a460847.pdf>
- German, T. (2006). *Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests*. France: Research Programme Russia/NIS.
- global firepower index. (2016). *military ranks 2016*. Retrieved 2018.05.06 from <https://www.rexsresources.com>: https://www.rexsresources.com/uploads/6/5/2/1/6521405/global_firepower_military_ranks_-_2016.pdf
- Handel, M. (1990). *Weak States in the International System*. London: Frank Cass, Second Edition.

- <https://www.tccb.gov.tr>. (2015, November 15). President Erdoğan Meets Russian President Putin. Ankara, Turkey.
- Hufbauer, G. C. (2007). *Economic Sanctions RECONSIDERED*. Washington, DC: PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS 3rd Edition.
- Human Rights Watch. (2007). *Russia's Detention and Expulsion of Georgians*. Human Rights Watch. Retrieved 2018.06.2018 from <https://www.hrw.org/report/2007/09/30/singled-out/russias-detention-and-expulsion-georgians>
- Indans, I. (2007). Relations of Russia and Georgia: Developments and Future Prospects. *Baltic Security and Defence Review*,
- Irina Dmitrieva, E. M. (2017, June). *Russia Lifts the Majority of Economic Sanctions Against Turkey*. Retrieved 2018.05.21 from <https://www.whitecase.com>:
<https://www.whitecase.com/sites/whitecase/files/files/download/publications/russia-lifts-majority-sanctions-turkey-june-2017.pdf>
- Kaempfer, W. (2007). *The Political Economy of Economic Sanctions*. Sandler, Todd and Hartley, Keith (eds) Handbook of Defense Economics: Defense in a Globalized World.
- Kakachia, K. (2013). European, Asian, or Eurasian?: Georgian Identity and the Struggle for Euro-Atlantic Integration. In e. b. cecire, *Georgian Foreign Policy The Quest For sustainable security*. Tbilisi: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V 2013.
- Kalın, İ. (2015, December 9). *The Statement of Presidential Spokesperson Ambassador*. Retrieved 2018.04.16 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/spokesperson/1696/37228/the-statement-of-presidential-spokesperson-ambassador-ibrahim-kalin>
- Kalın, İ. (2016, 08 04). Presidential Spokesperson Ambassador İbrahim Kalın's Interview with Russian News Agency TASS. (TASS, Interviewer)

- Kalin, İ. (2016, 12 08). *press conference*. Retrieved 2018.04.16 from <https://www.tccb.gov.tr:https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/65295/presidential-spokesperson-kalin-consistency-and-determination-are-of-the-essence-in-the-fight-against-terror>
- kelkitli, f. a. (2008, winter). RUSSIAN FOREIGN POLICY IN SOUTH CAUCASUS UNDER PUTIN. *Center for Strategic Research of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey (SAM)*.
- Lari.ge. (2018, June 08). *გაცვლითი კურსი წლების მიხედვით. თბილისი, საქართველო*.
- liberali.ge. (2009, ივნისი 11). *ახალი საქართველო 2004-2008*. Retrieved 2018.03.01 from <http://liberali.ge: http://liberali.ge/articles/view/12/akhali-saqartvelo-20042008>
- Livny, E. (2010). *Impact of Russian Sanctions on the Georgian Economy*. Tbilisi, Georgia. Retrieved 2018.03.05 from <http://georgica.tsu.edu.ge/files/02-Economy/Economy/Livny-d.u.pdf>
- Major, S. (2012). *Timing Is Everything: Economic Sanctions, Regime Type, and Domestic Instability*. *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*.
- Martin, D. (2015). *SANCTIONS: RUSSIA IMPOSES SANCTIONS AGAINST TURKEY*. Retrieved 2018.04.22 from <http://www.hfw.com: http://www.hfw.com/downloads/HFW-Russia-imposes-sanctions-on-Turkey-December-2015.pdf>
- Miers, A. (2002). *Multilateral Sanctions and Foreign Policy Success: Can Too Many Cooks Spoil the Broth?* *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*.
- MYERS, S. L. (2006, October 27). *Russia Departs Georgians and Increases Pressures on Businesses and Students*. Retrieved 2018.05.14 from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2006/10/07/world/europe/07moscow.html>

- NATO MEMBER COUNTRIES. (2018, January 04). *NATO MEMBER COUNTRIES*. Retrieved 2018.05.11 from https://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm:
https://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm
- Nooruddin, I. (2002). *Modeling Selection Bias in Studies of Sanctions Efficacy*. International Interactions.
- Numanoğlu, N. (2016). *INDUSTRY 4.0 IN TURKEY AS AN IMPERATIVE FOR GLOBAL COMPETITIVENESS AN EMERGING MARKET PERSPECTIVE*. İSTANBUL: TÜSİAD.
- Ole Austvik, Gulmira Rzayeva. (2016). *Turkey in the Geopolitics of Natural Gas*. Mossavar-Rahmani Center for Business & Government or of Harvard University.
- Olson, R. (1996). *The Kurdish Question and Chechnya: Turkish and Russian Foreign Policies Since the Gulf War*. Retrieved 2018.04.21 from <https://www.mepc.org>:
<https://www.mepc.org/node/4813>
- Özel, y. S. (2016, MAY 10). *The Crisis in Turkish-Russian Relations*. Retrieved 2018.05.13 from <https://cdn.americanprogress.org>: <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2016/05/10020035/TurkishEssay-Ozel-05.11.16.pdf>
- Pape, R. A. (1997). Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*.
- Parakilas, X. W. (2016, AUGUST). *Transatlantic Rifts Averting a Turkey/Russia Conflict*. Retrieved 2018.04.12 from <https://www.chathamhouse.org>:
<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2016-08-05-transatlantic-rifts-turkey-russia-wickett-parakilas.pdf>
- Pavel K. Baev, Kemal Kirişçi. (2017). *An ambiguous partnership The serpentine trajectory of Turkish-Russian relations in the era of Erdoğan and Putin*. Center on the United states and Europe at Brookings.

- Petriashvili, D. (2006). *Georgians express outrage at Russian sanctions, deportations*. Tbilisi: EurasiaNet. Retrieved 2018.05.17 from <https://eurasianet.org/s/georgians-express-outrage-at-russian-sanctions-deportations>
- Petriashvili, D. (2006). *Russia recalls ambassador to Georgia, plans evacuation*. Tbilisi: Eurasianet. Retrieved 2018.05.17 from <https://www.theguardian.com/world/2006/sep/28/georgia.russia>
- Peuch, J.-C. (2006, March 31). *Georgia: Russia Pledges To Complete Military Pullout On Schedule*. Retrieved 2018.04.11 from Radio Free Europe: <https://www.rferl.org/a/1067294.html>
- Presidency Of The Republic Of Turkey . (2017, 03 10). *President Erdoğan Goes to Russia*. Retrieved 2018.06.04 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/72262/cumhurbaskani-erdogan-rusyaya-gitti>
- Recep Erdoğan, Barack Obama. (2015, December 1). *“Our concern is to contribute to the peace in the region”*. Retrieved 2018.06.29 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36154/derdimiz-bolge-barisina-katkida-bulunmak>
- Recep Erdoğan, C. M. (2015, October 06). *“If Russia loses a friend like Turkey, it will lose a lot”*. (p. conference, Interviewer)
- Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin. (2016, 08 09). *“Turkey-Russia relations have entered a positive phase of great targets”*. Retrieved 2018.03.17 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/49944/turkey-russia-relations-have-entered-a-positive-phase-of-great-targets>
- Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin. (2016, 08 09). *“We will make the Ankara-Moscow line a line of trust and friendship again”*. Retrieved 2018.03.17 from <https://www.tccb.gov.tr>:
<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/49947/ankara-moskova-hattini-yeniden-bir-guven-ve-dostluk-hatti-hline-getirecegiz>
- Recep Tayyip Erdoğan, Vladimir Putin. (2016, 10 10). *Turkish Stream Natural Gas Pipeline Project Signed*. Retrieved 2018.03.18 from <https://www.tccb.gov.tr>:

<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/53556/cumhurbaskani-erdogan-rusya-devlet-baskani-putin-ile-gorustu>

STRUCTURE & INDUSTRY DATA. (2013). *GEORGIAN TOURISM IN FIGURES*. Retrieved 2018.05.19 from <https://gnta.ge>: <https://gnta.ge/wp-content/uploads/2014/08/eng.pdf>

Susanne Oxenstierna, Per Olsson. (2015). *The economic sanctions against Russia Impact and prospects of success*. Detta verk är skyddat enligt lagen.

Tocci, N. (2014). *Turkey and the European Union A Journey in the Unknown*. The Center on the United States and Europe at Brookings .

tradingeconomics. (1960-2018). *Turkey GDP 1960-2018*. Retrieved from <https://tradingeconomics.com>: <https://tradingeconomics.com/turkey/gdp>

Triantaphyllou, D. (2009). The 'security paradoxes' of the Black Sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*.

Tsygankov, A. P. (2009). Duelling Honors: Power, Identity and the Russia-Georgia Divide By. *Foreign Policy Analysis*.

Turkey National Security Council. (2015, December 18). *National Security Council Convenes at the Presidential Complex*. Retrieved 2018.05.07 from <https://www.tccb.gov.tr>: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/37349/national-security-council-convenes-at-the-presidential-complex>

Turkish statistical institute. (2001-2018). *Tourism Income, Expenditure and Average Number of Nights, 2001-2018*. Retrieved 2018.04.11 from <http://www.turkstat.gov.tr>: http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1088

Turkish statistical institute. (2013-2015). *Distribution of Foreign Visitors Arriving in Turkey by Country of Nationality in 2013-2015*. Retrieved 2018.04.16 from <http://www.turkstat.gov.tr>: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

- Turkish Statistical Institute. (2018). *Exports by country and year*. Retrieved 2018.03.03 from <http://www.turkstat.gov.tr>: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Turkish statistical Institute. (2018). *Imports by country and year*. Retrieved 2018.03.03 from <http://www.turkstat.gov.tr>: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- ÜSTÜN, Ç. (2016, April). *RUSSIA-TURKEY: FROM HONEYMOON TO RIVALRY A RETURN TO THE GHOSTS OF THE PAST?*. Izmir: CICERO FOUNDATION GREAT DEBATE PAPER .
- Wolczuk, L. D. (2015). Spoiler or facilitator of democratization?: Russia's role in Georgia and Ukraine, Democratization. *Taylor & Francis*.
- www.statista.com. (n.d.). *Main import partners in*. Retrieved 2018.03.13 from <https://www.statista.com>: <https://www.statista.com/statistics/271355/main-import-partners-for-russia/>
- Yasmann, V. (2006, October 2). *Georgia: Moscow's Next Step In Spy Row*. Retrieved 2018.06.18 from Radio free Europe: <https://www.rferl.org/a/1071744.html>
- აკობია, ე. (2006). *საერთაშორისო ურთიერთობების თეორია*. თბილისი: სიცილაურ მეცნიერებათა ცენტრი.
- ალექსიძე, ლ. (2010). *თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი*. თბილისი: ინოვაცია.
- ანჩაბაძე, გ. (2005). *საქართველოს ისტორია მოკლე ნარკვევი*. თბილისი, საქართველო.
- დავითაშვილი, ზ. (2015). საქართველოსა და რუსეთის ურთიერთობა: დაპირისპირების მიზეზები. *ჩემი სამყარო*, 28. Retrieved 2018.04.28 from http://parliament.ge/files/983_15250_151164_34-74_saqarTvelo-ruseTi.pdf
- ზურაბიშვილი, თ. (2006). *თვისობრივი მეთოდები სოციალურ კვლევაში*. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი .
- ლიანა ჯერვანიძე. (2008). *საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა ბუნებრივი აირის სფეროში*. თბილისი: საერთაშორისო გამჭვირვალობა

საქართველო. Retrieved 2018.05.03 from

<https://www.transparency.ge/sites/default/files/Georgia%27s%20Policy%20in%20Natural%20Gas-Geo.pdf>

პაპავა, ვ. (2011). *საქართველო-რუსეთის ეკონომიკურ ურთიერთობა ევოლუცია პოსტსაბჭოთა პერიოდში: განვლილი გზა და პერსპექტივები*. თბილისი:

საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდი.

რონდელი, ა. (2006). *საერთაშორისო ურთიერთობები*. თბილისი: ნეკერი.

რონდელი, ა. (2009). *პატარა ქვეყანა საერთაშორისო სისტემაში*. თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი.

სააკაშვილი, მ. (2006). *ახალი აირტურბინული ელექტროსადგური გახსნაზე გაკეთებული განცხადება*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.07 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2691&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *ბრიფინგი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური.

Retrieved 2018.04.21 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2420&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გამოსვლა ენერგეტიკის საბჭოს სხდომაზე*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.11 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2697&i=1>

საკაშვილი, მ. (2006). *განცხადება უშიშროების საბჭოს სხდომაზე*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.15 from

[http://www.saakashviliarchive.info/en/:](http://www.saakashviliarchive.info/en/)

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2693&i=1>

საკაშვილი, მ. (2006). *ენერგომომარაგების საკითხებზე გამართული თათბირი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.12 from

[http://www.saakashviliarchive.info/en/:](http://www.saakashviliarchive.info/en/)

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2689&i=1>

საკაშვილი, მ. (2006). *კვების მრეწველობის წარმომადგენლებს შეხვედრა*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.02 from

[http://www.saakashviliarchive.info/en/:](http://www.saakashviliarchive.info/en/)

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2657&i=1>

საკაშვილი, მ. (2006). *მისასალმებელი სიტყვა თურქეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტის აჰმეთ ნეჯდეთ სეზერის მიმართ*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური.

Retrieved 2018.04.07 from [http://www.saakashviliarchive.info/en/:](http://www.saakashviliarchive.info/en/)

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2677&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *საგანგებო განცხადება*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.22 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2688&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *ახმეტის რაიონში ღვინის ქარხნის პრეზენტაცია*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.24 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2630&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გაზსადენის აფეთქებასთან დაკავშირებით ტელეკომპანია "ბი-ბი-სი"-სთვის გაკეთებული კომენტარი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.04 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2692&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გამოსვლა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის პრეზენტაციაზე*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.024 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2656&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გამოსვლა გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის ყოველწლიურ 61-ე სესიაზე*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური.

Retrieved 2018.04.17 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2641&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გამოსვლა საგარეო საქმეთა სამინისტროში*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.17 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2674&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *გამოსვლა საქართველოს უსაფრთხოების ფორუმზე*. თბილისი:

საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.19 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2685&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *ენერგეტიკული კომისიის სხდომა*. თბილისი: საქართველოს

პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.21 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2667&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *საგანგებო მიმართვა რუსეთის ფედერაციაში მცხოვრები*

თანამემამულეებისადმი. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.10 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2633&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006, November 14). *საქართველოს პრეზიდენტის ბატონი მიხეილ სააკაშვილის მიმართვა ევროპარლამენტისადმი*. Retrieved 2018.04.15 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2627&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის გამოსვლა უშიშროების საბჭოს სხდომაზე*. Retrieved 2018.04.04 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2693&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის საგანგებო განცხადება*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.10 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2688&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2006). *ყოველწლიური შემაჯამებელი მოხსენება პარლამენტის საგაზაფხულო სესიაზე*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.01 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2686&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2007). *NATO-ს საპარლამენტო ასამბლეის 65-ე „როუზ-როსის“ სემინარი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და

საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.21 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2392&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2007). *ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომა*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.24 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2402&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2007). *მთავრობის სხდომა*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური.

Retrieved 2018.04.22 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2404&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *ფიცის დადების საზეიმო ცერემონიალი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.30 from

<http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2353&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *გამოსვლა ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის სხდომაზე*.

თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.22 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:

<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2352&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *განცხადება*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.18 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2345&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომა*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.02 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2327&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *საგანგებო განცხადება*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.11 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2343&i=1>

სააკაშვილი, მ. (2008). *უშიშროების საბჭოს სხდომა*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.01 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2347&i=1>

მიხეილ სააკაშვილი, ვლადიმერ პუტინი. (2006). *საქართველოსა და რუსეთის პრეზიდენტების ერთობლივი ბრიფინგი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მასმედიასთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური. Retrieved 2018.04.10 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2424&i=1>

მიხეილ სააკაშვილი, კონდოლიზა რაისი. (2008). *ბრიფინგი*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.08 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2277&i=1>

მიხეილ სააკაშვილი, ფრანკ-ვალტერ შტაინმაიერი. (2008). *პრესკონფერენცია*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.13 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2274&i=1>

მიხეილ სააკაშვილი, ხავერდ სოლანა. (2008). *პრესკონფერენცია*. თბილისი: საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პრესსამსახური. Retrieved 2018.04.01 from <http://www.saakashviliarchive.info/en/>:
<http://www.saakashviliarchive.info/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=2284&i=1>

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2011). *პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები*. Retrieved 2018.05.09 from <http://www.economy.ge>:
http://www.economy.ge/uploads/ek_seqtorebi/FDI_geo-1.pdf

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო. (2006). *საქართველოს საგარეო ვაჭრობა 2005*. Retrieved 2018.05.09 from <http://www.geostat.ge>:
http://www.geostat.ge/cms/site_images/_files/archive/ex.trade/External%20Trade%20of%20Georgia_2005.pdf

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო. (2007). *საქართველოს საგარეო ვაჭრობა 2006*. Retrieved 2018.05.09 from <http://www.geostat.ge>:
http://www.geostat.ge/cms/site_images/_files/archive/ex.trade/External%20Trade%20of%20Georgia_2006.pdf

- საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო. (2008). *საქართველოს საგარეო ვაჭრობა 2007*. Retrieved 2018.05.09 from <http://www.geostat.ge>:
http://www.geostat.ge/cms/site_images/_files/archive/ex.trade/External%20Trade%20of%20Georgia_2007.pdf
- საქართველოს ეროვნული ბანკი. (2001-2017). *ფულადი გზავნილები ქვეყნების მიხედვით*. Retrieved 2018.05.23 from <https://www.nbg.gov.ge>:
<https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=304>
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2016). *მთლიანი შიდა პროდუქტი*. Retrieved 2018.04.12 from <http://geostat.ge>:
http://geostat.ge/?action=page&p_id=118&lang=geo
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2017). *მთლიანი ეროვნული შემოსავალი (მეშ)*. Retrieved 2018.04.12 from <http://geostat.ge>:
http://geostat.ge/?action=page&p_id=121&lang=geo
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2017). *მთლიანი შიდა პროდუქტი*. Retrieved 2018.04.16 from <http://geostat.ge>:
http://geostat.ge/?action=page&p_id=118&lang=geo
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2017). *მრეწველობა ეკონომიკური საქმიანობის სახეების კლასიფიკატორის NACE rev.2 მიხედვით*. Retrieved 2018.05.02 from <http://geostat.ge>: http://geostat.ge/?action=page&p_id=2413&lang=geo
- სახელმწიფო აუდიტის სამსახური. (2014). *მეცნიერების მართვის ღონისძიებები*. თბილისი: ეფექტიანობის აუდიტის ანგარიში.
- სივილ ჯორჯია . (2014, ივლისი 03). *ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განაჩენი საქართველო vs რუსეთის დეპორტაციის საქმეზე*. Retrieved 2018.05.05 from <https://old.civil.ge>: <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=28429>

ჰაკერტი, რ. (2014). *მოსახლეობის დინამიკა საქართველოში*. Retrieved 2018.06.09 from
[http://census.ge:](http://census.ge)
http://census.ge/files/results/publication/ge/3.%20Population%20Dynamics%20_GEO-Print_F.pdf

დანართი #1

საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნები 2005-2006 წლის ექსპორტის მიხედვით

ქვეყნები	2005 წელი % მთლიან ექსპორტში	2006 წელი % მთლიან ექსპორტში
თურქეთი	14,1	12,6
აზერბაიჯანი	9,6	9,3
რუსეთი	17,8	7,6
სომხეთი	4,6	7,4
თურქმენეთი	8,8	7,2
ბულგარეთი	4,9	6,3
აშშ	3,1	5,9
უკრაინა	4,3	5,7
კანადა	4,1	4,9
გერმანია	3,3	4,6

* (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, 2007)

დანართი #2

თურქეთის უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნები 2005-2006 წლის ექსპორტის მიხედვით

ქვეყნები	2015 წელი % მთლიან ექსპორტში	2016 წელი % მთლიან ექსპორტში
გერმანია	9,3	9,8
დიდი ბრიტანეთი	7,3	8,2
არაბთა გაერთიანებული სამედიოები	3,3	3,8
ერაყი	5,9	5,4
ამერიკა	4,4	4,6
იტალია	4,8	5,3
საფრანგეთი	4,1	4,2
ესპანეთი	3,3	3,5
ნიდერლანდები	2,2	2,5
ისრაელი	1,9	2,1
ირანი	2,5	3,5
ბელგია	1,8	1,8

რუმინეთი	2,0	1,9
პოლონეთი	1,6	1,9
ჩინეთი	1,7	1,6
ბულგარეთი	1,2	1,7
რუსეთი	2,5	1,2
საუდის არაბეთი	2,4	2,2
ეგვიპტე	2,2	1,9
ალჟირი	1,3	1,2

* (Turkish Statistical Institute, 2018)

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Rusudan Gogisvanidze

Influence of Interstate Relations on the Results of Economic Sanctions
(Cases of Georgia and Turkey: Comparative Analysis)

Diplomacy and International Politics

Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of
Diplomacy and International Politics

Supervisor: Nikoloz Samkharadze

Doctor of International Relations

Tbilisi, 2018